

XOCOLATES

ELS MÉS VELLS
D'ESPANYA

Casa fundada l'any 1800

127 anys d'èxit creixent

Xocolates des de 1'50 a 4 ptes. els 400 grams

DEMANEU-LOS ARREU

REPETICIÓ GENERAL

PER W.A. BODFISH

Fragment de carta trobada en una ampolla llançada pel mar a la costa de Garraf. — Un home comença de debò a fer-se vell el dia que per primera vegada admira les noies passades de moda.

La universalitat de l'art. — L'art —diuen—és universal de mena. Potser sí. Però m'agradaria veure un públic xinès tot escoltant unes variacions de Brahms i una fuga sobre un tema de Händel, o bé un jove serbi tot llegint *Huckleberry Finn* de Mark Twain, o bé un públic turc presenciant una representació de *Amoureuse* de Porto-Riche, o bé un grup de pescadors de Tarragona voltant la Venus de Milo.

Art i economia. — El senyor Esteve desitjava tenir el seu retrat pintat per un artista. —Tanmateix el preu és una mica fort— rondinava quan el pintor li va dir quant en volia cobrar.

L'artista va protestar i va assegurar que li demanava el preu més just. El senyor Esteve dubtava.

—Vaja — digué al capdavall — quant me'n cobrareu si jo us subministro el material?

A un prohoms de Boston li varen ésser demanats informes sobre un xicot que una empresa neoiorquina volia pendre al seu servei. El prohoms va respondre: “Crec que Mr. Perkins es un excellent home. És net del general Perkins. És cosí de C. P. Phelps, cavaller de sang blava i aristòcrata; resulta emparentat pel cantó matern amb els Cabot i té una bona presentació en tots els aspectes.”

La casa de Nova York va repli-car:

“Estimat Mr. Philips: Us agraïm molt la carta concernent Mr. Perkins. Cal que us diguem, de tota manera, que no necessitem l'esmentat jove per dedicar-lo a la propagació de l'espècie, sinó per fer un treball d'oficina.”

Observació n.º 1.—No correu mai darrera una dona o darrera un taxi. En passarà un altre abans d'un minut.

ESCACS

La vinguda del mestre Ricard Réti a Barcelona, ha donat una claredat molt brillant al nostre moviment escaquer, i encara que les proves han estat molt eloqüents al nostre hoste, també ha demostrat la nostra gent saber alçar alta bandera. Una bona demostració és la següent partida, jugada al Círcol Equèstre en les simultànies de 10 taulers que donà Réti.

PARTIDA 5

Barcelona 13-Maig-1927

Blanques Ricart Réti Negres J. Devesa

a cegues ambdós jugadors.

Peó de rei contra Peó de dama

P 4 R	1	P 4 D
P × P	2	D × P
C 3 A D	3	D 1 D

Sempre és recomanable fer D 4 T D, puix amb la jugada del text es dona avantatge a les blanques d'una jugada.

P 4 D	4	A 4 A
C 3 A	5	P 3 R
A 3 D	6	A × A
D × A	7	P 3 A D
Enroc	8	A 3 D
C 4 R	9	— — — —

Las blanques amb un calculat sistema de modern joc de posició, assoleixen una situació dins de lo clàssic.

— — — —	9	A 2 R
T 1 R	10	C 2 D

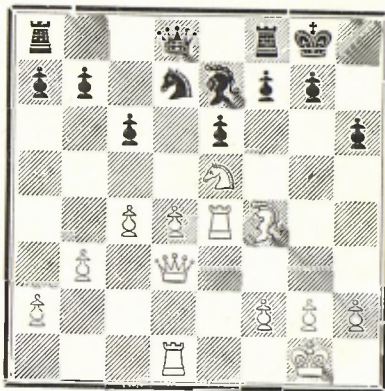
L'intent que porten las negres no és gens satisfactori al contrincant, qui sembla procurar igualar-se en tot el joc en jugar:

A 4 A	11	C 3 C
P 4 A	12	C 3 A
T D 1 D	13	C × C
T × C	14	P 3 T R

Encara que la situació sigui d'igualtat, sembla que les negres cerquen una completa seguretat.

P 3 C D	15	Enroc
C 5 R	16	C 2 D
D 3 C	17	C × C

Situació després de 16. C 2 D.

Amb això trenquen el pla de les blanques en atacar.

A × C	18	A 3 A
A × A	19	D × A
D 5 R	20	T R 1 D
D × D	21	P × D
T 2 R	22	T 2 D

Un instant d'atac.

T 2 R 2 D	23	— — —
-----------	----	-------

Veus aquí dues forces que són completament oposades l'una a l'altra, però l'esperit del modernisme empra de lo clàssic. La situació de les blanques és un xic superior a les negres, però aquestes, atentes a la tàctica, sempre es serven en bon lloc.

— — —	23	T D 1 D
P 3 A	24	— — —

una justa mida.

— — —	24	R 2 C
R 2 A	25	P 4 A R
R 3 R	26	R 3 A

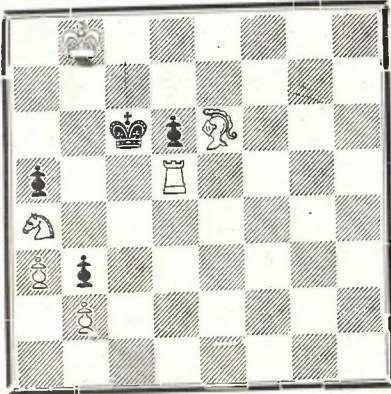
Talment sembla que un tingui por de l'altre.

P 4 A	27	P 4 T R
T 3 D	28	R 3 C
R 2 R	29	Taules.

Es curiós de notar en aquesta partida que les negres es serven del joc de Nimzowitsch, en no passar de la línia de frontera i procuren haver les línies al seu domini. En veritat hem de reconèixer a Réti com a mestre, puix en jugar 10 partides simultànies i a cegues, les seves posicions pedagògiques demostren que sap valer-se de tots els mitjans.

PROBLEMA NUM. 8

F. BLUME

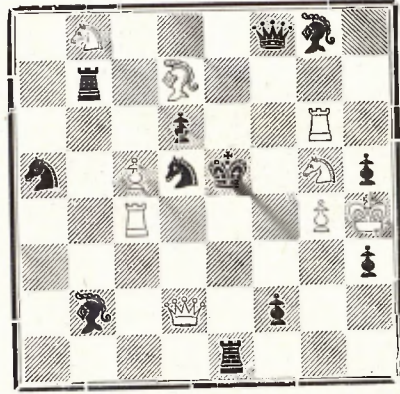
6 x 4

Mat en tres.

És curiosíssim aquest problema. Les negres estan ofegades. Quina és la solució? Molt instructiu.

PROBLEMA NUM 9

DR. E. PUIG

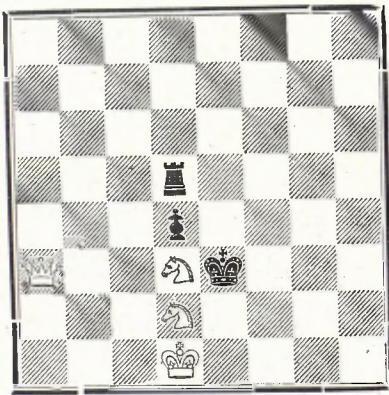

9 x 12

Mat en dues jugades

PROBLEMA NUM. 10

G. E. CARPENTER

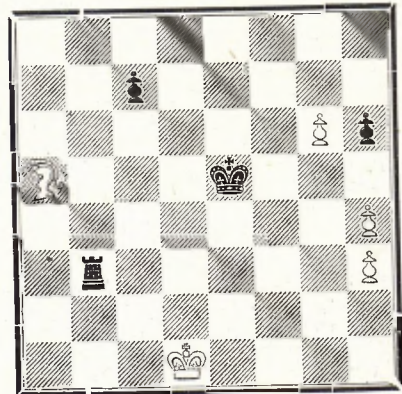

4 x 3

Mat en dues jugades

ESTUDI NUM. 6

A. SELESNIEFF

5 x 4

Les blanques juguen i guanyen

(Les solucions al número d'agost.)

BIBLIOTECA HORIZONS

HA SORTIT EL SEGON VOLUM

L'HOME PERDURABLE

per G. R. CHESTERTON

VERSIO ÍNTEGRA I DIRECTA DE L'ANGLÈS. PER M. MANENT

"L'Home perdurable — diu la presentació *del Roseau d'Or* — és l'obra més important, més ben travada i més llargament madurada d'ençà de la publicació d'*Ortodòxia*, de la qual és conseqüència necessària: DESPRÉS DE LA DEFENSA, L'ATAC.

Ja era hora que un magnífic talent de dialèctic i d'escriptor fes l'esclatant i definitiva demostració del caràcter precari de la nova ortodòxia pseudo-científica del nostre temps, a la qual gran nombre de contemporanis han atorgat una fe quasi religiosa. Només calia, per a això, establir que l'evolucionisme, després de tot, no és més que una teoria que no explica enlloc l'única meravella en la qual es resumeix tota la creació: l'esperit humà.

És impossible de llegir *L'Home perdurable* sense experimentar, almenys, la necessitat de revisar seriosament algunes d'aquestes idees més "fetes", però massa còmodes. D'altra banda, enlloc com en aquest llibre G. K. C. no demostra amb tanta de força el vigor i qualitat del seu pensament.

Un vast pla de conjunt és desenrotllat desimboltament i amb un vigor lògic que les brillants digressions no fan sinó augmentar. L'argument, a més a més, és reforçat amb trets d'un còmic excellent, i sovint el polemista i el filòsof cedeixen el pas al poeta."

**Un volum d'unes 400 pàg. amb un
retrat de l'autor, per F. Callicó: 5 ptes.**

Està exhaurint-se el primer volum de la BIBLIOTECA HORIZONS L'ESGLÉSIA i LA CASTEDAT (textos de l'Il·lm. Dr. Josep Torras i Bages, recollits i comentats sota la direcció del P. Josep M.ª Pijoan, S. J.)

LLIBRERIA VERDAGUER

A. DOMÈNECH, S. en C.

*Fondo especial d'obres
catalanes i referents
a Catalunya - Gran
« stock » d'obres cien-
tífiques i artístiques,
espanyoles i estran-
geres - Subscripcions
Enquadernacions*

BARCELONA

Rbla. Centre, 5 - Tel. A. 3868

RESTAURANT BRASSERIE GRAN LICEO

S'hi alimenten els
millors talents de
Catalunya.
Especialitat en
banquets artístics
i literaris

JOAN FERRER

Rambla Centre, 3. - BARCELONA

SALA PARÈS

ESTABLIMENTS MARAGALL

EXPOSICIONS D'ART
PRESENTS
MOTLLURES
MARCS
LLIBRES

Petritxol, 5 / Tel. 3523 A.

BARCELONA

ZANDEROIL

Nova York - Brussel·les

*L'OLI DE MAXIMA
PURESA PER A
AUTOMOBILS*

AGÈNCIA D'ESPANYA:

*Sociedad Anónima de
Representaciones y Comercio*

BARCELONA:

Angels, núm. 18 i Diagonal, núm. 389

MADRID: Serrano, 88

Teniu un exemplar
del número de gener de
LA NOVA REVIS-
TA?

*El necessitem per re-
lligar la col·lecció.*

*Si ens l'envia el con-
siderarem subscriptor
per tres mesos.*

LLIBRERIA VERDAGUER

Rambla del Centre, 5. - Tel. 3868 A.

BARCELONA

LA PINACOTECA
de GASPA ESMATGES

MARCS I GRAVATS
Exposicions permanents

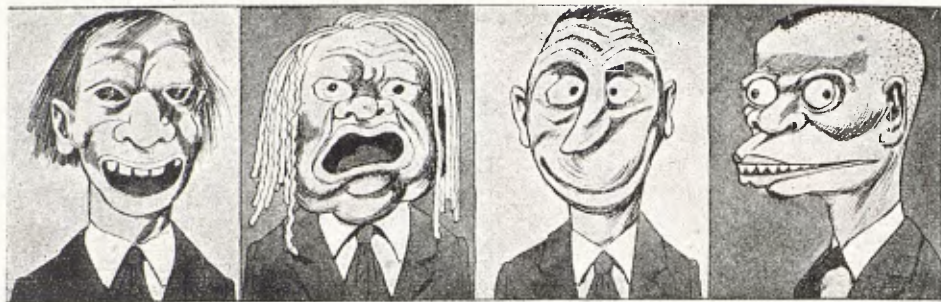
CORTS, 644
(entre P. Gràcia i Claris)
Telèfon 5045 A
BARCELONA

ANUNCIANTS

La publicitat en

LA
NOVA
REVISTA

*constitueix una garantia de la qualitat
dels vostres productes*

Lon Chaney es retrata per al seu passaport

(Life.)

Nota al peu. — La diferència entre un home moral i un home d'honor és que el darrer deplora un acte vituperable, quan ja està fet i no resta amagat.

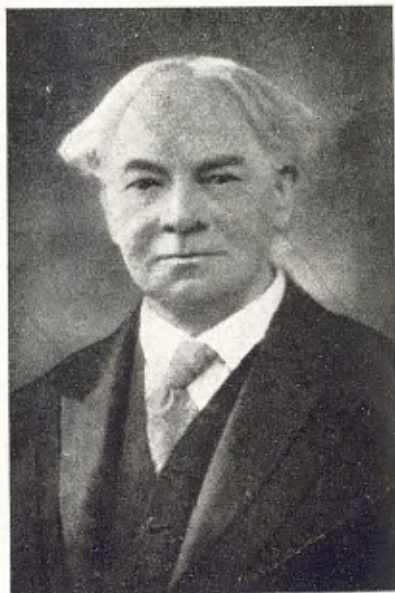

Vaig trobar En Josep Pella l'altre dia i em va dir el següent: Era un home que assistia a un banquet i no podia de cap de les maneres cridar l'atenció de la veïna de l'esquerra ni de la de la dreta. Estava literalment desesperat, quan va comparèixer l'ensalada a taula. Què dirieu que va fer aleshores? Va pendre un bocí d'ensiam i va començar a fregar-s'hi els cabells. De seguida, la dama de la seva dreta obrí la boca i digué: "Oh, però si això és ensiam!" I l'home va demanar: —De debò? Ella va insistir: —Sí, sí, és ensiam. I ell va fer: —M'he equivocat; creia que era un espinac.

Forma. — Els antics, al meu entendre, exageraven la importància de la forma. La perfecció de la for-

ma és preconitzada com la condició *sine qua non* de l'art. L'antiga novel·la tenia una forma gairebé perfecta; les novel·les de Josep Conrad no en tenen gens, o pel cap alt, tenen una mica de forma, en el sentit corrent del mot. El gran art és sovint tan informe com l'art inferior és formalment brillant.

JEROME K. JEROME

El conegut autor de *Tres homes dins d'una barca*, que acaba de morir.

Arriba a ésser humorista a despit d'ell mateix, perquè el seu interès i els seus gustos s'adreçaven a coses serioses.

Jerome fou oficinista, actor, mestre d'escola i editor.

Solucions

Al problema 6 de V. Marin

T 4 A jugada clau.

T × T o bé P × T. D 4 A + R × D.
i C 6 R mat.

Primera variant

Negres. 1: A × T - 2: A 1 D - 2 in-
desisa. 3: P 4 T, o C 7 T mat.

Segona variant

Negres. 1: C 4 A, o C 2 A. 2: D 3 A.
2 indecisa. 3: P 4 T o D 3 A mat.

Al problema núm. 7, Dr. E. Puig i Puig.

A 1 T jugada clau.

Observi's en aquest problema de bloqueig
el P negre a 6 T evita una altra doble solu-
ció. A 2 C.

A l'estudi núm. 3 de H. Rinck

A 7 R - 1 C 2 D - C 6 D - 2 A 4 T R.
R 5 C - 3 A 8 D - C 5 C + - 4 R 3 C
C 3 A - 5 i l'alfil és perdut.

Primera variant

A 7 R - 1 C 2 T - C 6 D - 2 A 4 T
C 3 R - 3 - R 3 C - C 7 C - 4 - R 3 A
C × A - 5 - R 2 D - C 8 A - 6 - R × C
R 6 C - 7 - R 2 D - A 3 T - 8 i guany.

Segona variant

Si les negres en 3 responen:
A 8 D - (7 R) - R 6 C - 4 - A 7 A - 0

(A 6 D +) C 5 A - 5 - A × C +.
R × A - 6 - R 3 C - R 6 C - 7 - R 3 A
i C 5 A - 8 - guanyen

Tercera variant

A 7 R - 1 - C 3 C. A 5 A + - 2 - R 3 T.
C 6 D - 3 - C 2 R +. R 6 R - 4 - C 3 A
C × A 5 - i guanyen.

Quarta variant

A 7 R - 1 - A 3 C +. R 6 A - 2 - A 6 D
C 5 R - 3 - C 2 T + - R 7 C - 4 - A 5 R
C 6 C - 5 - i guanyen.

Per l'estudi tan profitós del treball servat
pel mestre H. Rinck, se recomanen a tots
els 700 fins de partit.

A l'estudi 4 de R. Réti

R 3 C !! 1 R 2 A
R 4 C 2 R 3 A
R 5 T - 3 etc.

A l'estudi de R. Réti

- 1 - R 2 D
R 3 A - 2 R 3 A
R 4 D - 3 R 2 A
R 3 D ! 4 etc.

(Llunyana oposició.)

Cal tenir en compte que el veritable es-
tudi és el número 4 amb dues solucions i
amb la mateixa clau. I per al número 5 és
el final d'una partida, que després de 72
jugades! va donar-se taules. Per abreviar
no les transcrivim.

NOVES

El mestre Rich. Réti ha jugat a Ca-
talunya 209 partides. N'ha guanyades
161, n'ha perdudes 19 i ha fet taules
en 29. De la primera vinguda entre nos-
altres (1922) fins ara, diu que hem fet
un progrés que cal tenir en compte.

—Ens han assabentat que s'està ges-
tionant les fundacions de les Federacions
Murciana, Castellana, Aragonesa i Lle-
vantina.

—El campionat de Catalunya, per
equips, resultarà un torneig ben digne
de tenir-se en compte, puix hem vist
unes partides jugades que hom diria són
de professionals!

—A mitjans de juny va començar un
gran torneig de mestres a Hamburg, en
el qual pendran part R. Réti, A. Bogol-
jubono, Rubinstein, Sämisch, Tartako-
wer i Orbach. Ja en farem esment.

—La Federació Suïssa celebrarà el
Congrés anual de l'1 al 7 d'agost d'en-
guany, i també el campionat de la nació.

—El Congrés de Nàpols ha esdevin-
gut un triomf per al senyor Stef. Ros-
selli d. Turco, qui ha quedat primer, en
6 ½ punts, en 7 partides.

—El torneig polac, jugat a Lodz, ha
estat guanyat per I. Rubinstein. II. Tar-
takower.

—Un dels punts a discutir en el Con-
grés Internacional de Londres és la pro-
pietat intel·lectual en els escacs, en par-
ticular en les partides. Al nostre enten-
dre és un error, puix la prohibició de
jugar-les donarà un fort còp al món dels
escacs, ja que no pot comparar-se com
altres ordres intel·lectuals.

V. F. BORT-BARBOSA

Un banc que jo conec prenia alguns dependents durant l'estiu per a cobrir les baixes dels dependents fixos que havien plegat a causa de les vacances. En llurs rebuts apareixia imprès un consell que deia això, si fa no fa: "El vostre salari és un afer personalíssim, un tema confidencial, i no ha d'ésser discutit".

Un dels xicotets contractats en aquesta forma, en signar el seu rebut, afegí aquestes paraules: "No en parlaré a ningú. Tinc tanta vergonya com la que puguin tenir vostès."

Cap a un món nou. — De moment no recordàvem que el món fa via, però Ramon Panyella ens n'ha fet recordar. Melangiosament, ens ha comunicat que en un establiment de perruqueria del seu veïnat han penjat un rètol que diu impàvidament:

TAMBÉ TALLEM EL CABELL
ALS SENYORS

Suaviter in modo. — Finklestein era un bon client de Ginsberg i Rubin, fabricants de vestits per a senyora, però es retardava cada vegada més en els pagaments. De manera que Ginsberg va suggerir a Rubin la conveniència d'escriure-li una carta enèrgica en el fons, però diplomàtica en la forma, per cridar-li l'atenció envers els seus compromisos desatesos.

Rubin va treballar durant unes quantes hores en el borrador de la carta i, en acabat, va sotmetre'l al seu soci. Ginsberg, després de llegir-lo

detingudament, exclama: —Et felicito! És un document esplèndid. Enèrgic en el fons i gens insultant per la forma. Molt bé! Només hi trobo dues faltes d'ortografia: "brètol" no s'escriu amb *v* baixa sinó amb *b* alta i "lladre" acaba amb una *e* i no pas amb una *a*.

Victòries. — "Hi he consumit tres anys, costa 1.500.000 dòlars, però a la fi he aconseguit l'obra mestra de la meua vida", diu el director de pel·lícules.

"Hi he consumit tres anys i m'hi he fet malbé la vista, però al capdavant he aconseguit gravar tot el pare-nostre en un cap d'agulla", diu l'ermità del Pireneu.

ENTRE AMIGUES

Ella sabia per què

— Per què Carme sent gelosia de l'estenògrafa del seu marit?

— Molt senzill; *ella* també havia fet d'estenògrafa al despatx d'ell.

Marginàlia. — Si jo m'ajupo per lligar-me les sabates, vós cuiteu a pegar-me en el còccix amb un bastó. Jo concloc instantàniament que vós sou un ase. Aquí teniu, abreu-jat, el procés del pensament humà. Això és la voluntat lliure.

Un tust a l'esquena fa més feina que deu en el pit.

Sydney Nahon amaga l'instint pràctic sota el seu exterior genial i enciser.

En una festa recent, s'estava vora el balcó, garlant amb les senyores, i una senyoreta bella i eixerida mostrava el seu gran interès per l'Astronomia.

—Quines estrelles tan llunyanes! — sospirava ella amb una veu plena d'ànima —. Mai no us heu deturat a pensar si són mons com el nostre?

—Sí, crec que hi he pensat algun cop — va ésser la vacillant resposta.

—I no creieu que seran habitats per homes que esperen i lluiten com nosaltres? — va seguir la noia, seriósament —. Oh, no us ha fet pensar profundament l'existència d'aquesta gent, tan llunyana i tan inconeguda?

—No—va dir Sidney Nahon—.

M'admira, però és un fet, que mai no han interessat el meu intel·lecte.

—Per l'amor de Déu — va fer la seva gentil interrogadora —. Com s'explica que un home com vós no hagi mai pensat en aquests éssers?

—Veurà — va respondre l'orgull del Passeig de Gràcia, tot adoptant un posat reflexiu —. Una raó, suposo, és que fins a la data no m'han comprat cap Cadillac.

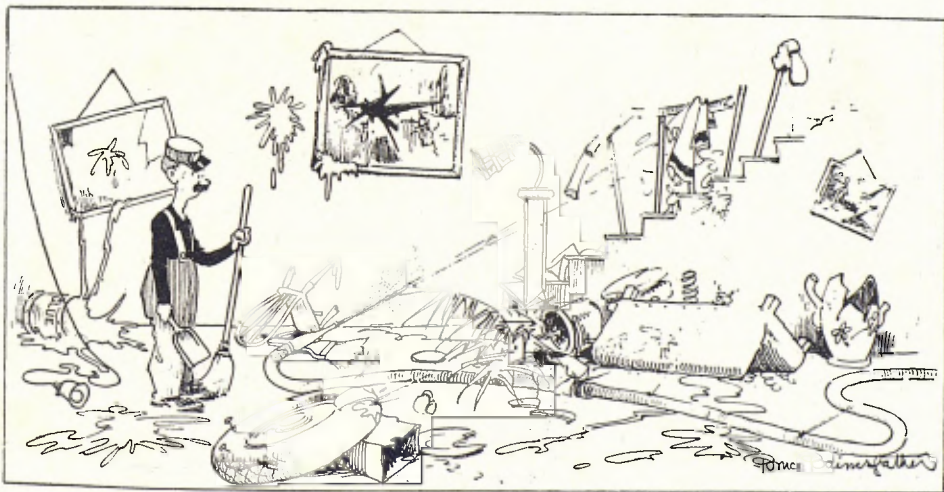
—Ah—digué ella, a propòsit del gelat — és molt dolç, però no tan dolç com vós.

—És tendre — va replicar ella — però no tan tendre com vós.

—I és fred — va concloure ell — però no tan fred com vós.

Un bon amic es presta a tot, menys a llegir el llibre que insistiu a deixar-li.

L'HEROI DESCONEGUT

L'home que neteja l'escenari després d'un empait violent en la confecció d'un film.

(Life.)

BANCA MARSANS

BARCELONA: RAMBLA DE CANALETES, 2 i 4

Apariat de Correus número 1 : Telèfons: 4530 A i 4532 A
Direcció Telegràfica i Telefònica: MARSANSBANK

MADRID:

BANC INTERNACIONAL D'INDÚSTRIA I COMERÇ

Carrera de Sant Jeroni, 43 : Telèfons: Interurbà 67: Urbans 5207 M i 4955 M
Direcció Telegràfica: BANKINTER

PRINCIPALS OPERACIONS

Compra-venda al comptat de tota classe de valors de contractació corrent.—
Dipòsit de títols en custòdia.—Admetem valors en Compte Corrent i abonem
els cupons respectius, lliures de tota despesa, concedint crèdit contra els dits
comptes prèvia consulta.—Compliment d'ordres en les Borses nacionals i
estrangeres.—Adquisicions en ferm i emissió d'emprèstits.—Obertura de
comptes corrents en moneda nacional i estrangera.—Descompte de cupons i
títols amortitzats.—Revisió acurada de les amortitzacions mitjançant els
cupons que se'ns presentin al cobrament, donant avis als interessats en el
cas de resultar algun títol amortitzat.—Compra i venda al comptat i a
terminis de paper sobre l'estranger. Emissió de xecs i cartes de crèdit paga-
dors en totes les places mercantils.—Transferències telegràfiques.—Canvi de
tota classe de monedes i bitllets nacionals i estrangers.

CAMBRA CUIRASSADA

amb compartiments de lloguer des de 22 pessetes anuals.

AGENCIA DE VIATGES

Bitllets de ferrocarrils, senzills, d'anada i tornada, circulars, individuals i
col·lectius.—PASSATGES MARITIMS per a tots els ports del món.—Bitllets
quilomètrics espanyols.—Els entreguem a l'instant juntament amb la foto-
grafia.—Excursions acompanyades.—Viatges a «forfait».—Peregrinacions.—
Travelers xecs.—Cupons d'hotel.—Assegurances d'equipatges i contra els
accidents del viatge.

SUCURSALS:

MADRID, Carrera de Sant Jeroni, 43 : SEVILLA, Tefuan, 16 : VIGO, Urzàiz, 2

Delegacions a Espanya: PALMA, Conquistador, 42 : VALÈNCIA, Pintor
Sorolla, 16 : SARAGOSSA, Plaça de Sas, 5

Corresponsal a totes les ciutats importants d'Europa i d'Amèrica

“AMERICAN EXPRESS Co.”

LA NOVA REVISTA

JOSEP MARIA JUNOY, DIRECTOR — JUST CABOT, REDACTOR EN CAP

PAGINES ANTOLÒGIQUES

LLOANÇA DE LES REINES CATALANES

(EN METGE RESPON A TIRÈSIAS EN DEFENSA DE LES DONES)

QUI et poria suficientment dir l'honestat gran e maturitat de la regina de Pedralbes, muller del rei En Jacme d'Aragó, la qual vivent aquell, fou molt graciosa e contínua intercessora totstemp per sos pobles, jamás no girà los ulls a coses deshonestes, la sua almoina null temps no fo denegada als pobres, e après la mort del dit rei acabà lo monestir de Pedralbes, que en vida d'aquell havia començat, en lo qual honestament morí e finí sos dies?

¿Qui et poria assats exprimir la gran saviesa e diligència e madur consell que mostrà en la guerra de Castella la regina dona Elienor d'Aragó, mare de mon Senyor qui ací és, la qual, segons que has oït, és ja en glòria eternal? Notori és a tothom, que si no fos per sa indústria e esforç, tot lo regne fóra perdut, car lo senyor Rei, son marit, ocupat lladoncs en la frontera per resistir a sos enemics, no podia entendre en les altres coses necessàries a la guerra, les quals ella sobre força humanal suplí. La punició dels tirans e rebelles de Sicília feta per lo senyor rei En Martí, ara regnant, ella en sa vida la

sembrà, e lo dit senyor Rei per gràcia divinal l'ha collida e portada a desijada fi e deguda conclusió. Bé féu la mort quan la llunya d'aquest regne temporal, pus fo ocasió que en lo celestial fos encontinent transladada.

¿Qui et poria explicar la gran animositat que la regina Dona Elienor de Xipre hagué en lo gran perill al qual per sa honor deliberadament exposà la sua persona en la venjança que féu de la mort del rei En Pere, marit seu, per sos frares e vassalls prodicionalment perpetrada?

¿Qui et poria dar entenent la fortaleza de cor, e esforç e gran paciència de la regina dona Sibilla d'Aragó e lo gran saber e bon enteniment que hagué? Moltes vegades me són meravellat de Nostre Senyor Déu, com tan virtuós esperit ajustà a cos femení, car digne fóra d'Escipió.

¿Qui et poria dir, a ésser suficient relador, de les virtuts de la regina dona Violant, muller de mon Senyor qui ací és? No m'hi tinc per bastant, però diré-te'n breument, per no tenir temps, ço que poré. Natura femenina és naturalment a avarícia inclinada, e aquesta, contra natura, és estada la pus lliberal que haja llest ne oit, que em record. Busa Cannesa, Quinto Fàbio Màximo e Gílias, qui a mon jui foren superlativament liberals, són estats avariciosos en esguard d'ella. La sua casa és estada e és encara temple de lliberalitat e molt pus ocupada en donar que en resebre. De subtilitat singular, d'entendre, de compendre, e de gosar emprendre grans fets, no pens que persona vivent li en port avantatge; e jo deig-ho saber entre los altres, qui de mon flac poder l'he servida llongament. Si oiràs parlar d'ací avant d'amor conjugal e d'aquesta no et serà feta singular menció, no hages per bon historial ni disert aquell qui en parlarà, car sàpies que poques en nombre són a ella estades eguals.

Clara coneixença he que molt són estat prolix en mes paraules. E per tal, jatsia que moltes altres virtuoses dones m'acórreguen, conclouré breument en la regina Dona Maria, ara regnant; no gens per tal que ella meresca ésser darrera per menoritat de virtuts, mas per dar-li'n avantatge e honor. Ella serà la clau que tancarà l'obra, e lo signe posat a la fi del rerascrit e lo segell autoritzant complidament a aquell. Tantes són les virtuts de què la poria dignament lloar, que no sé on començ; però per tal com darrerament he feta menció de conjugal amor, vull-hi ajustar ço que en fall.

Alguns poetes fan gran festa de la cordial amor que Penèlope hagué a Ulixes, marit seu, per tal com en sa llonga absència no l'oblidà,

dient que null temps pendria altre marit, posat que el seu jamai no tornàs, car muller d'Ulises volia morir. Assats li mostrà gran amor, a mon juí, mas sens comparació fo molt més aquella que la propdita Reina mostrà haver al senyor Rei, car no solament li recordà continuament d'ell, mentre trigà per llong temps subjugar, ab extrems perills de sa persona, lo regne de Sicília, e l'esperà mig vídua, e, segons comuna opinió, ab temorosa esperança de no veure'l jamai; ans per sostenir e socórrer a aquell, vené tot quant havia e li tramès gran esforç de gent d'armes e molta moneda, romanent ella e vivent, considerat son estament, ab gran inòpia e freitura.

Sovent me són meravellat e encara no me'n puix lleixar, de la gran paciència que hagué, après que fou pujada a reginal dignitat, en soferir que diguessen alguns atrevits, denant la sua celsitud, quan no els volia complaure en açò que injustament li demanaven: "Encara no sabets si sots regina". Oh paraules dignes de les orelles de Neró! Oh terra sorda e injusta!, ¿com no els absorbist, així com Datan e Abiron, qui per semblant delicte foren per juí divinal així condemnats?

¿Ab quanta maturitat penses que s'hagués ella en gitar de la terra, en absència del senyor Rei, lo comte de Foix, qui hostilment hic era entrat, acompanyat de molts potents lladres, allegant haver dret en lo regne, en lo qual n'havia tant com tu? La nostra gent d'armes diu que els hic gità, cuidant donar entenenent que són estats altre Fàbio Màximo, que vencé més batalles per Roma no batallant, que altres combatent los enemics. Sàpies certament — e dic grosseria, car per tal com est esperit, mills ho saps que jo — altre no els hic gità sinó la saviesa, e indústria e bons tractaments de la dita senyora, que ab los grans preparatoris que féu, ajudants en açò la nostra insigne ciutat de Barcinona e Aragó, los espantà e els féu fugir, així com lo lleó lo cervo e el grifaut la grua.

No puix estar que no diga una assenyalada obra, de recordació digna, que ha feta durant aquesta nostra persecució; e faré fi a açò. Tot quant ella hagués volgut demanar, li fóra estat atorgat per nostres enemics e perseguidors, si volgués haver donat lloc que la verga dels pecadors fos gitada sobre l'esquena dels justs, e que ens poguessen haver jutjats a llur plaer; mas ella elegí abans faent justícia freturar, que, nafrant aquella, aconseguir ço que fóra estat verí a la consciència sua.

Vege doncs e considera bé si dones mereixen gran honor, e si has parlat massa generalment d'elles. —

Lladoncs ell se pres a riure un poc, dient:

—Tot quant ben sabies en fembres has dit, e tu ara cuides-les molt haver lloades. E no saps què t'has fet; car tant és lo mal qui en elles és, que el bé que n'has dit és tan poc, que no és als sinó voler endolcir la mar ab una unça de sucre.

BERNAT METGE

BERNAT METGE, *Lo Somni*, text per J. M. de Casacuberta, pàgs. 143-148 (*Els Nostres Clàssics*, I).

E.-C. RICART

DEL TEATRE MENOR DE GOETHE

(Acabament)

EN la collecció completa de l'obra goethiana, com ara l'edició estereotípica de J. W. Golta de què em serveixo, acostumen a donar-se agrupades en un volum les obres dramàtiques inspirades en la història contemporània de França, i especialment en la de la revolució. Aquestes obres són tres: *El Gran Cofta*, *El ciutadà General* i *Els sublevats*, d'envergadura i condicions molt diferents, que vénen a refluïr en la seva qualitat literària.

A aquestes obres s'hauria d'afegir, en certa manera, *La filla natural*, perquè està inspirada en un episodi del regnat de Lluís XV narrat en les memòries de la princesa Lluïsa Estefania de Bourbon-Conti. Però Goethe, cortesà al capdavant, per damunt de tota altra condició, si no deixava de precisar ambient i àdhuc noms, quan atacava als jacobins, o s'emprenia l'anàlisi dels vicis i turpituds del poble, per dramatitzar la trama manllevada a les memòries d'una princesa de la sang, prengué bona cura de situar l'acció en un país indeterminat, on figuren vagament un rei, la filla natural del duc, i tota la gama de personatges secundaris precisa per al drama.

Altra cosa és *El Gran Cofta*. La matèria és la famosa estafa del collar de la reina, que tanta de transcendència tingué i tant de soroll mogué en el seu temps.

La clarividència de Goethe li féu percebre l'especial significació d'aquells esdeveniments, i la seva curiositat universal li féu estudiar-los a les fonts. Aquestes eren innombrables: entre les publicacions clandestines i les descobertes, foren a dotzenes els fullets en pro i en contra dels processats, i naturalment en contra de la reina, que havia provocat i com qui diu sostingut el procés. Els escrits de defensa dels processats, redactats per les primeres figures del *barreau* parisenc, foren impresos com de costum, i posats a la venda. I segons conta Funck-Brentano, de l'escrit de Me Targes defensant el cardenal de Rohan, se'n vengueren més de vint mil exemplars en un

dia. A través de la reconstrucció habilíssima que del procés han fet Funck-Brentano i P. de Nolhac, un hom pot fer-se càrrec de l'escàndol immens que es promogué al seu voltant. Un dels consellers del parlament de París, jutge per tant en l'afer del collar i destinat amb els anys a una celebritat revolucionària, que fina com tantes altres al patíbul, F. de Saint-Just, digué en conèixer els documents: *Grande et heureuse affaire! Un cardinal escroc, une reine impliquée dans une affaire de faux! Que de fange sur la crosse et sur le sceptre! Quel triomphe pour les idées de liberté! Quelle importance pour le Parlement!* El mateix Napoleó a Santa Elena, recapacitant sobre les variacions de fortuna a què l'havia fet assistir la seva vida forta i atzarosa, afirmava que en l'episodi del collar de la reina s'havia iniciat el procés de Maria Antonieta que fina amb la seva sentència capital.

Es comprèn que una trama tan viva interessés a Goethe, que, malgrat les preocupacions intel·lectuals predominants en el seu art, sempre tornava a cercar inspiració en la naturalesa i en la vida.

El melodrama, que tal és el nom que li escau, d'*El Gran Cofia*, té les condicions del gènere; és a dir: interès, efectisme, un fons històrico-decoratiu, que justifica el *pathos* declamatori de les figures, personatges simples, esquemàtics, inhumans, personificacions de la intriga, de la ingenuïtat, de l'enginy més o menys anarquitzant, etc., i arrodonint-ho tot, una certa lliçó moral en la conclusió. Malgrat aquestes condicions que el fan un obra llegívola, no assolí gran èxit entre els contemporanis, que en això com en altres punts, ens sembla, no foren justos del tot; si interessa avui, a cent quaranta anys de la data en què fou escrit, molt més podria interessar quan pocs desennis separaven els espectadors del procés famós que havia iniciat la davallada de la monarquia francesa.

A part d'una lleugera intriga amorosa — llir entre cards — que poetitza i alleugereix la marxa de tot el drama, l'argument és purament històric, i els personatges duen noms que com un vel transparent permeten de reconèixer les figures reals. El cardenal Lluís de Rohan és "el Canonge", la comtesa de Lamothé és "la Marquesa", el "comte de Rostro" és Cagliostro (Josep Bàlsamo). La reina Maria Antonieta, designada com "la Princeseta", no compareix a escena. Tota la intriga essencial tal com la descriu Funck-Brentano ens apareix en el melodrama de Goethe. La posició del cardenal que perd el seu influx a la cort, mal vist per la reina, treballada pels seus íntims consellers contra l'alt dignatari eclesiàstic, l'aspiració del cardenal a reconquerir les bones gràcies de la sobirana, la raríssima mescla d'in-

telligència i candorositat amb què persegueix aquest propòsit la intriga de la comtessa de Lamothe, els bitllets falsificats amb suposada signatura de la reina, la cita en el jardí del palau reial on una neboda innocent de la intrigant marquesa supleix a la reina, ben ignorant del paper que li cal jugar, en fi la detenció del magnat eclesiàstic que, per raó del joc escènic, es fa no al palau real, sinó en la mateixa escena de la cita del jardí, constitueixen el drama. A part d'això interessa singularment el relleu que hi pren la figura de Cagliostro (comte de Rostro en la comèdia). És evident que aquest aventurer inspira a Goethe curiositat, i en certa manera simpatia. En les converses amb Ecker mann ens explica l'estimació inusitada que tingué en la romàntica societat europea de la fi de l'antic règim i conta com homes de vida i educació distinta, o millor dit oposada a la de Cagliostro (tal és el cas de Lavater), tenien una fe plena, absoluta en aquell habilíssim aventurer, l'últim i més perfecte en la sèrie de tipus anàrquics, absurds, amorals, emanació de la Itàlia intel·ligent, tiranitzada, que, si provoquen una enèrgica reacció de censura en l'home equilibrat, s'imposen en certa manera a la nostra simpatia per llur vitalitat, llur intel·ligència, per la grandesa que àdhuc en el vici i en la misèria serveixen llurs figures. L'aventurer Josep Bàlsamo, comte de Cagliostro, amb les seves curacions fantàstiques, la seva francmaçoneria, la seva doctrina del Gran Cofta, la previsió de l'esdevenidor llegit en el globus ple d'aigua, instal·lat al pavelló egipci del palau del cardenal de Rohan, acaben d'enquadrar i donar ambient al drama, reproducció de successos que tan gran efecte causaren als contemporanis, i que encara avui ens interessen, hàbilment evocats pels historiadors.

Al costat d'això, *El ciutadà General* és una cosa mesquina. Goethe el féu representar anònimament com una continuació d'una altra comèdia (*Els dos bitllets d'allotjament*), amb els mateixos personatges, ço és, Rosa i Jordi, parella de nou-casats que amb les seves atencions de mutu obsequi, desperten la gelosia del pare de la núvia, el qual es plany que la filla l'abandona. Aquesta queixa és aprofitada pel bergant del poble, que en absència dels joves esposos, fa creure al vell com ell ha estat delegat dels jacobins de París per a revolucionar el poble, exhibeix una gorra frígia i una cocarda, un vestit de guarda nacional, un sabre, i es prepara a consumir un bon esmorzar que el vell li dóna a contracor, quan tornen els fills de la casa i el noble senyor de l'indret, i apallissen el jacobí paràsit, sense deixar-li fruir el seu esmorzar. Basti aquesta lleugera descripció per a constatar que en aquesta obreta desafortunada, Goethe incorregué en una ra-

dical incomprensió del drama revolucionari rebaixant-lo a baralles de mercat, inspirades pel profit sòrdid de xerraires i ganduls de vileta, que tenien enveja del senyor perquè vivia a costa d'altri.

Els sublevats ens retorna a una important qualitat literària, inferior, però, si jo no m'equivoco, al *Gran Cofa*. Obtingué no gens menys més favorable acollida malgrat haver restat incomplet, i el mateix Goethe en parlava amb cert orgull a la seva vellesa. El conflicte de la revolució i els deures de l'aristocràcia, per raó del seu paper exemplar dins la comunitat civil, que tant preocupava a Goethe, és presentat i discutit en aquesta perspectiva una mica apretada que caracteritza l'obra dramàtica, i que el cinema fa encara més ràpida i més plàstica alliberant-la de tota retòrica.

En un domini senyorial, regit, durant la minoritat del noble senyor titular, per la seva mare, una vella i respectable comtessa, hi ha certes disputes entre els súbdits pagesos i els senyors, per raó d'unes servituds personals i unes regalies. La baralla és un xic enverinada perquè els vilatans diuen que en part ja foren redimides aquelles servituds i que així ha de constar en una concòrdia signada amb ells per l'avi del seu actual jove senyor. El document, si existí, és perdut, i el pare de l'actual sobirà no l'havia mai reconegut i la seva vídua, que s'inclinaria a reconèixer-lo, no gosa a fer-ho davant l'escrúpol de no vetllar degudament pels drets del seu fill. Mentrestant les aspiracions dels pagesos són enfortides i derivades cap a una modalitat de violència per les peroracions de Bremen von Bremenfeld, un cirurgià pedant, xerraire, mal intencionat d'espècie antipàtica, i el *magister* o preceptor del jove senyor del domini, un clergue jacobí, perorador i agre, que junt amb el cirurgià convenç als pagesos de la conveniència d'obtenir d'un cop, per sorpresa i amenaça, la gràcia i exempció dels drets dominicals i a més fer jurar aquesta gràcia a la comtessa damunt la testa del seu fill, a fi que mai no gosi, a fi d'alliberar-se de complir el jurament, a invocar la coacció exercida. Intenten el cop, i justament en aquella hora arriben de París la comtessa i la seva filla més gran, amb els ulls plens encara de les escenes d'horror que han vist a la capital francesa, i troben el fill ferit, amb la testa embenada d'un mal cop que havia rebut en absència del seu professor. La comtessa no sap què decidir, més plena de dubtes encara per la influència del deslleial intendent que vol allunyar-la dels dominis. Per sortir de l'embull consulta a un conseller d'Estat, fi jurista d'extracció burgesa, però que sap el valor de l'aristocràcia i no vacilla a defensar-la contra la classe de què ell mateix procedeix.

Al costat d'aquestes persones d'intelligent i honrada conducta projecten llur ombra els revolucionaris: el cirurgià i el pedagog, en primer terme, mancats de tota calor d'humanitat, perquè Goethe, oblidant-se de l'equilibri que és llei de l'art, els nega tota justícia, no els reconeix un sol caire bo o almenys tolerable. Al seu costat figuren l'intendent avar i el baró, aristòcrata cínic que galanteja la filla, massa lliure i poc femenina, del cirurgià. Contrastant amb aquests, altres personatges subalterns donen unes certes qualitats secundàries de l'aristocràcia. Tal Frederica, germana del príncep infant, enèrgica i valenta fins a la injustícia, el caçador Jacob, fidel i en certa manera respectuosament enamorat de Frederica, i altres.

La qüestió central es planteja en un fragment del tercer acte. La comtessa vídua consulta al conseller d'Estat dient:

“Amic meu, faig apellació a la seva consciència. Pensi i mediti com podré acabar aquest plet enutjós. Amb el seu coneixement del dret, la seva comprensió, la seva humanitat, m'ajudarà a trobar els mitjans per sortir d'aquesta situació tan violenta. Jo, altre temps, poca importància hi donava a això de la possessió sense dret. Ara ja hi som, pensava jo, i el millor és anar tirant i al qui hi guanya bon profit li faci! Mes després que he vist amb quina facilitat la injustícia s'acumula de generació en generació, que les accions generoses són purament personals, i l'egoisme en canvi és persistent i, per dir-ho així, hereditari, després que he vist, amb els propis ulls, que la naturalesa humana pot ésser deprimida i rebaixada fins a un grau increïble, però mai del tot sotmesa i anihilada, he decidit fermament que en cada acció meva sigui evitada escrupolosament la injustícia, i que tant entre els meus, com en societat, a la vila i a la cort, diré sempre la meva opinió franca sobre tals accions, si davant meu algú les comet. Cap més injustícia no em trobarà en silenci, cap mesquinesa no serà tolerada per venir amb aparença de grandesa, encara que em bescantin amb el mot antipàtic de demòcrata”, i com l'antistrofa d'un coral, respon el senyor Conseller: “Molt bé! molt ben parlat, senyora!, tinc una veritable joia de trobar-la com la deixí, i més instruïda i tolerant encara. Vostè era una discreta deixeble dels grans homes que amb llurs escrits ens han creat la llibertat, i ara és a més una criatura dels grans esdeveniments que ens donen la viva norma del que els ciutadans honrats desitgen, del que els ciutadans honrats blasmen. És just que vostè prengui partit pel seu estament; ningú no pot lloar ni criticar sinó amb l'esperit del propi estament. La censura dirigida als de dalt o als de baix està mesclada amb idees mesquines i secundàries,

i només ens judica equitativament qui és nostre parell. Justament per això, que jo sóc i vull ésser un simple ciutadà que té motius per reconèixer el pes i la influència de la classe més alta dintre de l'Estat, i la reconeix, sóc més implacable contra les mesquines punxadetes, contra aquell orb odiar-se, que nascut de la pròpia suficiència combat pretensions amb pretensions, es formalitza sobre meres formalitats i no sap tenir realitat, cercant només aparences on podria trobar joia i veritat. I doncs! Si hom fa valer tots els avantatges, salut, bellesa, joventut, comprensió, talent, riquesa, clima, per què no s'ha de comptar l'avantatge que representa que jo hagi nascut d'un llinatge de pares nobles, valents, coneguts i honorables! Això, ho diré mentre tingui veu, encara que em donin el nom odiat d'aristòcrata."

He copiat intencionadament aquest fragment perquè en el fons, i àdhuc en la tècnica, en l'execució, recorda certes pàgines de Bernard Shaw, en *Man and Superman* o en *Saint Joan*, quan els personatges expositors de doctrina diuen, amb conceptuosa onada verbal que ens arrossega a través de paradoxes i agudeses, les línees eternes d'un sistema moral o ideològic. La sensació d'estar llegint Shaw és encara més aguda, perquè el tercer acte no segueix, és a dir, no fou executat per Goethe més enllà del fragment traduït, i en lloc de diàleg el continua una exposició detallada de l'argument amb indicacions i comentaris, tan llarga i impersonal com solen ésser les acotacions dels drames mateixos de Shaw. La continuació de l'acte havia de consistir en una reunió de família al voltant de la taula, prenent el te, que ve a convertir-se en una paròdia o millor un eco i reducció de l'Assemblea Nacional francesa. Aquesta escena havia de començar grotesca, com una paròdia, on el conseller d'Estat fes el paper de president, el baró el d'aristòcrata cínic i fals bonhome que prodiga les màximes democràtiques, les actituds més radicals. Frederica hi fa l'aristòcrata intransigent, el pedagog és el demagog; però per la força de la veritat cadascú descobreix el fons de la seva ànima, i l'escena acaba amb mots de sincera violència, acomiadant la comtessa vídua al pedagog massa avençat. En fi un final d'acte passablement tumultuós, diu l'acotació, la qual acaba amb aquests mots que hom diria traçats per la mateixa mà que escriví *Androcles and the lion*: "Potser sigui de lamentar que l'autor no es preocupés a temps de superar les dificultats d'aquesta escena". En l'acte següent s'atenua l'exposició de teories polítiques i reparaix el drama en forma quasi melodramàtica. Mig acte l'omplen les conspiracions declamatòries dels conjurats, l'altre mig, una escena violenta en què Frederica, amb amenaces greus, encarant-li un fusell al

punt de dalt, obliga l'intendent infidel a retornar el document original de la concòrdia que tenia amagat. El darrer acte, només apuntat en forma de breu argument, mostra el cirurgià amb uns quants sublevats, que volen impedir el pas dels nobles vers un castell veí, per cert passadis subterrani. Mostrat el document, els ànims s'acalmen i la comèdia fineix amb joia de tots i absència dels personatges odiosos: el cirurgià, el pedagog, el baró frívol i l'intendent.

He insistit que el fragment copiat recorda la manera de Bernard Shaw, i la semblança és encara més acabada si prenem, en lloc dels pròlegs deliciosos del dramaturg irlandès on ell ens conta per peces menudes la trama i el propòsit de cada comèdia, una certa conversa de Goethe amb Ecker mann. Ecker mann havia llegit el dia anterior *Els sublevats*, i en parlà a l'autor, bo i lamentant que l'obra hagués restat inacabada. "Jo — contestava Goethe — vaig escriure *Els sublevats* en temps de la Revolució francesa, i en certa manera podrien pendre's com la meva professió de fe política en aquell moment. En representació de la noblesa posi en la meva obra a la comtessa, i amb els mots que li faig dir indico com, al meu entendre, hauria de parlar la noblesa. La comtessa en el drama acaba d'arribar de París, on ha estat testimoni d'escenes revolucionàries, de les quals ha tret una ensenyança que no es pot pas dir desproveïda de valor. Ha après que les classes baixes es poden disciplinar, però no esclavitzar, i que l'alçament revolucionari de les classes inferiors neix de la injustícia dels poderosos. Tota acció que en el futur sembli injusta trobarà la seva protesta en la societat noble, àdhuc la Cort no tolerarà injustícies mal li diguin demòcrata. Jo—afegia Goethe—no podia ésser amic de la Revolució francesa, perquè les seves crueltats eren massa pròximes, i ens feien protestar a cada moment, mentre que els seus efectes beneficiosos eren encara tan llunyans que no es podien pas veure. Jo no podia romandre indiferent si es tractava de provocar artificialment a Alemanya escenes similars a les de França, on eren conseqüència de la fam i la carestia. Estic convençut que tota gran revolució és deguda no al poble, sinó al govern.

Revolucions són impossibles si els governs estan sempre amatents i obren en justícia, perquè llavors els surten al pas amb reformes i millores adequades al moment, i no han de lluitar massa per obtenir l'essencial de les reformes."

* * *

Entretenir-se a enumerar i explicar la intriga de cadascuna de les obres de Goethe fóra inacabable. Però no vull passar en silenci cap

de les obres, almenys d'una certa extensió, que formen el teatre menor goethià, és a dir, prescindint dels grans drames històrics, *Goetz, Egmont, Torquato Tasso* i de les concepcions capitals, *Ifigènia* sobretot, que són més conegudes del gran públic. Ja sé que aquestes notes prenen un aire deplorable de catàleg; però malgrat tot he de parlar encara del contingut d'una mena de sarsuela: *Claudina de Vilabella*, que constitueix una farsa espanyola tan còmicament poc espanyola que ens sembla impossible. Basti esmentar que el personatge central respon al nom veritablement extraordinari de Don Grugantino, tipus de lladregot simpàtic, gran tocador de guitarra, que llueix ornada amb un llaç blau en les festes populars del Sr. de Vilabella. Aquestes festes, per bé que el llibre ens diu que passen a Andalusia, tenen un aire de kermesse flamenca, perquè hi ha, a l'ombra dels tells, grans gerros de cervesa amb què el noble senyor convida els comparets de les seves hisendes a celebrar la boda de la seva filla Claudina. El pitjor és que la trama interessa tan poc com el color local. No és molt superior *Erwin*, Elvira d'assumpte romàntic, inspirada en una certa balada inserida en *El Vicari de Wakefield*, i té l'avantatge de no passar a Espanya, segons indicació expressa de l'autor, ni *Jerry i Baetely*, per altre nom *El Xalet*, farsa d'ambient alpi, mig "vaudeville" mig melodrama, que no hauria afegit gran llustre al nom de Goethe. *Stella* és un drama romàntic que tingué primer una solució de bigàmia i en la versió definitiva acaba amb un doble suïcidi. *Germà i germana (Die Geschwister)* té en canvi coses molt fines i ben vistes, i acusa *ex ungue leonem* la natural profunditat de l'autor i el seu art de sondejar i aclarir certs abismes psicològics de les vides més humils i casolanes.

Esment especial mereix a Catalunya *Die Laune des Berliebten, El caprici de l'enamorat*, perquè Maragall la traduï graciosament, afegint potser un pols de simplicitat autèntica a la cortesana artificial rustiquesa de l'original, sota el nom d'*Eridon i Amina*. Diuen que Goethe tenia 18 anys en escriure aquesta deliciosa pastoral, que fou després retocada i perfilada, la qual cosa ens sembla un prodigi, donada la perfecció de l'obreta, que tanca una moda i àdhuc un estil i una època: el segle XVIII, per a obrir la tempesta i l'impuls del primer romanticisme.

El romanticisme! Aquest és el fenomen capital de cultura que condiciona tota l'obra de Goethe. Primer sofrint-ne la natural invasió i àdhuc com voluntari combatent de les seves legions, amb el *Werther* i amb *Goetz*. Després per reacció alliberadora, a mida que la preocupació estètica primer, les tasques científiques i àdhuc els problemes de moral i educació civil, ocuparen aquella ment poderosa. Impregnats de

romanticisme encara ens apareixen Erwin i Elvira i, malgrat la forma solemnement neoclàssica, *La filla natural*, i en canvi com un contracop, com una forta afirmació excessiva d'antiromanticisme, apareixen les visions còmiques del *Triomf de la sensibilitat*, reacció de la cultura i del gust damunt la sensibilitat desfermada i incoherent. Aquesta comèdia grotesca, que l'autor subtitulà alguna cosa com *poca-solta dramàtica*, és positivament un dels intents més antics i encertats de sàtira antiromàntica, comprensiva, ben intencionada, netament intel·lectual. Res més lluny de la grotesca paròdia, del *pitarrisme*. En ella es barregen elements plàstics, moguts com una comèdia de màgia, i elements abstractes i àdhuc conceptuosos, el tot movent-se en un mar de fantasia netament germànica, més pesadota i lenta, però no més lligada a la realitat, que l'alada fabulació del *Somni d'una nit d'estiu* shakespeareà. Goethe representava ell mateix aquesta obra amb els seus amics de la cort, la qual cosa li permetia improvisar rèpliques i detalls. Així, en cert moment, les acotacions de l'obra indiquen: "Es deixa arribant ací, a l'albir de l'actor, burlar-se discretament d'altres obres similars", la qual acotació basta a donar idea exacta del caràcter un xic desmanegat de la comèdia.

Sembla que Goethe esbossà de jove i reféu molt més tard aquesta obreta, carregant en la segona lliçó les tintes grotesques o simplement joioses. Com a resultat, amb trucs banals alguna vegada i amb visions plàstiques que darien ample camp a la imaginació d'un *metteur en scène* de ballets russos, amb ficcions exquisides i de riquíssima imatge, és combatut el romanticisme, la força de descomposició del qual havia de presentar-se llavors com a vigorosa primavera.

Per combatre l'excessiva sensibilitat, Goethe ens posa en presència d'un rei humorista (així diu l'apostilla del personatge) de nom Andrason, que fóra l'home més feliç de la terra si la seva muller Mandandana, perduda l'esma i el contacte vivificador amb la realitat, no s'hagués enamorat d'Oronarus, jove príncep romàntic, que viu en un món de la idealitat més refinada i etèria. Aquest amor inspira a Mandandana tal menyspreu de la seva vida matrimonial vulgarota i casolana, que Andrason en cerca de remei va a consultar un oracle el qual contesta, "en hexàmetres, com tot oracle que s'estimi", que: "tornarà a casa seva la benaurança el jorn que unes belles mans arrenquin l'esperit a una fantasma amb urpes i el sac hagi buidat les seves entranyes". Amb aquesta rara notícia Andrason torna al seu palau, on és esperat Oronarus, al qual faran gran festa la germana del rei Andrason, Fèria, i les seves quatre donzelles d'honor.

L'habitació que s'ha preparat per rebre al príncep romàntic és de gust exòtic, xinesc, amb fons daurat damunt el qual destaquen gracioses figures. Les donzelles aprenien els compliments retòrics que li diran i conversen, bo i esperant el príncep, amb Merculo el xambelà que vigila la instal·lació i arribada d'equipatges. Aquesta arribada és solemne, com una processó, es fa amb música de trompetes i ve a ésser un episodi de ballet. Entre els portadors d'equipatges hi ha uns moros carregats amb una mena de glorieta i unes caixes que Merculo obre i n'arranja el contingut bo i donant explicació a les damiselles de la cort. El príncep és l'home més sensible de la terra, enamorat de la Natura, que estima per damunt de la corona i el poder: "Però — diu Merculo — el meu senyor és tan delicat dels nervis que l'aire lliure li fa mal i no pot suportar els canvis de temperatura"... "El seu metge de cambra li té prohibit suportar la rosada matinal o la humitat del vespre i no menys perillosa li és l'olor de l'herba i el vapor de les fonts al temps de les calorades. La boirina de les valls fàcilment el refreda i mai són els mosquits més insuportables que una tèbia nit de lluna clara. Qui per a millor meditar es deixa caure per l'herbei es veu envaït de formigues i sovint, estant sota l'ombriu, una aranya us distreu dels sentiments més tendres.

El príncep ha obert un concurs amb premis als acadèmics perquè mirin de corregir tot això en bé de les persones delicades, i malgrat algunes dissertacions premiades, la cosa no s'ha posat en clar"... "Mentre no es troba aquesta amable solució, el príncep, que no vol privar-se dels seus gustos predilectes, ha decidit crear-se un món especial dins la pròpia cambra per obra d'artistes hàbils. El palau està en efecte admirablement decorat. Les seves habitacions semblen gloriètes, les sales, grans boscúries, les cambres, petites grutes, tant o més bé que les naturals i sens dubte molt més còmodes amb llits de molles i coixins de ploma"...

"I a més de la naturalesa artificial que té el príncep en cada palau on viu, en té una reducció portàtil, que ens duem arreu de viatge. El personal de la cort s'ha augmentat amb un home molt destre que li diem en francès "Directeur de la Nature", a les ordres del qual hi ha nombre pertinent de artistes. En aquest viatge ens acompanya un dels seus millors ajudants, el qual té cura de la nostra petita naturalesa portàtil. L'única cosa que ens fa falta encara són uns oratjols fresquets; les temptatives fetes fins avui són inútils, però sembla que aviat ens resoldran aquesta qüestió de part de França."

Davant d'aquesta relació les donzelles d'honor es fan més curio-

ses i Mercurio els mostra la caixa de les clares fontanelles, la dels ocells cantadors, la del clar de lluna; a petició de les damiselles fa instal·lació, parada de tot. L'escena es converteix en un bosquet amb una glorieta al bell mig. Amb música i cants celebren la mutació i Mercurio els avisa que en elogiar-la han de dir: "Oh, quin efecte ens fa tal o tal altra cosa!" "Així ningú no acaba de saber el que vostè volia dir", car sol, lluna, roques i torrents, figures i rostres, cel i terra i un tros de drap, tot ens fa un cert efecte; quina mena d'efecte ens fa, ja es més difícil de dir. Per tant, mantinguin-se en allò general!, llavors tothom hi està d'acord i l'èxit és cosa feta."

Arriba el príncep — que sabem per declaració de Mercurio aficionadíssim al teatre i àdhuc excellent actor, — per bé que d'un sol gènere, el *monodrama*, en el qual excel·lí abans un altre príncep actor: Neró, l'emperador romà, — i fugint tota recepció corre a tancar-se en la seva cambra artificialment natural, declarant en conceptes lírics i complicats el seu amor de la soledat i de la natura i el seu menyspreu del sexe femení.

Juguen llavors tots els mecanismes de la naturalesa portàtil, i mentre corre l'aigua i els ocells canten, s'obren els celatges i apareix una figura de Mandandana, ço és un maniquí vestit com la reina, al qual el príncep Oronarus diu mil compliments i recita versos mig cantant, fins que s'adorm bo i somiant-li damunt un banc de molsa de vellut. Llavors les damiselles d'honor de Fèria clouen l'acte no deixant-lo bressar-se en l'ensomni, amb càntics i danses que en lloc de plaure-li el sulfuren de valent.

Un altre acte ens mostra el palau d'Andrason on la reina Mandandana, com el seu enamorat, viu voltada d'una decoració. També ella representa monodrames. El palau s'ha convertit en morada infernal, perquè la reina, que s'ha disfressat de Proserpina, viu tant el personatge que no fa sinó queixar-se i plànyer-se dels mals i danys que li ha causat Plutó. I com que confon el seu marit amb el déu infernal, el bon rei Andrason, que entra al fi de l'escena a veure-la, és rebut per Mandandana-Proserpina amb un raig d'imprecacions que només perquè són dites en versos altisonants de tragèdia, poden perdonar-se. Mentrestant les donzelles, aprofitant que el príncep Oronarus és fora (també a consultar l'oracle), visiten la seva cambra dansant prèviament davant la guarda del Palau, a la qual embriaguen en un altre pas de ballet. Amb antorxes entren en la glorieta, bo i ballant una mena de farandola, registren tot el bosquet artificial, troben la figura de Mandandana, que de primer les espanta i després les enriola de

veure-la immòbil i grotesca. L'acosten al primer terme de l'escena i llavors cau la careta i apareix el maniquí. Als crits que fan, entra Andrason, qui els recorda que l'oracle havia pronosticat que tornaria la felicitat a casa seva "el jorn que unes belles mans arrenquin l'esperit a un fantasma, amb urpes", i demana que buidin el sac, que forma el cos del ninot, a fi que tingui compliment el segon vers: "i hagi buidat el sac de drap ses entranyes". El sac és deslligat, escorcollat, buidat i d'entre la palla d'embalatge surten llibres: "Alerta — diu Andrason —, això seran llibres de màgia", i collint-ne un que ja roda per terra llegeix: *Siegwart, història conventual en tres actes*. Totes les noies en sentir el títol s'ajupen per a cercar llibres. Són llibres d'època, llibres de panfilisme rousseaunià, de sensibilitat, d'amor a la naturalesa, d'exaltament de la passió i l'aventura, i és en aquest moment que les acotacions del drama autoritzen l'actor per burlar-se discretament d'altres obres d'aquesta mena. Al fons del sac apareixen *La nova Heloïsa* i *Les penes del jove Werther*. — "Pobre Werther!", diu amb sòbria expressió d'ironia benvolent el rei Andrason, i quan una de les donzelles reclama el llibre cridant: "Ai deu-me'! Deu ésser molt trist!", el rei respon: "Filletes! M'heu promès que no faríeu sinó mirar-los un moment! Aneu!" i els aconsella que no perdin la nit llegant sensibleries en lloc de dormir.

Admirable Goethe! Ell prou ho sabia que no era just en confondre en un tot únic i damnable, el seu *Werther* amb altres obres de renomada universal i efímera, inspirades només per la sensibilitat i avui ja oblidades del bon públic i fins de l'erudició. Goethe no ignorava que l'obra sincera i vivificada per la veritat sobreviu, malgrat de tots els defectes d'època, de totes les tares d'escola. Però, alliberat de la folia romàntica, en formula la censura justa en un sol adjectiu que no exclou la comprensió, que allunya un episodi de la vida, però no renega d'un moment de l'obra pròpia. Pobre Werther!, diu només.

Andrason i les donzelles deixen aviat la crítica literària i tornen a la farsa. El maniquí de Mandandana és refet i recollocat en lloc ben visible. Quan la reina arriba, les damiselles li fomenten la ira que li causa la seva grotesca imatge. La reina al fi es decideix a esperar el príncep ocupant el lloc del maniquí. Ací reapareix l'escriptor crític i diletant de les lletres sobre el poeta de la farsa i l'acte és clos amb el següent diàleg entre el rei Andrason i Sora, una de les damiselles d'honor de la reina Fèria (van sortint tots menys Andrason, que crida a Sora en el moment en què aquesta deixa l'escena, la darrera de les dames):

PL. N.º IX. — E.-C. RICART: RETRAT, A LA MINA DE PLOM,
DE LA SRTA. PILAR BARBEY

Andrason. — Sora!

Sora. — Senyor!

Andrason. — Em trobo en la major perplexitat.

Sora. — I doncs?

Andrason. — El cinquè acte s'està acabant i som al bell mig de l'embolic.

Sora. — Això rai; fem un sisè acte..

Andrason. — És faltar al reglament.

Sora. — Ací som alemanys, i a l'escena alemanya tot és permès.

Andrason. — Sí, però, a més m'amoïna el públic: no el veig enlloc.

Sora. — Això passa sovint també.

Andrason. — Deuen haver pensat que els preniem per altri.

Sora. — I què? per ventura no tenien raó?

Andrason. — Sí! Perquè en realitat fem la comèdia nosaltres mateixos.

Sora. — Ja m'ho semblava ja!

Andrason. — Coratge, doncs! I vosaltres Déus!, mireu de donar compliment a l'oracle, paciència als espectadors i final a la comèdia! Si no és per un miracle jo no veig pas manera decorosa d'acabar-la.”

Aquesta manera decorosa la proporciona, en un acte sisè, l'oracle que ha manat al príncep Oronarus que torni el que no és seu, i obedient s'agenolla davant del maniquí per a dir-li que renunciarà a ella, a Mandandana malgrat estimar-la amb passió. Però sembla com si els déus, per facilitar-li el sacrifici, l'haguessin deslligat del seu amor, i quan compareixen Andrason i el seu sèquit, li diu francament que ja no té cap afecte per la reina i li torna la que ell creu imatge de la seva dona, en realitat la reina mateixa. Andrason li fa llavors donar el maniquí ple de llibres que el farà feliç, ell demana perdó a Mandandana i es dedica tot a la seva beutat, a la dea que l'atrau i el satisfà; uns comentaris desabusats d'Andrason acaben la graciosa farsa.

N'he dit amb tot detall l'argument perquè em sembla altament representativa. Ni els valors entesos que hi juguen contínuament, només susceptibles d'ésser copsats per un públic d'alta educació intel·lectual, ni els trets de crítica humaníssima, poden esborrar l'alegria, l'*entrain* de la farsa, la modernitat picant de les entrades de ballet i el joc de l'escenografia. Per damunt hi ha encara, formant una trama literària molt cenyida, la pompa retòrica del romanticisme i la ironia i la tendresa, tot barrejat d'una manera alemanyíssima que recorda a

Joan Pau. Resulta, en fi, que una obreta banal ens mostra tot el Goethe, sever, graciós, pensador, cortesà, humorista, molt segle XVIII, amb gràcies de perruca que s'afegeixen a la ploraneria rousseauniana, i és curiós que d'aquesta mixtura de la moda empolvada del setcents i el cop de vent romàntic, neixi un conjunt que no desdiu dels nostres dies de precisió i netedat hostil a cadascuna de les dues tendències per separat.

He arribat ara a la fi d'aquesta sumària notícia sobre el petit teatre de Goethe, que conté més referències d'informació i extracte d'arguments que consideracions crítiques. Potser ho justifica el fet d'ésser ignorades del gros públic, almenys a casa nostra, la majoria d'aquestes obres, i en tot cas és l'estil de crítica que s'escau a un gènere modern, pel qual Goethe hauria tingut afecció: el cinematògraf. Una llarga enumeració d'episodis, un cens de personatges, unes indicacions sumàries de gestos i moviments que sintetitzen tot el dramatismes d'una intriga, així és com es fa la crítica del cinema.

Goethe era molt home de la seva època, però és sorprenent de veres la modernitat que prenen certs caires de la seva obra. L'associació constant d'imatges a sentiments, la multiplicitat de les figures, la variació, sovint la irrealitat dels paisatges, les peripècies fabuloses extremades, de personatges esquemàtics que personalitzen un vici o una virtut, i que bo i dirigint-se preferentment a la sensibilitat, en bona tècnica romàntica, no subleven la nostra intel·ligència, certs caires de mundanitat, l'esforç per a donar de pressa el caràcter, repeteixo que són certament cosa de cinema.

O, potser, fóra millor dir que són una sublimació, una alliberació del teatre, de les normes teatrals com la fa el cinema, però sense caure en l'altra limitació de l'art mut, que exclou i limita el seu camp ideològic a poques nocions molt simples i a un joc de combinacions molt rudes entre aquelles poques idees.

Entre les dues mutilacions, el teatre menor de Goethe, fill de l'època i senyorejador del temps, és una lliçó per als escriptors de tota mena, i per al diletant de les lletres, una delícia complexa i sempre renovada.

M. REVENTÓS

CANÇÓ MARINA

*D'ESCUMA lleugera
dansant amb peus blancs,
vas sense entrebancs,
onada lleugera,
cap al sorral fi.
Oh tu dalerosa!
l'ets morta, l'ets fosa
allí.*

*Qui cercarà mai
sepulcres d'onades,
— oh morts oblidades
dintre l'aire gai,
morts quan mor la dansa.
La vida és cruel
pel glopet blau cel
que dansa.*

R. LLATES

LA COMPANYA DE L'HOME

A l'escultor Enric Casanovas

EN caure la tarda, el carrer remoreja de jocs d'infants, de rialles de les dones que prenen la fresca i converses de la gent que ve del treball. En aquesta hora s'acreix la xiscladissa dels falziots i és més forta la flaire dels jardins propers. Mentre el sol va a la posta, les parts altes de les cases roentegen intensament: al seu contacte l'aire vibra, com entorn d'uns blocs d'or eixint de fosa.

Prop de sa mare que cus, una noieta rossa, encara inhàbil per trescamar, s'entreté apilant sorra a les lloses de la vorera. A voltes l'airet lleuger li fa decantar la testa com sota una carícia. Quan la cansa el terrejar, s'ajeu, amb els bracets nus estesos, i sos ulls blaus s'extasien de les voladúries i clarors del cel. Després barboteja mots dispersos i alça i bat les cametes amb gaubança: entre els plecs voleiants del vestidet, es mostren, com flors d'innocència, el ventre sedós i les anques carneses i rosades.

A la casa davantera una noieta més avantatjada juga amb la nina, pentinant-li la borra esbullada, i explicant-li, amb bell parlar papissot, com les bones minyones es deixen clenxinar i no ploren. Aviat, però, travessa la via, atreta pel gaudi de la veïneta i per la simpatia que li té. Aquesta afecció ja li ve de quan assistí al seu bateig, tota mudada, dalt d'un cotxe molt lluent. D'aquella festa en serva talment viu el record de la xocolata amb secalls, que encara, quan hi pensa, li cal alçar la barbata i engolir un xic de salivera. Està encantada de l'infantó, tant per la gràcia en fer ball-manetes i pel bellugueig dels ullets clars, com perquè, bon punt s'adona d'ella, ja de seguida riu i li allarga els braços. Ben segur que si no fossin, de tant en tant, els espinguets i les rabineries que la desfiguren horriblement, s'estimaria més la petita amiga que no la nina pròpia.

Mentre les nenes se donen a la complaença de reveure's, de l'extrem del carrer ve una minyoneta tota escotorida, amb l'aire desim-

bolt d'un vailet i com si caminés a saltirons, portant un pa dessota el braç i menjant la coca de la torna. Té el mirar despert i els pòmuls enrosats. El seu nasset, una mica molsut i arremangadot, dilata ses aletes com si flairés el que esdevé a l'entorn. Pel camí topa amb uns nois que juguen a futbol i el cor se n'hi va. Mentre l'embolic de papers i cordill passa d'una banda a l'altra, els seus ulls el van seguint amb desfici, i, un moment que salta allí a la vora, li clava cop de peu. Els homenics s'indignen bravament i protesten que un faldellí se'ls fiqui en les coses llurs. Davant l'escomesa, de primer ella adopta un posat d'increïble cinisme: però aviat troba que no n'hi ha per tant; amb gest despectiu arronça les espatlles i àgilment reemprèn la marxa, tot mossegant l'últim bocí de coca.

Passant allí a prop, miren aquesta escena dues mosses, enriolades d'allò més; les quals, en adonar-se de la dona que cus, vénen a aturar-s'hi. Aviat la més gran hi entra en conversa sobre les seposalles d'una seva amiga del barri, celebrades el matí.

La més joveneta escolta, sense pendre-hi part, i esdevé un si és no és ruboritzada en oir alguns detalls del casori. Té ombrejat el vol de les parpelles, la cara més aviat pàl·lida i el somriure trencadís. Els seus moviments són desmaiats per una mena de melangiós lassament. De dia en dia la pubertat va transformant-la: tal com brotona un branquilló per la primavera, així, sota la jupa folgada, se li accenna la corba dels pits naixents. Un moment tomba l'esguard vers les criatures i s'adona dels alirets i el pernejar de la petita: s'ajup per arranjar-li els plec de la robeta, li tapa aquell bé de Déu, la incorpora i li fa moixaines quasi maternals. La criatura va obrint els ulls amb desmesura, mirant-se-la estranyada: però aviat li riu a la cara i la minyona se'n sent tota feliç.

L'altra noia més gran és com un pom de flors, i hom diria, per l'abillament i la manera de moure's, que és agrada de fer goig. El mirar li espurneja sota la cabellera desbordada i té les galtes colorades i plenes. Quan la rialla li obre els llavis, la boca li resplendeix de fresca sanitat i un petit sotabarba li clou l'oval deliciós del rostre. Com que és de geni mogut i versàtil, en veure els alegrois de la menuda, interromp la conversa i s'ajoca a fer-li festes. De seguida l'alça d'en terra, la fa saltar com una ploma en l'aire i li omple la cara de besos, xardorosament, amb tal estranya fúria que fins la petita se posa a plorar. Quan la mare, alarmada, va per intervenir-hi, l'arrauxament de la mossa ja s'és canviat en dolçor: gronxola l'infantó damunt la magnificència de son pit, l'acaronant amb tota llei de

manyagueries i s'hi dóna amb tal tendresa, que, així que a la criatura li revé l'alegria, a ella els ulls se li aneguen. De sobte resta una mica esblaimada i com sorpresa, en adonar-se de son propi trasbalsament, i aleshores una creixent rojor li va envaint la cara. Aquell maridatge matinal li ha abrandat un flameig al cor.

* * *

Les noces del matí no tenien res d'extraordinari: però eren, tanmateix, un espectacle emocionador.

La nou casada, radiosa com un astre, passava amb els convidats, somrient a les enhorabones del veïns. Amb cor ingenu, donant-se a l'amat en nom de Déu, havia acalat sa formosa testa a la solemnitat del moment.

Amorosa i ponderada, fidel als anhels de sa natura, era coratjosa d'empendre la ruta de sa vida nova. Cert que la festa del casori i la convergència de totes les mirades la cohibien una mica, i sos braços arrodonits, el rostre afable, la sina somoguda d'íntim goig, semblaven, dins del vel nupcial, com presoners d'un esquinç de boira passatgera.

Un desvetllament de forces recòndites li avalotarà la sang i agitarà l'oneig del seu pit; son cos serà tempestejat i els besos de l'amat desfloraran sos llavis; però, per la virtut activa del seu esperit, en aquesta lluita, com en un gresol candent, s'iran despullant d'escòria els tresors morals del seu amor.

Sentirà somoure's les més colgades rels de son ésser i glatir els fruits de vida en son si. Algunes voltes l'esguard li restarà encantat i vagorós, talment com si l'energia de la seva ànima s'esgotés en meravellosa fluència de correnties vitals.

En ella haurà compliment el voler de Déu: parirà amb dolor... Per la dolor i per sa cordial bonesa, la seva amor esdevindrà com una copa àuria capaç pels goigs forts i purs; obrada a propòsit per a gustar-hi, com un nèctar semidiví, instants de plena felicitat.

Plaguda de la sabor dels fruits terrals, donada a l'home i als fills, sos passos no la portaran pels nítids camins de la santedat: fins sentint-s'hi atreta, aquests tothora se li faran perdedors sota l'aigua-barreig dels propis apassionaments. Amb sana enteresa, però, tal com si en ella es defensessin de mal totes les coses que més estima, rebutjarà el tast dels falsos plers; les vanes esgarrifances que, volent es-

trafer l'amor o la plenitud de joia, aneguen l'esperit en pòsits infectes d'eixarreïment i de tristesa.

Tota animosa, enfortida per naturals sofrances, ennoblirà els treballs i els lleures de cada dia, amb el cor esponjat de saber-se benamada; i cantarà embolcant amb humilitat els fills de l'home, tal com la Verge embolcava amorosament el Fill diví. Son pit no serà un redós d'inquietants gaudiments, i així la dolor dels seus trobarà suavíssim consol en el cercle de sos braços.

Tancant silenciosament la finestra per a repòs de qui malaltegi o esbatanant-la al sol i a la xerradissa dels ocells; pujant la fillada i dreçant-la al seu volt; esmerçant-se en tot ço que li fa substanciosa la terra, donarà un sentit dreturer a la seva vida. Els grops i els plers d'aquesta faran vibrar sa entranya, com les cordes d'una arpa, i talment semblarà que el seu esperit reflecteix la bellesa múltiple del món.

En els esclats i també en les contencions de l'amor l'amat gustarà amb ella la felicitat humana, viva i profunda com la dolor, a voltes tan intensa que el cor no és prou per a contenir-la. L'amat haurà esment que als cims de la humana delectança hi acondueixen dreteres honestes; les quals, com les que acondueixen a Déu, sols amb humil altesa d'esperit se fan vistents i entenedores.

* * *

La tarda va finant. La jove mare, en mancar-li claror per a enfilejar l'agulla, plega la feina i entra un moment a vigilar la minestra. En reparèixer, les mosses li lliuren l'infantó i prenen comiat.

Quan treballava, per l'escot de la brusa, es mostraven son coll i espatlles blanquíssims sota els rínxols del cabell dispers. Ara, amb la testa alta, mentre la menuda salta en sos braços, fa amoroses facècies, parrupeja mots innocents i li traslluu als ulls un goig sens comparança. Una certa fermesa embelleix les línies gràcils del seu cos. Son rostre té la color un poc trencada i en les faccions hi madureja una reposada dignitat. Malgrat la serenor del mirar, resta com una continguda avidesa als llavis, en els quals l'amorosa passió, amb la cremor d'instant d'embriagament, ha deixat sa petja lleument violàcia. Els ditets infantins, estirant-li la brusa, malden per a espitregarla; i la dona, jugant amb el tossut esforç de la menuda, es complau una mica a fer-la perterir. Però al cap de poc l'ajeu a la falda; besa

sa boqueta, oberta de gelosia, i acostant-li el mugró d'un de sos pits ubèrrims li ofereix el dolç nodriment.

A poques passes d'allí una dona ix a la porta, eixugant-se els braços xops de rentar. Bescanvia amb la veïna unes plaents paraules i es posa a cridar al més tendre dels seus plançons. Com que el primer crit no és atès, va alçant més i més la veu, fins a impacientar-se. A la fi compareix l'homenet, grandassot i escabellat, amb la cara encesa regalimant de suor, i ella, més que per cap altra cosa per la temor d'un mal aire, el repta amb aquella desmesurada furor que mai no fa arribar la sang al riu. La dona és un poc plena de carns, i, fins en aquelles circumstàncies, no perd l'aspecte benvolent. Sota els cabells que cendregen algunes arrugues solquen la cara sanitosa. Els pits decanten vers la cintura, i el ventre, las, reposa entre la robustesa dels flancs. A voltes un vel de melangia li esmortueix el flameig dels ulls, car se sent apenada de la deserció dels fills grans, emportats pels afanys propis. Però aviat la refà sa cristiana concepció de les coses, i també pensa que ella féu igual, xuclada pel formidable encís de les bellors i les passions terrals. Aleshores, entre les amors d'esposa i mare, son esperit retroba soleis de felicitat; i l'envolta el record d'hores lluminoses, com una aurèola que baneix tot entendriment.

Aprofitant els últims llustres del dia, a l'altre costat del carrer una velleta peix els seus néts. Un d'aquests, esmolat de dents per la creixença, seu al llindar de la porta, i, com ullprès, amb els ulls i el caparró va seguint els moviments de la cullera: així i tot oeix amb atenció ço que l'àvia va recontant, amb riallera malícia, del lleig ogre de les orelles d'ase que tot ho volia per a ell i res pels altres, i dels tropells que d'això li pervingueren. L'altre infant, segut en cadira de braços, no capeix encara els raonaments. Tot cofoi de l'àpat, branda els peus i pica de mans a les baranes del tron; cada vegada que la padrina li acosta el menjar, para els moviments en sec i sos llavis untats fan una "o" rosada. La vella estima els néts una cosa de no dir i sempre els té al volt. Cada nit, amb inestroncable paciència, els ensinistra a senyar-se i a confegir les pregàries; fins que l'àngel de la son, amb ses mans suavíssimes, clou les parpelles dels infants i li abat la testa, que ella capcineja dolçament condormida. De bon matí aplega alguns anisosos, en sentir el trasteig dels petits, i els en fa present quan vénen a besar-la i a donar-li el bon dia. La vella té una pila d'anys ben portats. Els blancs cabells li claregen. La vitalitat, deixant la pell arrugada i el pit exhaust, se li va condensant a l'esperit. Un polsim d'irònic bon humor lluu en sos ulls comprensius; però a vegades té algun rampell

i resta entristida, fins que les mans filials l'amoixen i li retornen un poc del molt amor que ella prodigà. Va a missa amb quieta fervor, i, per mor de sempre haver-se dat tant a les coses del món, se fa retret de nombrosos descuits i confia en la immensurable bondat del Senyor.

* * *

Damunt la quietud del carrer apareixen les primeres estrelles. En cada casa il·luminada la família és al volt de la taula. Per les finestres obertes, entre la bonior del enraonaments, s'oeix la veueta estrident dels petits. La dona, sensible a les preocupacions, al sofriment o a la alegria que l'envolten, procura endegar-los a bon fi, tal com fa amb cada cosa de son petit reialme. Com l'odor d'un ram boscà, sa presència omple la llar; la seva amor plana damunt totes les testes; ses mans llesquen el pa, que Déu nos dó.

JOSEP PALAHÍ

F. SALVÀ

LA CIUTAT DEL MAR

A mitjans del mes passat morí Jerome K. Jerome. Entre nosaltres era conegut preferentment per aquelles de les seves obres on el seu humorisme, generalment fi i observador, agafava un aire més descordat; *Tres anglesos s'esbargeixen* i *Tres homes dins d'una barca* són dues "grandes machines" d'aquest estil, a les quals podria fer companyia el *Dietari d'un pelegrinatge* i la sèrie dels *Pensaments d'un desvagat*.

Però al costat d'aquestes obres n'ha produït d'altres on el seu humor es matisa d'un sentimentalisme delicat, com en *Jonny and Co.*, i d'altres, encara, on es posa transcendental i francament seriós.

No creiem que sigui aquest darrer aspecte el millor de la seva producció, però pot resultar curiós pels lectors catalans que l'han conegut a través de les traduccions aquí publicades de trobar-se amb el conte que reproduïm; on el tema i l'estil recorden tant un gènere que fou particularment car entre nosaltres a la generació literària de Víctor Balaguer.

DIUEN els cronistes que han escrit la història d'aquella costa baixa i ven-tejada, que anys enrera la franja escumosa de l'Oceà s'esqueia més cap a l'est; de manera que allà on ara la mar del Nord s'arrossega entre traïdors bancs de sorra hi havia hagut un temps terra eixuta. En aquells dies, entre l'Abadia i la mar s'alçava una ciutat de set torres i quatre riques esglésies, voltada d'una muralla de dotze carreus de gruix, que la feia llavors una plaça forta i de molta importància; i els monjos, guaitant des de l'hort de l'Abadia a dalt del pujol, veien sota llurs peus els seus estrets carrers, animats amb pas incessant de riques mercaderies, i veien els seus diversos molls i canals, sempre remorosos de la babel d'estranyes llengües; veien els nombrosos i pintats arbres dels seus vaixells gronxant les solemnes testes per damunt les teulades en punxa i les cornises de roure estranyament esculpides.

Així la ciutat prosperà fins que arribà una nit en què obrà malament als ulls de Déu i dels homes. Aquells eren temps atzarosos per als moradors saxons de vora el mar, perquè les rates de mar daneses pullulaven al voltant de cada boca de riu ensumant tresors de lluny; i per ningú era vist més sovint el blanc llampec de llurs dents punxegudes i fortes que pels homes de l'Ànglia Oriental, i per ningú en l'Ànglia Oriental més sovint que pels guaites de les muralles de la ciutat de set torres que un temps s'aixecà damunt la terra ferma i que ara jau a vint brases de fondària sota les aigües. Nombroses lluites sagnants s'encenien adés a fora, adés a dintre de les seves muralles de dotze carreus de gruix. Molts gemecs d'homes ferits, molts alirets.

de dones assassinades, molts laments d'infants mutilats trucaven a les portes de l'Abadia, camí del cel, fent aixecar els monjos tremolosos de llurs llits per a pregar per les ànimes que anaven passant.

Però a l'últim la pau arribà a la terra tant de temps contorbada, car el Danès i el Saxó s'acordaren a viure en amistat l'un al costat de l'altre; l'Ànglia Oriental era ampla i hi havia espai per a tots. I tots els homes se'n gaudiren en gran, perquè tots eren lassos d'una contesa en la qual poca cosa s'havia guanyat d'una banda i altra, llevat dels cops duríssims, i tots pensaven en el recés de la llar. Així els danesos de la barba llarga, amb les sedents destrals inofensives a l'esquena, passaven amunt i avall a colles volanderes, cercant on construir llurs cases sense destorbar ni ésser destorbats; i així s'esdevingué que Haafager i la seva companyia, quan el sol ja es decantava a la posta, s'atansà a la ciutat de set torres que en aquells dies s'aixecava damunt la terra ferma entre l'Abadia i el mar.

I els homes de la ciutat veient els danesos obriren llurs portes de bat a bat, dient:

—Nosaltres havem combatut, però ara estem en pau. Entreu i alegreu-vos amb nosaltres, i demà seguireu el vostre camí.

Però Haafager féu de resposta:

—Sóc un home vell, i us deman que no prengueu malament les meves paraules. Hi ha pau entre nosaltres, com dieu, i nosaltres us agraïm la cortesia; però la sang encara és fresca en les nostres espases. Deixeu-nos acampar aquí fora de les muralles; i una mica més endavant, quan l'herba hagi crescut en els camps on havem batallat i els nostres joves hagin tingut temps d'oblidar, ens alegrarem plegats, com s'escau a homes que viuen costat per costat damunt la mateixa terra.

Però els homes de la ciutat encara pregaren Haafager anomenant veïns a la seva gent; i l'Abat, que s'havia afanyat a baixar, per por que hi hagués una baralla, afegí les seves paraules a les d'ells, dient:

—Passeu, fills meus. Que hi hagi de debò pau entre vosaltres, que la benedicció de Déu sigui damunt la terra i damunt el danès i el saxó; — perquè l'Abat veia que els ciutadans estaven ben disposats envers els danesos, i sabia que els homes, quan han menjat i begut plegats, pensen més benignament els uns dels altres.

Llavors respongué Haafager, que coneixia l'Abat per un sant home:

—Aixeca el teu bàcul, Pare meu, per tal que l'ombra de la creu que adora la teva gent caigui damunt el nostre camí; així passarem dintre la ciutat i hi haurà pau entre nosaltres; perquè encara que els vostres déus no siguin els nostres déus, la fe entre home i home és de tots els altars.

I l'Abat aguantà el bàcul en l'aire entre la gent d'Haafager i el sol, el qual bàcul tenia la forma d'una creu; i sota la seva ombra els danesos entraren a la ciutat de les set torres; havent-hi d'ells, amb les dones i criatures, prop de dues mil ànimes, i les portes foren barrades darrera d'ells.

Així aquells que havien lluitat cara a cara s'assegueren a menjar en la mateixa taula brindant l'un per l'altre amb la copa de vi, com era el costum; i els homes d'Haafager, sabent-se entre amics, deixaren llurs armes; i quan la festa fou acabada, sentint-se cansats, s'ajegueren per dormir.

Llavors una veu perversa s'alçà en la ciutat i digué:

—Qui són aquests que han vingut entre nosaltres a partir-se amb nosaltres la nostra terra? No són vermelles les pedres dels nostres carrers de la sang de les mullers i fills que ens han occit? És que els homes deixen anar el llop lliurement quan l'han agafat a la trampa? Caiguem damunt d'ells ara que són feixucs del menjar i del beure i no se'ns n'escaparà cap. Així no ens vindrà més mal d'ells ni de llurs fills.

I la veu del mal prevalgué; i els homes de la ciutat de set torres caigueren damunt els danesos amb qui s'havien partit la vianda, fins damunt les dones i els petits infants; i la sang de la gent d'Haafager cridà amb forta veu a les portes de l'Abadia; tota la llarga nit cridà, dient:

—Jo he confiat en la teva paraula. Jo m'he partit la vianda amb tu. Jo he posat la meva fe en tu i en el teu Déu. Jo he passat sota l'ombra de la teva creu per a entrar per les teves portes. Que el teu Déu respongui.

No hi hagué silenci fins a l'alba.

Llavors l'Abat s'aixecà d'on estava agenollat i clamà a Déu, dient:

—Tu has oït, oh Déu. Respon.

I vingué una gran remor de la mar, com si hagués estat donada una llengua a les pregoneses, de manera que els monjos caigueren de genolls espaordits; però l'Abat respongué:

—Això és la veu de Déu que parla per mitjà de les aigües. Ell ha respost.

I aquell hivern s'aixecà un temporal tan fort com cap home n'hagués conegut d'igual; perquè la mar s'amuntegà damunt la terra ferma fins que la torre més alta de la ciutat ja no fou alta i les aigües avançaren terra endintre. I els homes de la ciutat de set torres fugiren davant les aigües, però les aigües els aconseguiren i cap d'ells no s'escapà. I la ciutat de les set torres i les quatre esglésies i dels nombrosos carrers i molls, fou sepultada sota les aigües; i els peus de les aigües encara es mogueren fins al pujol on s'aixecava l'Abadia. Llavors l'Abat pregà a Déu que les aigües s'aturessin i Déu l'escoltà i la mar no passà més endavant.

I que aquest conte és veritat i no una faula feta pels teixidors de mots, aquell qui ho dubti ho pot apendre de la gent pescadora que avui dia fan el seu ofici entre els esculls i bancs de sorra d'aquella costa solitària. Perquè entre ells n'hi ha que, esguardant des de la borda de llurs petits vaixells, han vist lluny sota llurs quilles una ciutat d'estrany carrers i nombrosos molls. Però d'això, jo que us repeteixo aquestes coses, no en puc parlar del meu propi coneixement, perquè aquesta ciutat del mar només és visible quan un vent rar, bufant del Nord, esbandeix l'ombra de les onades; i encara que molts dies assolèllats jo he vagat a la deriva per on les seves set torres devien haver

estat, encara aquell vent no ha bufat per mi, enretirant les cortines del mar, i per tant, jo he esforçat debades els meus ulls.

Però jo sé això: que les pedres mal segures de l'antiga Abadia, entre les quals i la franja escumosa de l'Oceà la ciutat de les set torres s'esqueia un temps, ara s'aixequen damunt un penya-segat batut per les onades, i aquell que guaita enfora des dels seus esquerdatats finestrals avui veu només la maresma i les aigües anissades, només sent el plany de les gavines voltadores i el cançoner ploricó de la mar.

I que la ira de Déu no és perdurable, que el mal que hi ha en els homes serà esborrat, aquell qui en dubti ho podrà també apendre del saber de la senzilla gent pescadora, que viuen als confins de la maresma; perquè ells li diran que les nits de temporal parla una veu profunda del mar, cridant els monjos morts perquè s'aixequin de llurs tombes oblidades i cantin una missa per les ànimes dels homes de la ciutat de les set torres. Vestits de llargues robes blanques, ells es mouen amb passes lentes per les naus de l'Abadia on l'herba ha crescut espessa, i la música de llurs pregàries es sent per damunt la cridòria del temporal. I d'això jo també en sóc testimoni, perquè jo he vist passar llurs figures amortallades darrera la negror dels bàculs esquerdatats; jo he sentit llur cantúria dolça i melancòlica per damunt la lamentació del vent.

Així, durant moltes edats, els monjos morts han pregat perquè els homes de la ciutat de les set torres siguin perdonats. Així ells pregaran durant moltes edats encara, fins que vindrà un dia en què de la llur abans bella Abadia no en quedarà pedra sobre pedra; i en aquell dia es coneixerà que la ira de Déu vers els homes de la ciutat de les set torres ha passat; i en aquell dia els peus de les aigües es mouran enrera, i la ciutat de les set torres tornarà a dreçar-se damunt terra ferma.

Hi ha algú, ja ho sé, que diu que això és només una llegenda; que us dirà que les formes espectrals que podeu veure amb els vostres ulls les nits de temporal, movent els braços lluïdors darrera els enrunats contraforts, no són res més que escuma fosforescent llançada per les ones furioses per damunt dels penya-segats; que la suau i melancòlica harmonia que mig parteix l'aldarull de la nit, no és sinó la música èdica del vent.

Però aquests són del nombre dels orbs, que només hi veuen amb els ulls. Jo, per la meua part, veig els monjos vestits de blanc, i sento el cant de llurs misses per les ànimes dels homes pecadors de la ciutat de set torres. Perquè s'ha dit que quan hi ha hagut una malifeta, neix una pregària per seguir-la a través del temps fins a l'eternitat, i implorar per ella.

Així tot el món fa la cadena amb les mans plegades, dels morts i dels vius, com amb un escut, perquè els dards de la ira de Déu no el consumeixin.

Per tant, jo sé que els bons monjos d'aqueixa Abadia sense nom encara preguen perquè el pecat d'aquells que estimen sigui perdonat.

Déu permeti que homes bons puguin dir una missa per nosaltres.

JEROME K. JEROME

BUTLLETINS DEL TEMPS

COINCIDEIXEN les commemoracions del centenari del romanticisme amb la necessitat d'evasió de la realitat, amb l'esnobisme de la fe i amb la crida del misteri que treballa les noves generacions. Al document humà d'ahir oposem avui el senyal de la ditada divina. Però no toquem encara de peus a terra i massa plauen els estats d'embriaguesa, gronxats per la deformació del concret i la fluïditat de l'infinit abstracte i presoners d'un obscur domini. Verí oriental. Entre les veus equívocues de la imprecisa exaltació, sona amb netedat d'evangeli més que amb fulguracions de retòrica apocalíptica el mot d'ordre que invoca la defensa de l'Occident.

I pel que té de netedat evangèlica s'imposa la simplicitat inexcusable del mot de salvació. No un joc més de reaccions literàries, ni una coloració de temporada com el blau horitzó de moda. Una actitud vital.

Ahudida per Pous i Pagès i comentada per Rovira i Virgili i per Puig i Ferrer, no hauria assolit entre nosaltres la verticalitat que li pertoca si un home de prou generós mestratge periodístic per lligar la inconfusible doctrina amb l'anonimat apologètic, vull dir el senyor Joan Burgada i Julià, no hagués precisat (més enllà dels canviants de l'enyorança, més enllà de la imaginació excitant i estupefacient alhora i més enllà de l'idealisme sense responsabilitat), en el cristianisme el fonament mateix de l'espiritualitat; en el cristianisme, conciliat amb la civilització greco-llatina, únic que ens farà retrobadís l'esperit amb les característiques de personalitat, unitat, estabilitat, autoritat i continuïtat que defineixen el seu aplom.

No desdiu l'afirmació de Burgada (al pas de l'actualitat periodística i des del Brusi, assenyat ja a l'alba del primer romanticisme), del pensament que estructura la bibliografia d'Henri Massis i justifica el retorn de Maritain.

No desdiu tampoc de l'hora austera que ajudarà la nostra reconciliació amb la realitat de Catalunya que ha faisonat les figures de Jaume Balmes i del Bisbe Torras i Bages i que ha salvat d'ideologies confusionàries homes dels combats d'avui com el Dr. Carreras i Ramon Rucabado.

S'escauen providencialment aquestes constatacions just als dies que hem solemnitzat el cinquantenari de l'Atlàntida de Mossèn Cinto i que enaltim les noces de platí del Canonge Collell amb el periodisme.

No és pas lícit desconèixer que hi ha també altres flameigs d'ideal. És urgent, però, que les impaciències d'un més enllà que amb prou feines té

nom no ofeguïn la fidelitat i el pudor de l'esperit que és la nostra raó mateixa ni creimin amb malversat ímpetu el patrimoni d'idees i de nocions elementals que lliguen el present i el passat i asseguruen el benestar de l'esperit. Que mai no se'ns pugui retreure el que Pere Tchaadaieff, regons reporta Massis, retreia a la cultura russa: no té desenrotllament íntim ni progrés natural. Les noves idees escombren les antigues perquè no en deriven i hom no sap d'on vénen. Creixem però no madurem.

Ordre de Varada, paciència de l'esperit. Originalitat per la qual es coneixen els millors. Actitud vital, tornem a dir, no programa d'escola ni crit bullanguer de capelleta.

Uns joves s'apleguen per tal d'iniciar una empresa editorial. És significatiu que formin un conciliàbul i expliquin el nom com una defensa de la personalitat. Heretges oportuns i potser útils a les definicions del Concili. Guany de la personalitat, guany cristià superior a les individualitzacions líriques del gran segle. També aquí cal precisar, dins el cristianisme, l'equilibri que volem. També aquí, i, exactament amb motiu d'empreses editorials, hem de recordar les paraules d'Alexandre Galí, agradat de l'estudi de la nostra llengua i de les virtuts de la disciplina docent: no aixequem castells de lectura sense solidar-ne els fonaments. Serà bo el moviment sentimental i passional a condició que prengui posicions de caràcter permanent.

En definitiva és la readopció del lema que l'esmentat Doctor Jaume Collell triava: Pro aris et focis.

La rialleta travessera d'alguns ni li serà perdonada. Ja l'esperem i fins desitgem l'acció de l'humorisme que manté el gust de la tria i que, així mateix, té la seva tradició entre nosaltres. Són de 1906, del llibre Notes poètiques de R. Vives Pastor (i per la fuga contradictòria i descordada semblen d'ara mateix), les següents ratlles:

.....
 I amb l'espetec dels fusells
 dels versos de totes formes
 anem espantant als vells
 amb ritmes potents i bells,
 fugint de regles i normes.
 Que voli la fantasia
 fins als cimals els més alts.
 Anà a Llotja a fer poesia!
 Ells hi fan poesia un dia
 i el reste del temps fan rals...

.....
 Regles! No mai. Vull ser lliure;
 vull cantar la veritat,
 em vull dels burgesos riure,

i enfront del meu llibre, escriure
Poesia i Llibertat.

.....
Els intellectuals de Barcelona
em fan l'efecte d'elegants de Reus;
el traje és bo però se'ls encártrona;
van lluent i virolats de cap a peus.
Al llevar-se llegeixen una estona,
s'hi fixen bé; després venen fideus
a la botiga; admiren a la dona
i se'n van a empipar pels Ateneus.
.....

Aquesta és la salut de la rialla. És la part moridora de la passió del carrer que En Maragall sabia destriar i de la qual incorporava a l'esperit pairal el daler que batega en altres neguits de les nostres generacions.

A l'hora de la commemoració del centenari del romanticisme i entre l'antologia dels regionalismes que han alternat en el vaivé de les constellacions literàries i l'antologia de la banalitat sense expressió (de tan traduïble a tots els idiomes) de la poesia dels cinc continents, up-to-date, cerquem més que el ressò d'un lema de revolució — Víctor Hugo: Llibertat, Igualtat, Fraternitat — o d'un lema de sopar de cigaliens—Mistral: Pàtria, Fides, Amor— el contingut vivent de l'espiritualisme joiós de dir-se cristià i sense poruguesa.

Si ens refuséssim a la valentia de l'esperit, l'enginy, més de témer que no la broma, ens faria presoners de la musiqueta d'Edmond Rostand:

...Et tandis qu'un espoir ouvrait en moi des ailes
(un espoir qui n'était peut-être qu'un desir)

.....
...et languissants, distraits, nous échangeions des phrases
(des phrases qui n'étaient peut-être que des mots).

J. M. LÓPEZ-PICÓ

PL. N.º X. — E.-C. RICART: RETRAT DE NEN (PINTURA A L'OLI)

LA MÚSICA

PAU CASALS, INTERPRETADOR GENIAL DELS COMPOSITORS CLÀSSICS I ROMÀNTICS (*)

QUE hom recordi, quaranta anys enrera, el repertori dels "virtuosos" més afamats que han creuat de part a part l'Europa, doblegant sota el jou d'una mateixa admiració tots els públics, amb aquells mitjans llurs que el cronista d'ahir ens vanta com excepcionals.

Dos factors entraven en acció per abassegar l'adhesió dels públics. L'un consistia a provocar un esverament admiratiu amb prodigis d'habilitat difícils d'assolir, fàcilment comparable a la impressió que provoquen en el públic uns arriscats exercicis d'acrobatisme, i també llur finalitat artística no era altra que la que podem heure d'un reeixit doble salt mortal de trapezi.

L'altre — do que la Providència reparteix amb molta més parsimònia — era la possessió d'una bella qualitat de so; que per més que alguns proposin mitjans d'assolir-la, és una qualitat abans de tot intuïtiva, diferent de l'altra adés esmentada, que s'adquireix principalment (no totalment tampoc) segons les hores de treball que hom esmerça a cultivar-la. La creació de bells sons es deu a certa sensibilitat natural dels muscles i nervis que determinen la pressió, o sigui en el fregament o en el percutiment de la corda.

Els artistes dotats d'aquesta preadíssima qualitat se'n servien només per a subjugar el públic amb aquell magicisme sonor que, tot i entelant l'intel·lecte, posa l'ànima de l'oient a flor de pell.

No cal dir que per res no es tenia en compte la valor musical de l'obra que l'artista sonava: no dic interpretava perquè l'art de la interpretació, o sigui la reproducció sonora perfecta de l'obra escrita pel compositor, no era pas ben conegut, i si abans ho havia estat podem afirmar que aleshores travessava una fase d'eclipsi total. L'artista sempre tocava *ad libitum*, brodava amb tota mena de punts i amb tota una gama de sedes lluentes i virolades el canemàs, simple pretext, que li proporcionava el compositor.

(*) Recordem als nostres lectors que coincidint amb l'homenatge tributat per la vila del Vendrell a Pau Casals, LA NOVA REVISTA ha inaugurat la col·lecció *Els Homes i les Obres* editant una *plaquette* il·lustrada amb fotografies dedicada al gran violoncellista, la qual conté treballs de Joan Llongueres, Joan Ramon i Maria Carratalà. — L. N. R.

Els programes eren formats enterament amb aquestes obres expressament escrites perquè l'artista pogués jugar amb la dificultat per tal de vèncer-la d'una manera neta (tractant-se de "virtuosos", vèncer-la d'aquesta manera és el menys que es podia exigir-los) davant l'admiració del públic.

Altres pocs posseïen, adjunta a aquest tecnicisme, aquella segona qualitat abans esmentada, però que no tenia aleshores, com avui, una vera importància musical, i no era tan indispensable als instrumentistes (i menys que tots als "virtuosos" del teclat), com era exigida als cantants, els quals havien de cultivar abans de tot la beutat sonora de llur veu, injustament menyspreada després, amb els nous corrents, ja passats avui, de la declamació musical.

Però mentre aquests anaven perdent llur reialme, afiançat ja de diversos segles anteriors, i que encara no han sabut intelligentment reconquerir, els compositors sentien créixer llur predilecció per les beutats sonores dels instruments i això feia que castiguessin llur orquestració amb la contínua recerca d'inèdits acoblaments d'instruments, per obtenir nous aliatges sonors d'una insospitada riquesa. Aquesta afecció ha estat portada fins a un tal grau de preponderant influència que en la música moderna — en el període imminentment anterior al moment actual — la vertebració de l'obra musical, la seva forma constructiva i el seu teixit polifònic havien anat a parar a uns llims on els sons, banyats d'una llum grisàcia de vaguetat, s'aplegaven i es disgregaven sense obeir a cap llei interna d'ordenació.

Pel que acabem d'apuntar hom pot donar-se compte de com és difícil d'assolir l'equilibri perfecte entre el fons i l'expressió exterior de la música. Només un home ha donat a la música la realitat d'aquesta conjunció harmònica. Aquest home ha estat el nostre Pau Casals.

Abans d'ell algun instrumentista d'escola alemanya havia intentat, en els seus programes, que el geni dels clàssics calcinés el vil metall que els artistes bescanviaven com essent or pur. Mes no va passar enllà d'ésser un bell intent. I tot perquè la Música noblement nua no podia vèncer aquells que usurpant-li el nom havien avesat el públic a la contemplació de la seva caricatura, enflocada amb paraments de passamaneria i lluent de penjarelles de llautó, i els ulls eren cecs, ara, per mirar la puresa linial de l'àmfora perfecta de la forma, i al cor res no els deia la continguda eloqüència expressiva dels mitjans sobris que emprava el nou artista.

Aquest estat de coses havia de durar fins que l'artista designat per la Providència, el nostre Casals, descendís a la palestra per lluitar i portar al triomf la justa causa de la bellesa i de la veritat. I la victòria ha estat tan esclatant que avui podem veure, i àdhuc ho hem vist mantes vegades a casa nostra, que els "virtuosos" que no han esporgat llurs programes d'aquella fullaraca inútil són sorollosament refusats pel mateix públic que antany els aclamava.

Però és que la Providència ha volgut que En Casals estigués dotat de totes les armes invencibles que havien d'assegurar-li el triomf en la seva lluita heroica per l'art vertader.

Casals posseeix en el violoncel, com antany Paganini en el violí i Liszt en el piano, aquell poder d'atracció irresistible que sotmet, doblega als seus peus el públic més rebel a l'entusiasme; però demés duu un avantatge als seus assenyalats predecessors, que és aquella consciència primmirada que posa en la seva missió d'apòstol escollit per a divulgar arreu la bona nova de la música. Ell ha fixat per sempre la composició dels programes que han copiat els altres instrumentistes.

Ha desenterrat mants tresors, del setcents i del vuitcents, de la claríssima escola italiana, i també ha revelat ignorats precursors de l'escola clàssica alemanya.

Ell ha imposat arreu les Suites per a violoncel sol — pilars granítics del temple de la música instrumental moderna — de Joan Sebastià Bach.

Ha traduït amb les Sonates, els Concertos, el cant placèvol de Haydn; la frase que ha estriat amb sang l'urpa lleonina de Beethoven; el lirisme efusiu de Schumann; la tempestuositat cerebral de Brahms; el neoclassicisme una mica gèlid de Saint-Saëns; el melodisme un poc exsangüe de Fauré; ell amb el miracle de la seva interpretació en el violoncel ha fet que escoltéssiu amb fervor certes obres que romanien allunyades de la vostra sensibilitat artística.

Per això l'artista ídol de tots els públics dels dos continents s'ha vist proclamat, i encara darrerament, en ocasió de ser-li concedida la més alta recompensa que l'Estat francès atorga a un artista estranger, amb el nom — gemma fulgurant de la seva corona d'artista — d'INTERPRETADOR ÚNIC DE LA MÚSICA.

I també a nosaltres ens sembla veure, en els seus esplais pianístics, en la seva constant col·laboració en aquella agrupació model "da camera" que és el Trio Cortot-Tibaud-Casals, en la recent fundació de la seva Orquestra, la radiació proteïforme de les seves facultats interpretatives.

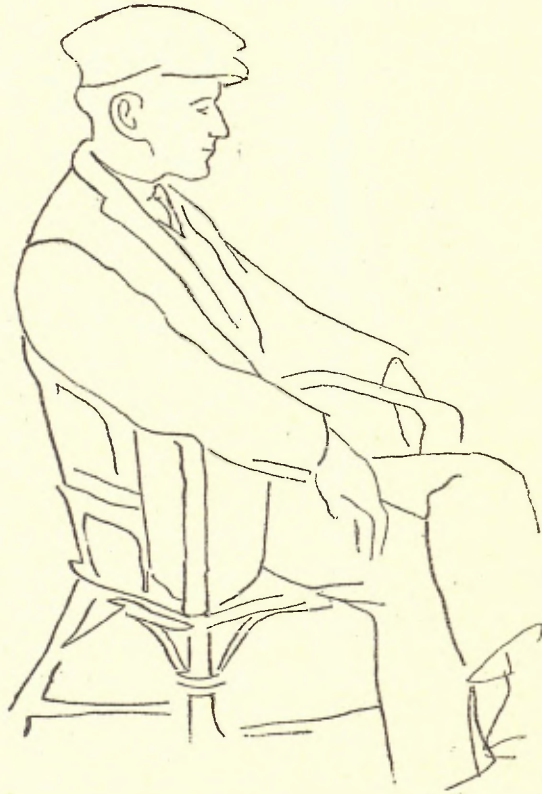
D'any en any s'amunteguen entorn de l'artista les partitures impreses i manuscrites que els compositors de tots els països dediquen amb pomposes i entusiàstiques dedicatòries a l'artista, i sota de cada dedicatòria esdevé perceptible el desig de cada u de merèixer un cop solament, si més no, la interpretació del colós violoncel·lista.

Severíssim en la composició dels seus programes, l'artista n'allunya implacablement les obres que no creu prou dignes de l'atenció absorta dels seus oients.

Si algunes vegades el veiem distant dels nous corrents moderníssims, és per una causa ben explicable. La qualitat intrínseca de l'element sonor que proporciona l'instrument, el violoncel, és la melodia, i aquesta raja en les obres clàssiques i romàntiques amb un doll segur i clar, però aquest raig abundós el trobem transformat, dins el teixit fluix de les harmonies impressionistes, en el fil d'aigua d'un fontinyol que l'oreig més fi mou a caprici, el sentim com traça fantàstics fistons de sons clars i opacs, o que desapareixen en una confosa remor de fulles, i torna a sentir-se, un moment només,

el dring de la seva sonoritat cristallina; és a dir que aquesta línia melòdica trencadissa que s'esmicola contínuament no s'adapta prou bé a la curvilínia amplitud melòdica del violoncel, que té el ritme majestuós d'un vast corrent fluvial, el qual, per bé que davant els obstacles que troba es sobti i s'acceleri, sempre sentiu que governa el seu curs una interna harmonia impertorbable.

MARIA CARRATALÀ

J.-F. RÁFOLS

EL CINEMA

DEL CINEMA DINS EL SISTEMA DE LES BELLES ARTS

II

DE LES INFLUÈNCIES ENTRE LA LITERATURA I EL CINEMA

ENTRE la literatura i el cinema hi ha un doble corrent d'influència, l'un més fort que l'altre, per l'enorme desproporció que els destria en el temps. Si la literatura és tan vella com la història, el cinema és una art que depassa de molt poc la trentena. La llei natural era que la literatura influís el cinema amb una força i una intensitat majors que no n'és influïda al seu torn. En la seva naixença, el cinema no tenia res a veure amb les lletres. No era més que un joc de mecànica, gairebé infantívol. El primer film que es donà al públic (25 de desembre de 1895) en el soterrani d'un cafè del boulevard des Capucins, representava l'hora de plegar a una fàbrica. Era un film de vint metres i els que el seguiren no allargaven gran cosa més. Els temes eren desfilades de soldats, onades en la costa, un gat que juga amb una pilota i altres temes nets de tota influència literària. Després vingueren els primers temes còmics a base de corregudes, salts i trencadissa. Cal reconèixer, doncs, que comparada amb l'edat venerable de les altres belles arts, el cinema és un cas de precocitat única. Si les altres trigaren segles a arribar a un primer estat de cristallització, és a dir, a un estil, el cinema en canvi l'ha aconseguit en menys d'un quart de segle, perquè ha aprofitat de les fórmules de composició de les altres arts i amb elles en creava de noves. Podríem dir que el cinema és com el cas Rimbaud, amplificat. Un cas desconcertant, revolucionari i genial. Per tant, incomprendible per molta gent. Si Rimbaud, a l'edat que els nois malden amb els programes de l'Institut, descobria l'enlluernament d'una retòrica nova, també el cinema en una juvenesa al·lucinant ens descobria una insospitada conjunció de les formes d'expressió que fins ara havien traduït separatament cada una de les arts belles.

Aquesta conjunció i coordinació de les belles arts en el cinema, potser el fenomen més rar que s'ha produït en l'estètica, fa néixer i nodreix una sèrie de corrents d'influència, que ja es comencen a estudiar. S'analitza com el cinema influeix la música, la pintura, l'arquitectura. El més inquietador és, no cal dir-ho, el corrent nascut entre la literatura i el cinema.

El primer corrent que va establir-se fou de les lletres envers la pantalla. Dèiem que al cinema només li manca el parlar. D'aquí li ve el nom d'art muda. L'art que té en la paraula el seu mitjà directe d'expressió havia de venir a sostenir al cinema en aquesta flaqueza essencial. Però no es quedà a mig camí. La literatura no s'acontentà amb omplir els intervals entre les escenes que es succeïen en la pantalla, sinó que abassegà amb la seva substància la producció sencera dels *films*. La literatura no trigà gaire a influir sobre la mímica, i el decor dels films, en l'ordenació de les imatges, en la manera de compondre-les. I fou massa sovint una lamentable influència, perquè la literatura llençà sobre el cinema tota la seva misèria sobrera. Tot el que tenia de mediocre, de ploroner, de superficial, de carrincló i d'estantís, anà abocant-ho de mica en mica a les noves canals que li oferia el cinema. Per efecte d'aquesta influència, davallava el cinema a la condició de trist comentari plàstic de la pitjor literatura, pastada amb grumolls de fulletó i sucs de pornografia, o esdevenia la caricatura d'aquest teatre, tan francès, en el qual els personatges i l'acció són el de menys. La producció italiana i la producció francesa prodigaren els films a base de fulletó, de vodevil o de "romans pour jeunes filles". Foren els dies de triomf per Pina Menichelli, Lyda Borelli, Francesca Bertini, madame Robinne i d'altres els noms de les quals sortosament no és possible de recordar. Les escenes eren muntades i mesurades com en el teatre, d'una esbalaïdora monotonia. En una hora hom veia el que podia descriure's plàsticament en cinc minuts. Ulls que bategaven, boques que s'arrodonien, colls que es torçaven, mans que s'afilaven, besades desmaiades, alcoves més grans que el saló de Sant Jordi, i, a dins d'aquestes alcoves o al bell mig d'un jardí, les esgarrifances més tristes i les magarrufes més ridícules. Eren uns films que només podien seguir-se amb badalls o amb llàgrimes, segons el tarannà de cada espectador.

D'això no en tenia la culpa la literatura. La tenien els que composaven els arguments i els que en dirigien l'execució. A base de Paul Féval o de Decourcelle és difícil de fer un bon film. N'hi ha prou amb triar una literatura, per bé que fulletonesca, de millor qualitat, com *L'Atlantide* de Pierre Benoit, per superar la feixuguesa de tants films arreconats en les golfes de l'oblit. No vol dir això que d'una bona novel·la se'n tregui sempre un bon film. D'obres admirables de Balzac se n'han fet mediocres produccions cinematogràfiques. Algú ho justifica dient que el cinema és una art d'extremada limitació d'elements d'expressió i que se li escapen les dades abstractes de la psicologia.

No ho creiem. Tot el que pot contar-se per escrit pot descriure's també

amb una successió d'imatges. Una explicació plàstica pot ésser més difícil i menys entenedora, però no és mai impossible. La gràcia del cinema, com la de tota art, és resoldre aquestes dificultats. S'ha dit, per exemple, que *La Chartreuse de Parme* de Stendhal no és filmable, perquè tot just si veuríem els episodis i anècdotes més externes de la vida turbulenta de Fabricio del Dongo, però que no podríem percaçar la vibració heroica del personatge. No sabem per què no, si l'actor que el representava i el "metteur en scène" que el dirigís fossin prou intel·ligents per reproduir els moviments del cos — i sobretot de la fesomia — amb què s'expressen les vibracions de l'heroisme. Si no es pot capir un heroi absolutament immòbil, cap no n'hi pot haver d'inassequible al cinema.

El cànon per a triar entre les obres literàries les més susceptibles a la adaptació cinegràfica, no pertany a la psicologia sinó a la plàstica mateixa. Hi ha novel·les, riques de la més abstracta psicologia, perfectament filmables pel fet que l'acció té el mateix interès per dins que per fora: si és interessant el que pensen i senten els seus personatges, també ho és el que fan. Penseu en la majoria de les obres de Conrad.

Creiem que és un error dels més grossos dir que el cinema no pot expressar idees i sentiments. Llavors no fóra ni l'ombra d'una art. Les idees i els sentiments poden captar-se en el filat cinemàtic quan acompanyen una acció externa. Una bona part de la literatura pot inscriure's, així, en l'àrea comprensiva del cinema.

Veus aquí com la influència de les belles lletres en la producció cinegràfica és riquíssima en possibilitats. I com la bona literatura pot reparar de mica en mica tot el mal que ha fet al cinema la mala literatura, allunyant-ne a moltes persones sensibles que, per temps que passi, no voldran saber-ne mai més res. Oh, si poguessin veure *La Caravana de l'Oest* o *Tres homes dolents* o *El noi!* Els cauria dels ulls la bena d'aquest prejudici que els priva d'una de les emocions més pures del nostre temps. En la sal de l'ànima moderna hi entra — si més no — un 15 % d'emoció donada pel cinema.

* * *

Les influències literàries en l'art cinemàtica actuaren tan aviat com sortí del seu primer període, quan als films purament mecànics seguiren els films amb argument. La influència del cinema en la literatura fou, per força, molt posterior. Tot just si es descobreixen ara els primers senyals. Podia ser discutida i negada uns anys enrera. Ara, no. Hi ha escriptors que confessen la part que en la seva obra tenen les noves directives del cinema. Deltail ha dit que el cinema era el seu pare, i que com a tal l'admira i l'estima. Jean Cocteau reconeix que les bel·leses accidentals del cinema entren en grossa proporció en el nostre nodriment (la sensació del volum, la rapidesa, etc.). Alexandre Arnoux troba que es manifesta, principalment, per una certa negli-

gència en la coordinació de les imatges. André Beucler suggereix que la pantalla pot donar-nos, per a voluptat dels ulls, una imatge física del somni. El cinema pot ésser, diu, un espectacle destinat a la tranquil·la dolcesa de mirar. I així molts altres escriptors moderns. Enfront d'aquests testimonis la negativa fóra ja absurda.

Aquesta influència havia tingut el seu primer sector en el domini de la novel·la. Giraudoux, Souppault, Blaise Cendrars no escriurien com escriuen si el cinema no els hagués revelat unes formes de composició que poden aplicar-se a la literatura. El nou impressionisme literari és una derivació natural del cinema. Els films més perfectes han mostrat el camí d'un realisme més net, més directe, superador de molts dels convencionalismes que un Dickens o un Flaubert no podien defugir.

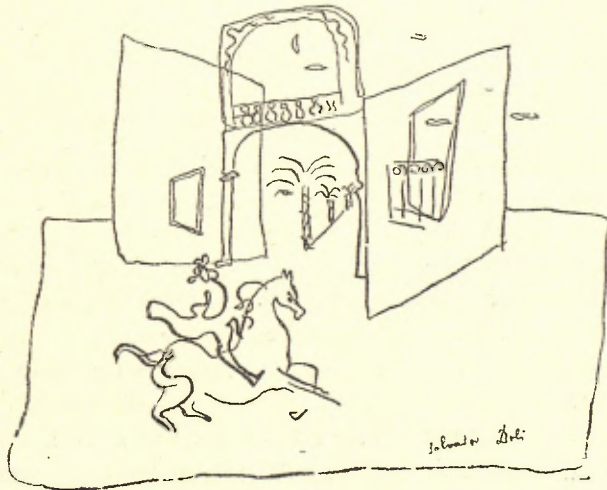
En primer terme, el cinema ens ha acostumat la visió a una nova disciplina. L'ull de l'home no pot veure sinó aspectes parcials de les coses. Abans li costava de destriar un aspecte d'un altre. L'ull era mandrós per a la successió de les imatges. Aquesta lentitud visual es reflectia en la novel·la. L'escriptor dibuixava i pintava les fesomies i els paisatges amb una minuciositat tímida. Tenia por de no anar massa de pressa, que la imaginació del lector no pogués seguir-lo. Zola, el geni més feixuc del realisme, arribava a deformar la naturalesa a força de voler ser-li fidel. La seva força descriptiva era com un alentidor dels moviments de la realitat. Per la preocupació de no deixar res per dir, el realisme oblidava el tret essencial, la nota dominant, l'expressió evocadora. El concret li amagava l'abstracte.

El cinema ens ha acostumat a contemplar les coses amb una agilitat que fa vint anys era desconeguda. El cinema — declara Alexandre Arnoux — ens ensenya a desplaçar el nostre punt de mira, a voltar entorn de les coses, a dominar-les des d'angles poc habituals, a alentir o a accelerar els moviments. D'una manera semblant a com el cinema ens permet analitzar el seguit d'actituds de què es forma el salt en l'aire o la més violent de les projeccions, ens ajuda a destriar les fases successives d'una sensació. Qui sap fins a quin grau la depuració analítica de l'art de Marcel Proust és deguda a les revelacions del cinema! El secret de Proust és el màxim alentiment en la contemplació interior, en la descomposició dels sentiments, en la contrastació de cada impressió sensual amb les altres impressions més diverses. Un film pot suggerir aquestes indefinides relacions en mostrar-nos una successió més ràpida d'imatges. Abans del cinema podíem recordar només el que havíem vist. Amb el cinema es multiplica la nostra capacitat evocadora. Una gran diversitat de moviments, de fesomies, de paisatges i de decors impressionen la nostra retina a través de les projeccions cinegràfiques, i la forçada limitació del temps és gairebé esborrada. La pantalla blanca esdevé una mena de tapís meravellós — de conte oriental — que ens duu a les contrades més llunyanes en un tancar i obrir d'ulls. De mica en mica, se'ns fa en la memòria un solatge d'impressions que a bastament nodriria la imaginació més àvida. Gràcies al cinema l'escrip-

tor d'avui dia es troba amb una enorme riquesa d'elements de suggestió i li és més planer de compondre, amb aquests elements, formes noves i crear-ne els mons artificials i els mons naturals de la novel·la.

S'ha dit que les arts s'influeixen les unes a les altres per via d'eliminació més que per força aportadora. Una art ajuda a una altra art a desempallegar-se d'elements convencionals, sobers i deformadors, més aviat que li ofereix nous mitjans d'expressar-se. La fotografia — posem com exemple — deslliurà la pintura de la mania de l'exactesa i de la semblança. El cinema ha exercit una acció semblant sobre la novel·la, fent inútil tota una sèrie de paràmits que se le menjaven de viu en viu. Des que hi ha films per episodis ha minvat la producció fulletonesca. El públic s'entreté millor en la visió directa de les aventures de Rocambole que amb la seva lectura. Les edicions d'Alexandre Dumas pare aviat seran perfectament supèrflues. La glòria literària d'algunes obres, com *Els Miserables*, perdurà perquè no caldrà llegir-les. La virtut de la simplificació, cada dia més essencial en la vida moderna, és una de les primeres virtuts de l'art cinemàtic. Té, altrament, un mitjà de purificar la mala literatura, o una bona part d'ella. Un argument detestable en la seva execució literària, pot tenir en el cinema una interpretació de major bellesa. Així com un gran artista esborra en les taules d'un teatre la mediocritat d'un drama, un film de bona qualitat pot donar el prestigi de l'art a una novel·la feixuga i ensopida. De vegades també és una gràcia per al cinema l'ésser una "art muda".

ALEXANDRE PLANA

S. DALÍ

DEL CUBISME AL SUPERREALISME

I

EL CUBISME, REACCIÓ TÈCNICA CONTRA L'IMPRESSIONISME

EL cubisme, en els seus començaments, fou, sobretot, una reacció contra l'impressionisme. I, malgrat les divagacions literàries i pseudo-esteticistes que acompanyaren la seva eclosió, una reacció exclusivament tècnica: reacció formal contra el colorisme a ultrança de l'impressionisme.

En temps dels impressionistes, en efecte, la color-llum, considerada com element essencial, esdevingué l'única preocupació de l'artista. La natura fou reduïda a una simfonia acolorida, a una estantíssima orquestració de tons, a un inconsistent, fràgil i transparent teixit de colors. La forma, a la qual, tostemps, la color fou subordinada, fou oblidada. La forma fou menyspreada, arrecunada, foragitada. És contra aquest estat de coses que — després de Cézanne, després de Seurat, després dels balbuceigs *fauves* — el cubisme s'elevà. L'impressionisme havia convertit la realitat en una relació de tons. El cubisme la convertiria en una relació de formes.

Els primers cubistes, en efecte, que, com els impressionistes, no conegueren altre punt de partida que la realitat, es lliuraren apassionadament a l'anàlisi d'aquesta realitat, no amb l'anhel d'extreure'n els fugaços efectes lluminosos, sinó amb el desig de precisar-ne la forma sòlida i consistent. Partint encara del fet natural, els artistes d'aquell temps es donaren incondicionalment a l'anàlisi inflexible de la natura amb el sol objecte de constatar-ne els volums, de posar-los en evidència, d'accentuar-los, de reduir-los — després del "tot és esferes i cilindres" de Paul Cézanne — a formes geomètriques primàries, de conjugar-los harmònicament.

En les primeres temptatives d'aquells pintors, la natura no fou mai violentada, la natura fou sempre respectada. (Picasso, 1908: *Bols i flascons*. 1909: *La brioche*. 1909: Sèrie de *Paisatges d'Horta*.) Arribà un moment, però (Picasso, 1909: *Cap de dona* i *L'arlequí*), que aquest anàlisi de la forma portat a les darreres conseqüències, aquest desig de descomposar els volums, d'estudiar-ne les parts constitutives, de reduir-los a prismes i cilindres, cons i esferes, de

situar-los ordenadament en l'espai, no es pogueren desenvolupar lliurement i d'una faisó absoluta, subjectant-se totalment a la realitat. El quadro i la realitat foren declarats inconciliables. La realitat esdevingué una nosa. I els pintors es disposaren a plegar-la a llur dèria de construcció, a subordinar-la a llur morfologia exacerbada (Picasso, 1910: *Retrat de M. Henry Kahnweiler*).

Per a atènyer llur objecte els cubistes no retrocediren davant res, passaren francament per damunt de tots els obstacles acumulats pel desig d'imitar els espectacles naturals, usaren de les màximes llibertats enfront de la natura. La realitat òptica fou immolada a la concepció formal. La concepció triomfa de la visió; la plàstica domina la representació. Aquests dos postulats foren inscrits damunt la porta de tots els tallers. I nasqueren mantes obres on l'equilibri formal fou la preocupació mestressa, i al qual: figuració, representació, versemblança visual, foren supeditades. La realitat del quadro — harmonia de formes — fou anteposada a la realitat òptica.

Aquella etapa fou un savi *plongeon* que permeté de tocar el fons de la veritat tècnica pictòrica, i que contribuí decisivament a retrobar les lleis primordials de tota obra pintada, les lleis de composició i de construcció, que governaren el quadro en tots els grans moments de la Història de l'Art, i que l'impressionisme havia menyspreat fins a prescindir-ne en absolut, i fins a fer-les desaparèixer.

No obstant, no creguin els nostres lectors que l'estudi de la forma fou la sola preocupació de la primera època del cubisme. El moviment fou quelcom de més complex que tot això. Diverses altres intencions menaren aquells artistes. àvids d'absolut. Citem, entre les més importants, la *síntesi òptica* i la *projecció geomètral*.

S'ha donat el nom de síntesi òptica a la figuració total dels objectes o representació simultània dels diferents aspectes de les coses; és a dir, el mateix objecte vist de front, d'esquena i de perfil. Aquest procediment, que tendeix a definir les coses d'una manera absoluta, no es destaca pas certament per la seva novetat: els egipcis ja introduïen un ull vist de cara dins un cap vist de perfil. Els cubistes no han fet més que portar aquest procediment a les darreres conseqüències.

La projecció geomètral consisteix a fixar damunt la tela els objectes, no tal com els veiem, sinó tal com són en realitat. És a dir, prescindint de la perspectiva, pintar un plat rodó, perquè és rodó, encara que el vegem ovalat; pintar dues línies paral·leles encara que les vegem convergir vers un punt determinat; pintar una taula quadrada encara que la vegem altrament, etc., etc. Sistema no gens nou, tampoc. Els primitius no procediren de cap altra faisó.

Totes aquestes preocupacions, però — secundàries, completament confuses i excessivament especulatives —, no eren, al fons, més que conseqüències de l'anàlisi de les formes, de l'estudi dels cossos i del desig d'expressar-los totalment. Conseqüències de la instauració d'un art tàctil en detriment d'un art visual.

Podem doncs dir, com notàvem en començar aquestes notes, que la característica principal de la primera època del cubisme fou, gairebé exclusivament, l'anàlisi de la forma, l'estudi dels volums. Així ho han reconegut quasi tots els comentaristes d'art modern.

II

CAIGUDA EN L'ABSTRACCIÓ

Per bé que, durant l'època inicial del cubisme que acabem de comentar, la realitat fou sovint deformada fins a desfigurar-la completament, la ruptura absoluta amb el fet natural no fou, durant aquella etapa, mai realitzada de faísó definitiva. Les al·lusions naturals, més o menys dissimulades, més o menys disfressades, foren sempre presents en les teles dels primers cubistes.

Vingué un moment, però, en què els pintors, mai saciats, cada dia més assedegats d'absolut, començaren a fer-se les següents reflexions:

De moment que les nostres recerques ens han aconduït a constatar el fet que les relacions de formes i colors són l'element primer de tota obra pintada; de moment que tots els quadros del passat només són, en el fons, relacions plàstiques, una abstracció recoberta de realitat, un ossam revestit de carn; de moment que aquesta cobertura sensual exterior de les obres del passat només féu que disfressar, dissimular i desnaturalitzar el fet pictòric integral, fent-lo sovint impur; de moment que havem arribat a la conclusió que la realitat és un pur pretext per atènyer la realitat pictòrica, feta de formes i colors harmonitzades, un pur trampolí per saltar dins el quadro que, en el fons, no és res més que un equilibri d'abstraccions; de moment, doncs, que la pintura, com totes les arts, només és, en el fons, arquitectura — mare de totes les manifestacions plàstiques — i que l'arquitectura no representa ni imita res, sinó que viu únicament gràcies a l'eloqüència de les proporcions i de les relacions de formes: per què no fer com ella? Per què no suprimir el pretext natural? Per què no fer un art no representatiu? Per què no mostrar purament el fet pictòric d'una faísó integral, desposseït d'enfarfec? Per què no crear de totes peces una obra que posi únicament en obra els elements pictòrics purs per excel·lència: les formes i colors abstractes òrfenes de representació? Per què no fer Pintura Pura? I, conseqüència lògica d'aquests raonaments, les obres completament abstractes no es feren pas esperar.

Un crític francès ha dit que la creació de les formes només pot fer que seguir el lent estudi de les formés naturals. Després del llarg anàlisi de la realitat, que contribuï poderosament a la possessió absoluta de la forma, un art de síntesi anava a néixer.

Heus ací les paraules que escriví Theo van Doesburg en el seu llibre *Classique-Baroque-Moderne*, el qual, junt amb el *Neo-Plasticisme* de P. Mondrian — volums editats en 1920 per Léonce Rosenberg, el màxim marxant del cubisme — assenten les bases de l'estètica del grup holandès *De Stijl*, defensor d'un art completament abstracte: "Hom no pot estranyar-se que l'artista arribi a expressar l'essència de la bellesa pictòrica simplement per una relació estètica i harmoniosa de plans, de colors i de línies."

Agafem ara un qualsevol tractat de tècnica ornamental. El de Racinet, per exemple. "La primera manera (invenció dels motius) que no manlleua res a les arts imitatives — diu l'autor de *L'ornement polychrome* — figura a un grau qualsevol en tots els estils i a totes les èpoques. Les combinacions lineals i geomètriques que en són l'objecte primitiu, obeeixen a les facultats d'ordre que posseeix tot home; productes directes de la imaginació pura, creen ço que no existia."

El lector més profà, el lector menys expert, s'adonarà ben aviat que cap diferència no separa ambdues concepcions. La famosa Pintura Pura, tan vantada, no és en el fons altra cosa que la simple decoració, un senzill complement de l'arquitectura, l'ornamentació geomètrica de la qual la Història de l'Art ofereix nombrosos exemples: realitzacions dels primers pobladors de l'Oceania i de l'Àfrica Central, ceràmica micènica, decoracions de Corans manuscrits dels àrabs amb llurs variacions infinites de l'Estrella de Salomó, mosaics bizantins, etc., etc.

Per a evitar aquest perill ornamental i per a preservar-se de la caiguda dins el planisme de la decoració mural a dues dimensions, els cubistes volgueren inventar una tercera dimensió, sense envair els domenys perspectius, i sense abandonar mai els terrenys essencialment pictòrics. I així establiren el veïnatge de diverses superfícies de dimensions i coloracions diferents, les quals es combinen entre elles i acaben per donar la sensació de profunditat, una *profunditat qualitativa*, com ha estat anomenada.

Albert Gleizes, millor que cap altre, ha definit aquesta temptativa: "És tot observant i comprenent les relacions de les colors entre elles — escriu l'autor dels *Jugadors de Rugby* en el seu llibre *Du cubisme et des moyens de le comprendre* — que el pintor podrà combinar-les de tal manera, que les porcions de superfície recobertes per elles prendran distància segons les lleis d'aquesta superfície. Així haurà recreat, tot i restant fidel a aquesta superfície, un espai que no aspirarà a la illusió de l'espai natural. Haurà reconstruït els plans de profunditat, no per adaptació ocular, sinó per un equivalent complementari de la superfície. Aquests plans de profunditat restaran qualitativus, no quantitativus."

Cal convenir, però, que tant amb profunditat qualitativa com sense ella, no ens toca més remei que considerar la pintura totalment abstracta, no com Pintura Pura, segons han pretès alguns rígids teoritzadors, sinó, purament i simplement, com Decoració Pura.

Alguns esperits desperts i vigilants no havien de tardar a adonar-se'n.

III

EL RETORN A L'ASSUMPTE

a) *El Neo-Classicisme*. — Amédée Ozenfant i Ch. E. Jeanneret, amb llur llibre *Après le cubisme*, foren els primers a donar el crit d'alarma.

Retrobades les lleis pictòriques, que molts anys d'abjecció artística havien soterrat molts metres fins a fer-les desaparèixer, calia convertir-les, de cosa àrida i seca, en cosa vivent. Calia humanitzar l'abstracció. Calia revestir les formes abstractes amb una capa de realitat, dissimular-les, endolcir-les, dis-fressar-les, com feren els antics i els del Renaixement. Calia edificar damunt la bastida retrobada, cobrir l'ossam de carn. Calia convertir l'esfera en poma, el cilindre en arbre, el blau en cel, el verd en prat: el tot, ordenat segons els nombres, equilibrat segons els cànons, harmonitzat segons les lleis de proporcions. I el sistema era nat. I, de complicació en complicació, arribem, després de *L'esprit nouveau*, al llibre de Gino Severini, *Du cubisme au classicisme*: la sistematització més desapiadada que mai s'ha intentat del fet artístic. I, com a il·lustracions d'aquest llibre, les obres del citat Severini, d'Ozenfant, de Jeanneret, de Metzinger, d'Herbin, de Bissière, de Lhote, de Robert, i de tants altres pintors. Fou l'imperi del sistema: *Le bain turc* d'Ingres decorant tots els tallers. La raó erigida en mestressa. L'instint foragitat. I, novament, la reacció.

b) *El Neo-Romanticisme*. — El neo-classicisme havia realitzat el retorn a l'assumpte de faisó intel·lectual. Uns quants anaven a intentar el retorn a l'assumpte de faisó instintiva.

Uns quants — ja lassos de totes les obres riques únicament de perfecció formal i òrfenes de vida i d'emoció, que ens legà el neo-classicisme — començaren a afirmar que l'artista ha de posar, per damunt de totes les preocupacions tècniques, la traducció de l'emoció que li procuren els espectacles naturals. I hom exigí que aquesta emoció fos plasmada de la faisó més intensa possible, de faisó aspra i patètica, tràgica, bàrbara i punyent; hom exigí un art de paroxisme. Les obres de Vlaminck i de Rouault, d'Utrillo i de Modigliani, foren vantades insistentment i presentades com les més perfectes il·lustracions d'aquelles teories. I el neo-romanticisme nasqué automàticament.

Charensol, un d'aquells qui més fogosament ha defensat aquesta tendència, ha definit així el moviment: "un assumpte que no sigui un simple pretext a pintar, una forma i una color adequades a l'*esprit* d'aquest assumpte".

En efecte, per als novells romàntics, l'assumpte ja no és un mitjà per a

edificar una sòlida arquitectura plàstica, un pretext a especulacions pictòriques: l'interessant és l'acció d'aquest assumpte damunt l'artista, l'estat emotiu en què posa la seva ànima, l'emoció lírica que li produeix. Tots els elements del quadro han de concórrer, doncs, decisivament, a intensificar l'exteriorització d'aquesta emoció. La color, per exemple, no viurà únicament, com en els neo-clàssics, per una relació harmoniosa, d'essència purament decorativa. La color tindrà una expressió pròpia, dramàtica, un fons tràgic que contribuirà a fer més intens el caractericisme patètic de l'espectacle natural que s'ha volgut evocar. Car, com hem dit més amunt, aquest sentiment tràgic de la natura, aquesta unanimitat a escollir assumptes més o menys dramàtics, més o menys catastròfics, constitueixen el comú denominador de tots els neo-romàntics. Retorn al drama! — no s'ha lassat d'escampar als quatre vents el citat Charensol.

IV

EL SUPERREALISME

El superrealisme pot ésser considerat com una embranzida desesperada, com una convulsió delirant, com un xiscler frenètic, del novell romanticisme que acabem de descriure. No precisament del neo-romanticisme pròpiament dit, sinó de l'estat d'esperit romàntic que caracteritza l'època pictòrica present.

Ara per ara, per a definir-lo, és forçós de recórrer a la definició de Breton, el màxim pontífex d'aquesta manera d'expressió, que l'explica com segueix en el seu *Manifeste du surréalisme*, llançat com una bomba al bell mig del món artístic francès en 1924: "Automatisme psíquic pur per mitjà del qual hom es proposa d'expressar, sia verbalment, sia per escrit, sia de tota altra manera, el funcionament real del pensament. Dictat del pensament, en absència de tot control exercit per la raó, independentment de tota preocupació estètica o moral."

Fidels a aquests principis, els pintors superrealistes, esclaus de llurs instints alliberats de tota trava de la raó, han produït obres *sense preocupacions estètiques*, òrfenes de qualitats plàstiques: doncs, completament insuficients, al nostre entendre. A més a més, fidels encara a aquests principis, alguns superrealistes han produït obres *sense preocupacions morals*, més clarament, obres absolutament immorals, en les quals — Freud no ha travessat en va l'estètica superrealista — els símbols onírics i les imatges sexuals abunden.

Les pintures superrealistes són filles absolutes de la imaginació sense el control de la intel·ligència. Lliurats a llurs instints, esclaus de llur inspiració, els superrealistes intenten de plasmar les imatges aparegudes en estats inconscients, en aquells moments de somni despert, en què la imaginació, deslligada de tota trava de la raó, flota lliurement a l'atzar, i veu les meravelloses representacions

que engendra la fantasia. “El meravellós és sempre bell, qualsevol meravellós és bell, només hi ha el meravellós que sigui bell” — diu encara André Breton.

Alguns superrealistes exploten les imatges brollades en els moments que precedeixen immediatament l'acte d'adormir-se, i romanen atents a les suggestions de la imaginació que neixen dins ço que el nostre Foix ha anomenat “els andens de les avingudes subterrànies del pre-somni”.

D'altres volen explicar les imatges representades en llurs quadros com a visions aparegudes en èpoques en què la fam els ha torturat, o bé en èpoques de malaltia, de desordres físics. Apollinaire deia que els millors quadros de Giorgio de Chirico foren realitzats durant una malaltia de l'estómac que patí aquell pintor italià.

D'altres, encara, comparen llurs teles als dibuixos dels salvatges, dels infants, dels boigs, que produeixen instintivament sense cap control ni preocupació.

En fi, resumim: el superrealisme, en el fons absolutament pueril, no és res més que la imaginació portada a les darreres conseqüències. Furgadors inlassables dins el món de l'inconegut, els superrealistes anhelan d'atènyer la *super-realitat*, és a dir la realitat sublimada, superada i quintaessenciada per la fantasia i la imaginació. Aquesta doctrina no brilla pas certament per la seva novetat. Els seus mateixos promotors no es vanten pas d'haver inventat res de nou. Segons Breton, Dant, Shakespeare, Chateaubriand, Hugo, Poe, Baudelaire, tots els artistes d'imaginació, en fi, foren ja, més o menys, superrealistes.

* * *

Acabem de descriure una època que comença amb Pau Picasso i fineix amb Joan Miró (1). Els nostres lectors hauran constatat clarament que es tracta absolutament d'una època de transició, una època preparatòria, una època de primitius enfeïnats a recrear un art que, de caiguda en caiguda, conegué la caducitat i s'encaminava a la decrepitud, o — ço que és pitjor — a l'enviliment o a la desaparició.

En el curt espai de vint anys, l'art ha passat ràpidament d'un extrem a l'altre, de l'un a l'altre pol. En el breu lapse de dues dècades, l'art ha anat ràpidament del realisme a l'abstracció, de la pura intel·ligència a la pura sensibilitat. Totes les menges han estat provades, totes les begudes han estat tastades. Una mena de lassitud, d'escepticisme, un començament de desesper-

(1) Molts ens han retret, mantes vegades, la nostra insistència a parlar de Joan Miró. L'obra de Miró és completament desconeguda ací. Molt pocs, poquíssims, som aquells qui hem pogut seguir-ne l'evolució. Perquè som d'aquests, perquè coneixem a fons la seva obra actual, parlem com parlem. D'altra part, el superrealisme existeix, és un fet. Ell ha influït directament molts artistes actuals. A més a més, dins aquest moviment, Miró és l'únic valor plàstic positiu. Miró a part — potser, també, Paul Klee —, el superrealisme pictòric només ha produït mediocritats. No creiem, doncs, equivocar-nos en posar Miró com una fita.

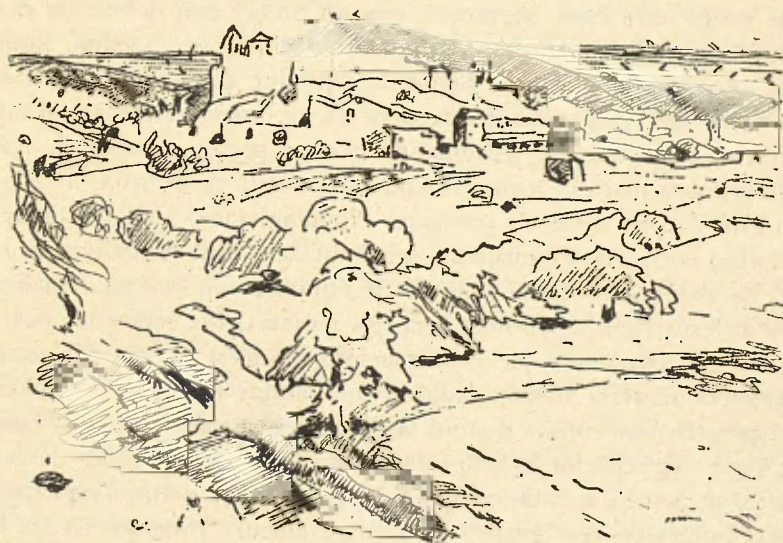

PL. N.º XI. — ALFRED SISQUELLA: BODEGÓ

ració, sembla envair el món artístic. Ens reportaven, no fa gaire, que un dels capdavanters de l'art modern deia freqüentment, aquests darrers temps, que totes les possibilitats artístiques havien estat exhaurides, que tots els ressorts pictòrics havien estat tocats, que l'època de l'art era closa. No compartim aquest pessimisme. Esperem àvidament l'obra genial que aprofiti les conquestes tècniques del cubisme, que les enriqueixi amb la poesia del superrealisme, que fusioni finalment l'abstracció i la realitat, que maridi finalment la intel·ligència i la sensibilitat. Esperem àvidament el nou Picasso que canalitzi les aigües desordenades del riu inquiet de la pintura d'ara, que meni finalment a bon port el vaixell pictòric que flota a la deriva sobre la mar agitada de la plàstica actual.

SEBASTIÀ GASCH

JOAQUIM MIR

MILLÀS - RAURELL: "LA CARAVANA" (*)

S'HA parlat molt, darrerament, dels conceptes d'humanització i de deshumanització de l'art. Se'n parlarà més, encara, per poc que Déu hi ajudi. No tothom, però, després de parlar-ne, ha restat ni restarà d'acord amb tothom. És evident, i en això tothom s'avé, que el punt de partença de l'art és la humanitat. Però en la interpretació del mot cadascú treballa per compte propi. La fórmula més lògica sembla aquesta: Per la humanitat a l'humanisme. Però l'humanisme comporta graus. I el pas de la humanitat, en art, a l'humanisme no és altra cosa, purament, que un procés ben definit de deshumanització. Però en la interpretació d'aquest mot tothom s'inclina, també, cap al costat que més li plau. En definitiva: partint de la humanitat, matèria bruta, l'home intelligent i sensible recorre tot un circuit, més llarg o més curt, més estret o més ample, de deshumanització; no pas en el sentit de malversació de la primera matèria humana, sinó en el sentit de refinació i de purificació. No està l'acord entre els conceptes d'humanització i de deshumanització de l'art, sinó entre els d'humanitat, sensibilització, intel·lectualització i espiritualitat. La darrera corba de l'espiral de l'humanisme és l'espiritualisme. De Sòcrates a Jesús, fent del primer una fita remota i del segon un pedró d'ara mateix, no hi veiem més que confirmacions d'aquest procés. El convertidor de la primera matèria humana caldrà que camini per carrers i places, que fregui i penetri, que copsi i domini la fanguera humana que se li posi a tret de mà; i que vagi cobrint-la amb vel·ls d'eternitat i amb mantells de categoria. No interessa, però, i a fi de comptes, l'humanisme absolut, l'espiritualització completa. Interessen els "graus" de transformació. Almenys, en les literatures ben formades i conformades.

És així com jo veig la distància que separa la humanització de la deshumanització; la conversió, per l'espiritualisme, de la humanitat en humanisme. No tothom, és clar, deu veure-ho així, neo-academistament. I el moment actual de la prosa catalana — concretament, de la novel·la — n'és una prova certa. Hi ha qui s'encara amb la matèria humana bruta, i la porta a l'art sense transformar. La vida — això que hom en diu la vida — és així; doncs, cal que sigui duta a l'art igual. Si el prosista no és un líric, la feina és fàcil. Si és un líric, la tasca és més dura. I, de seguida, hom troba plantejats,

(*) Edicions Diana. Barcelona.

pel simple toc contrastador de la lírica, el doble problema de l'art i la moral, de la prosa i el vers. Si l'home que transforma la matèria prima humana en art, deshumanitzant-la gradualment per l'espiritualització, és un líric, la resultant cal que sigui vers; i, per tant, segons Sistema, cal que treballi damunt d'un canemàs moral. Per tant, vers i moral fan u. Si no és un líric, la resultant del contrast és prosa; i, per tant, segons Quadrivi, no hi ha per a ell, en art, problema moral. Per tant, prosa i moral no tenen res a veure entre si. Convé que els lírics facin vers. No coneixem cosa més hòrrida al món que un novellista líric. L'home de prosa s'encara amb el món, i el dóna tal com és. Moral o no moral, ell, prosista, no hi té cap culpa. La tindria, de no ésser moral, si parlés en vers. D'altra part, si hom s'indigna davant la manca de moral dels novellistes, dels interpretadors de la matèria humana bruta tal com és, la indignació resultarà, comptat i debatut, gratuïta de tota gratuïtat. Car el món i la vida, avui com ahir com demà, seguiran essent primera matèria bruta, bruta, bruta, prescindint tranquil·lament de la indignació dels indignats. Cadascú de nosaltres neix, passa i fuig. I el món, d'ençà que el món és món, ha estat sempre el mateix: un terrosset de primera matèria humana en brut, que s'arronça, indiferentment, d'espattes, davant la dèria — la noble dèria — rectificadora i encarriladora dels homenets que juguen a fer art...

* * *

La caravana de Millàs-Raurell és un recull de vint contes. Sembla, després de l'èxit que ha fet de peanya, com de coixí, a l'obra del meu amic caríssim, que la nostra gent, en majoria, hagi descobert, finalment, l'existència d'un veritable literat català. Havem procurat retardar el nostre comentari a fi i efecte de constatar aquest detall falaguer i de convèncer-nos, una vegada més, de l'absoluta manca de lògica del nostre públic. Després de llegir *La caravana* (1927), havem rellegit *Primers* (1918), *Trenta poemes* (1919), *Tercer llibre de poemes* (1922) i *La llotja* (1926); afegint-hi, com a torna, la lectura de *L'amor i l'oblit* (inèdit). La majoria dels contes de *La caravana* han estat escrits i publicats al llarg d'aquells anys. I jo us dic que tot, absolutament tot el Millàs-Raurell de *La caravana*, està ja contingut en *Primers*, com en les obres següents. És una vida d'home de lletres normal, plantejada normalment en el primer volum i resolta normalment en el darrer. Tanta personalitat, i tan massissa, i tan rotunda, hi ha en aquell com en aquest. Hauria fet molt bonic, doncs, que l'èxit del darrer volum de prosa hagués començat ja, per al públic, el dia del primer volum de vers. Car tant l'un com l'altre, i els altres que els uneixen, són, tots plegats, les fites d'un mateix camí d'humanització i de deshumanització de l'art d'un mateix artista. Diré més encara: per a un públic com el nostre, que s'entusiasma cada dia amb les banalitats

més banals que li són ofertes, no ha d'ésser gaire difícil acostumar-se a des-triar l'or i el plom, des de l'aparició del primer volum d'un autor, en lloc d'es-perar la publicació, anys enllà, d'un altre que li caigui més en gràcia. Val tant o més, repetim-ho, davant la suprema jerarquia de la intel·ligència, la publicació d'un volum de vers que d'un volum de prosa. I el públic que no cregui això, no és un públic normal. Nosaltres som feliços de veure que *La caravana* de Millàs-Raurell ha estat rebuda i celebrada com l'obra d'un excel·lentíssim literat. Però nosaltres ja sabíem que aquest literat excel·lentís-sim existia, proves i fets en mà, des del dia que va publicar *Primers*, entre la indiferència del públic distret!

* * *

Millàs-Raurell és un líric. Això és la seva redempció. Però també la seva condemna. No hi ha, avui, a Catalunya, cap escriptor que tingui el do d'en-caitar-se, tan durament i tan tristament, amb la primera matèria humana bruta, com Millàs-Raurell. Tots els arguments dels vint contes de *La cara-vana* són d'una humanitat despullada i descarnada. Però la seva humanitat, com a senyal de morta, pren un so català, barceloní de soca a rel, bifurcant-se tot seguit en un camí de gemec i sanglot molt rus i en un altre de salt i pi-rueta molt anglès. La psicologia polièdrica de Millàs-Raurell fa, d'aquests tres camins, una mena de balança d'angoixa que s'equilibra de tant en tant per a retornar al desnivell angoixós, tocant tots els punts de derivació del desequilibri. Hi ha com una mena de rabeig anímic al fons d'aquests contes. Si hom pren com a pauta la tristesa, floreixen entorn d'ella contorns de matis entristit: crueltat? melangia? pietat? ironia? caritat? malícia? I es-clata tot de cop un riure sorollós, una desviació mig cínica mig clownesca; tallada de sobte per un cop de nervis brusc, per una mena de "xiribec" intel·ligent. I s'acaba amb un somriure clar d'infant. Fíblades de crueltat, ditades de compassió; dolor-joia, dolor-joia, dolor-joia: com la vida quotidiana. Aquest és el cànon de Millàs-Raurell: vida quotidiana, vida escorcollada en ínfims recones de quotidianitat, vida "tal com és". Si els literats que podríem dir-ne, per entendre'ns, "ben educats", tan abundants a casa nostra, mistifi-cadors, i no pas líricament, del viure quotidià, tenen punt a cobrir i amagar les misèries de la vida veritable, Millàs-Raurell té punt a treure-les a plena llum, i a posar-les, protestatàriament, en evidència. De la protseta al perdó tornant a la protesta, Millàs-Raurell fa un diàleg entre apenat i commiseratiu. L'art és la vida estilitzada: aquest és el cànon etern, dels antics ençà. Però l'estilització, en Millàs-Raurell, no pot ésser completa, sinó en contorns. La posició anguniada del literat davant la vida és massa fixa per a entretenir-se a polir la massa de conjunt. Obra, Millàs-Raurell, damunt petites masses. I

la perfecció no li reïx més que en els detalls, passant del lirisme a l'humorisme en un moment.

Imatges esplèndides de gravetat i opacitat, dignes de J. M. López-Picó o de Carles Riba, al costat de contorsions i de tombarelles grotesques que converteixen els retrats humans en caricatures sagnants d'infrahomes. Aquest pas, rapidíssim, del plor al somriure, de la crítica a la lírica, és el tret de fons i forma més peculiar de Millàs-Raurell; al costat de la ratlla brillant i vibrant, de lirisme autèntic i de clàssica prosàpia, la "degringolade" i el balbuceig i el pas en fals: hom pensa en un teixit riquíssim ple de punts escorreguts. Com si el cel fos el mirall de la terra, Millàs-Raurell es complau a guaitar-se a dalt i a baix; i les idees i les imatges fan com una lenta corrua de núvols esfiladissos, esquitxats de fang i de sang; així resol, humorísticament, l'autor de *La caravana* el problema de l'"elevació" en literatura. Joc de lector modern, Millàs-Raurell sembla que digui als lectors: "En conclusió, al món s'hi està malament; no obstant, amb una mica de bona voluntat prolongada, hom pot estar-hi, alguns moments, relativament bé." D'aquest partit pres de duresa inicial, ve l'encaix i el desencaix de fons i forma de Millàs-Raurell i aquesta sensació d'incoherència que donen contínuament les extremituds anímiques dels personatges de *La caravana*. Naturalitat en brut, diríem; però polida en contorn fins a fer-li rendir un espurneig d'artificialitat. La vida, en *La caravana*, és sempre la vida; però en certs recons antilírics hom endevina que la vida és, en primer terme, cinematografia. I jo sóc d'aquells que creuen que la vida ja era, sovint, cinematografia, fins i tot abans de la naixença del cinema. La manera de cloure els contes (m'he proposat no citar ni un títol) marca un altre dels procediments peculiaríssims de la pura raó retòrica de Millàs-Raurell. Final ràpid o allargat, cruel o compassiu, denuncien la professió de metge intel·lectual que es complau a passar els dits, suaument, per damunt del cos malalt, com si polís les cicatrius o amorosis les ferides... però que, de sobte, t'enfonsa l'eina en la carn viva, i dona voltes amb menyspreu, en una mena de remenament de nervis i ossos. Ànima a mig fer? Ànima massa feta? Ànima macada o desllorigada, absurda o poca-solta, terrible o deliciosa? Ànima molt humana, d'un home que no es dona vergonya d'ésser-ho, i que resol les misèries i les vergonyes del altres — i les pròpies! i les pròpies! — en bellesa i en bondat. Per això al llarg de *La caravana*, museu de figures quotidianes, hi ha sempre com una mena de virtuosisme de l'imprevist. Millàs-Raurell prosista (de poeta ja era igual) fa l'efecte d'un guerrer que s'enllota i s'extenua en l'orgia; i sobtadament, al conjur d'una veu que només ell ha sentit, s'aixeca furient, rebutja lligams i noses, i fuig cenyint-se les armes i presentant el pitral enfora. Literatura de bon cor, si voleu. Però al volt del bon cor hi ha un cos resistent i dur. Millàs-Raurell tracta la humanitat adaptant-s'hi, perquè no li queda altre remei. Però sense perdre mai la dignitat fonamental. Fa moure les "coulisses" de la vida, munta la maquinària i el decorat del teatre psicològic. Però no oblida que el públic espera

l'espectacle per damunt dels preparatius. Si Millàs-Raurell, en *La caravana*, mou sàviament els cordills conjuntadors i desconjuntadors de les figures, recorda perfectament la conveniència de vestir-les i d'educar-les. Perquè és, sobretot, i per damunt de tot, un líric. Jo he cregut sempre que la psiquiatria és la part que podríem anomenar "criminal" de la psicologia. Al fons de la psicologia dels personatges de *La caravana* hi ha molt de residu que cau directament en els dominis de la psiquiatria. Però en art, això no compta ni val res. En art, gràcies a Déu, i segons lirisme pur, les conquestes, certes o incertes, de la ciència no són més que pretextos per a muntar o desmuntar figures o contrafigures. *La caravana* és un aplec d'obretes d'art. I com a tals cal que siguin interpretades.

* * *

Aquesta és la meva reacció lírica davant *La caravana* de Millàs-Raurell. Possiblement hi ha altres contorns, al costat i voltant la pura ratlla de neoacademisme. Però aquests ultrapassen i no pertanyen ja a la meva jurisdicció. Crec que Millàs-Raurell, aprofundint per aquest costat humanista, per damunt ja del costat brutaement humà de la seva raó literària, trobarà la seva ruta veritable en tots els camps intel·lectualitzants. Per de prompte, la constatació concreta que jo he fet i faig d'ell, és aquesta: Quan surt el líric, s'enforteix; quan fuig el líric, s'afebleix i vacilla. És per això que, tot i veient l'èxit de *La caravana*, jo segueixo preferint el Millàs-Raurell poeta a! Millàs-Raurell prosista. En *L'amor i l'oblit* (inèdit) el fons és esplèndid de lirisme i la forma gairebé inexistent de tan esbossada. Però en *La llotja* (tres actes de teatre) la forma és gairebé perfecta i el fons, esquemàtic de tan antilíric. Això vol dir que el tema no s'ha esgotat i que ens caldrà revisar, un dia o altre, les nostres opinions sobre l'obra de Millàs-Raurell.

A. ESCLASANS

ELS POETES DE "LE ROSEAU D'OR"

LE ROSEAU D'OR — la biblioteca que sota la direcció de Maritain publica la casa Plon—no és en absolut una biblioteca confessional catòlica, però els escriptors que en ella col·laboren resten "units per un mateix anhel espiritual i superior a tota literatura". Així hom comprèn que en aquesta col·lecció, al costat de l'assaig de Maritain sobre Luter hom pugui trobar *L'amour du Monde* del protestant C. F. Ramuz. En realitat, el que cal cercar en aquesta col·lecció és la veu de tots aquells escriptors que han trobat o que cerquen "el sentit del misteri" com diria Jean Ormoyer. Els que l'han trobat aquest sentit són els assagistes, els que es complauen a fixar la raó de les tendències literàries o dels fets socials, un Henri Massis, un Nicolàs Berdiaeff, per exemple, dintre la mateixa sèrie de *Le Roseau d'or*, car els poetes tenen l'alta missió de deixar-lo traslluir d'una manera tan vibrant que valgui per tot raonament. Mants poetes aporten la revelació del món sensible i del món exterior a les pàgines selectes de la ja famosa biblioteca: un Cocteau, un Max Jacob — recordem el seu poema *Angoisse et des autres*, filaberquí de l'ànima —, un Robert Honnert, un Pierre Reverdy. L'actualitat ens força a parlar exclusivament dels dos darrers, puix, ultra els seus poemes concentrats, ens han descrit, amb tota puixança, el secret de llur vida. Aquest secret no és altre sinó la conversió. Robert Honnert en les pàgines de *Corps et Ame* (a manera de contalla que ha editat *La Nouvelle Revue Française*) lliga aquesta conversió a un desengany d'amor que després es torna altra vegada engany, resolt ja el problema capital de la seva ànima, jove per la fe retrobada i en harmonia amb la juvenesa corporal — d'aquell cos bell, lentament evocat en descriure un bany —. Pierre Reverdy ha completat en la seva perfecta submissió a l'Església Catòlica la seva ideologia. Pierre Reverdy no és oficialment un sobrerrealista, car el teòric d'aqueixa escola literària i pictòrica, André Breton, no l'inclou en la llista de companys que publica en el seu per tants punts interessant *Manifest*. Ho és, segons ell, parcialment; ho és en determinat aspecte. Què cerca, però, Pierre Reverdy en la seva poesia si no és la sobre-realitat que arriba a completar la vida i la veritat del món extern amb la vida i la realitat interior: deu profunda de noves relacions, de noves imatges?

Xuquem la mel de les seves fiblades estètiques i gustem després el pa per a respondre tal pregunta.

PIERRE REVERDY

per PAU PICASSO

"La natura és complicada — diu, per exemple —. Quin batibull de línies, de formes, de colors. Però com que és vera, correspon a l'esperit amb simplicitat." L'artista crea l'obra d'art del contacte de l'esperit amb aquest batibull de formes, de línies, de colors. No hi ha engany: es tracta només de saber comprendre; l'esperit que descobreix la simplicitat de la natura és l'esperit de l'artista, és l'esperit del poeta. Actualment, el poeta, l'artista, creen: ells són els que saben descobrir les coses que Déu deixà encara amagades, saben obrir el pany del secret misteriós valent-se, en llur actuació artística, d'aquest esperit encara pur (malgrat la caiguda) que és la clau que Déu els ha donat.

"El que cal fer, cosa ben simple però en extrem difícil — diu Reverdy a la pàgina 9 de *Le Gant de Crin* —, és fixar el lirisme de la realitat. I a això s'hauria de limitar tot el paper de l'art, impotent a rivalitzar amb la realitat, però realment propi per a fixar-ne el seu lirisme, que només els artistes són capaços de copsar." Mort del naturalisme, però no del realisme. L'intent del super-realisme és completar la realitat. La realitat és el primer element. És, sola, la font on ha d'abeurar-se l'artista? No. La realitat no és més que un element. És una matèria d'art. Calen els instruments. Els instruments són les imatges, i les imatges — per alguns preterides, com a impròpies d'acompanyar la pura visió sensual, la interpretació directa de la realitat — trasmuden la visió de la natura a un pla espiritual molt més elevat. "La imatge — diu Pierre Reverdy — és una creació pura de l'esperit. No pot néixer d'una comparació sinó d'un acostament de dues realitats més o menys allunyades". Heus ací la suprema força del poeta, la força de trasbalsador del món, car la imatge morta que consisteix en la comparació de dues coses fàcilment comparables no té mai la força patètica que, dintre el camp de l'art de veres, sempre cal exigir. Aquesta comparació és un senzill joc de paraules; no hi intervé per a establir-la l'esperit: amb la *verba* n'hi ha prou. La imatge necessita, per a ser intensa, per a donar dignitat al mateix joc de paraules, de la intervenció de l'esperit, el qual té com a missió l'acostament de les dues realitats que Reverdy explica, que les pot fer besar si es vol, però que per a la percepció de l'home més sensible seran sempre vistes com el joc de dues pedres fogueres, essent la imatge la guspíra. "Com més les relacions de dues realitats acostades seran llunyanes i justes, més la imatge serà forta, tindrà més potència poètica".

Reverdy és un sobre-realista en el més perfecte sentit de la paraula, car ha entrat dintre el cos de pretendents a la més alta realitat, o sigui l'Església catòlica. Ell sent el culte de la imatge poètica i no se li fa estrany el que sol dir-se — entre gent poc comprensiva — el culte a les imatges dels benaventurats, però que en realitat no és això, sinó l'acomodament dels sentits — més concretament: del sentit de la vista — a l'estat espiritual que en el creient comporta la pregària envers d'aquests mateixos benaventurats. La litúrgia, doncs, no és altra cosa que això: intent de posar el cos humà al nivell de l'ànima humana en els actes d'adoració. També a l'Església, la imatge sense

l'esperit no és res. Poden estendre's, doncs, aquí les paraules del poeta que nosaltres ara comentem: "El propi de la imatge forta és l'ésser sortida de l'acostament espontani de dues realitats molt allunyades de les quals sols l'esperit pot copsar les relacions." Quines realitats més allunyades pot haver-hi que l'existència dels Sants a la Glòria i la pobra evocació que ens ha volgut donar als sentits nostres un pobre artista de la terra?

La relació entre els dos mons religiós i moral, Reverdy la cospa de la mateixa manera que el seu mestre — i mestre de tots nosaltres, Jacques Maritain — quan aquell diu: "L'art dóna joies potser rares però profundes, veritables i excepcionalment pures com hom no troba tanta de puresa com en ell entre les coses humanes més elevades. Jo no parlo pas aquí de les vanitats de la glòria satisfeta, sinó dels moviments de l'ànima en la creació. Però no sabia consolar de res, ell que és també i al mateix temps deu superior de sofriment, d'inquietud! La religió, quan hom s'hi aferra de debò i hom no perd de vista, a desgrat dels obstacles, el centre lluminós on ella condueix, pot consolar de tot. Perquè l'art, malgrat la seva superioritat incontestable sobre totes les altres formes de l'activitat humana, negligeix tant com elles puguin negligir-lo el fi darrer de l'home i la religió no s'ocupa de res més precisament que d'aquest fi."

Reverdy té, doncs, plenament les dues coses: l'art per a evocar, amb nova llum, l'obra de Déu aquí a la terra i la religió per a veure el mateix Déu a l'altre món.

JOSEP F. RÀFOLS

ELS LLIBRES DE PUBLICACIÓ IMMINENT

J. SAURET I GARCIA: "DE L'ARGENTINA (NOTES)"

A mig camí.

Quan sou a mig camí d'Amèrica, que és poc més o menys quan ja no descobriu cap nou topant del vaixell i quan us són coneguts tots els tocs de campana, se us encomana una galvana als ossos i una dessídia als ulls que no us deixen ni bo pels gossos. Hom pensa ilustrar les hores de lleure devorant llibres, res més inversemblant perquè se us adorm el dins i el fora i no sou capaç d'alçar un dit. Potser no sigui una qualitat adornable per a un home de dir que em sentia atret pel balancí, però, fet i fet, no optant per cap premi Nobel no em cal pas fer mèrits de cap mena. Jo no tenia ganes de fer altre que, estirat, ben estirat, anar veient una lluita suau d'un triomf recíproc entre les dues parts contendents: la barana del vaixell tan aviat venç com triomfa damunt la ratlla d'aigua que dibuixa el mar per babord.

Per allà les 11 del migdia, en què tothom ha dinat, la coberta mostra una lassitud allargassada. Ningú no diu res i tots semblen un malalt qui després d'haver gustat desagradable medicina s'adorm en una quietud de pau qui mena al desencís. Cap bri de voluntat no reïx... El mar s'ha adormit en el seu fer monòton, ja fa dies que ens ha engolit tot perdonant-nos el lliscar del vaixell damunt seu, a condició de no esvalotar i de no creure'ns que siguem alguna cosa apreciable davant les aigües. Cap al tard el passatge es deixondeix al redós del caliu d'una posta de sol els colors de la qual reflecteixen al cor una lluminositat teatral. És l'hora que els cors es senten desperts, avivats pel misteri de la nit naixent pròdiga d'esperança per als esperits febles.

La vida a coberta ara no rep llum i tot s'enfosqueix i s'esfuma fent venir el passatge una ombra que es confon i es torna munt de mercaderies...

ELS NOSTRES GRAVATS

PL. N.º IX i X. — E.-C. RICART: *Retrat, a la mina de plom, de la Srta. Pilar Barbey i Retrat de nen (pintura a l'oli).*

E.-C. Ricart és l'artista de casa nostra, potser, que juga alhora amb més gràcia i dignitat entre la tradició i l'avantguarda. La seva obra es va descabdel·lant en una ziga-zaga plena d'interès i de qualitat creixents. En Ricart és un gran dibuixant i és un pintor saborós. L'estilització en les seves obres més reeixides — detall important — no és feta mai a despeses de la vida.

PL. N.º XI. — ALFRED SISQUELLA: *Bodegó.*

Del bodegó agonitzant de pomes i de pipes — direu — se n'ha abusat ja molt. És un tema, però, com tots els temes, exhaurible només quan manca el talent, quan manca la genialitat d'interpretació. Aquest bodegó d'En Sisquella té un to pictòric, té una qualitat plàstica de primer ordre. Els volums, sense cap demagògia d'estructuració, sense cap paroxisme de geometrització, són plens i ben posats i saturats al punt just d'anilines. S'hi pot donar la volta entorn.

PL. N.º XII. — JACQUES LOUIS DAVID: *Acadèmia.*

Es tracta indiscutiblement d'un estudi pintat per David. El to i la trama xocolatats del fons són iguals, gairebé, que els del retrat de Madame Récamier. El gest, el posat, la intenció del personatge són perfectament davidians.

Aquesta magnífica pintura, propietat, avui, del nostre volgutíssim Generós Añés, serà oferta, probablement, pel seu propietari, al Museu de la nostra ciutat.

NOTES I COMENTARIS

ELS HOMES I LES OBRES

■■■■■ EL PARE DEL "SERVICE SELLING" (*)

I

Un dia a Boston vaig comprar un despertador de dos dòlars. Quan cloguérem el tracte el venedor digué: "Mr. Bodfish, jo no vull únicament vendre-us un exemplar de maquinària: jo vull fer-vos un gran Servei".

Era un minyó espavilat, pulcrament vestit, amb el llavi superior decorat amb un elegant mostatxo. Somreia fàcilment i parlava incisivament.

"Jo sóc al comerç pel Servei i només que pel Servei, continuà. Vós no em podríeu comprar un rellotge, ni que volguéssiu, si no el necessitàveu. Però vós el necessiteu, i jo defugiria el compliment del meu deure amb vós i amb la meua consciència i amb aquesta gran i lliure República nostra si no emprava tota l'eloqüència de què dispenso per a fer de vós un dels nostres satisfets clients."

Quan hagué deixat el meu despatx, jo romanguí assegut tres hores i mitja, sol, en un èxtasi d'enlairada resolució. Que clarament havia assenyalat ell el camí de l'èxit, de l'acompliment, de la glòria! Jo em sentia a to amb les estrelles, amb els planetes, amb tot el cosmos. Aquest rellotge m'anava a alliberar de tota depriment preocupació. M'anava a permetre d'establir els meus afers damunt una base idealista i científica. Un guany mensual d'uns quants miserables dòlars s'aniria engruixint fins a convertir-se en una fortuna vasta i sempre creixent.

"Està bé; és just, ell preguntava, que per manca d'un despertador niquelat, completament automàtic, que ell mateix es dona corda, la vostra muller es vegi privada d'un abric de pells i el vostre fill no pugui anar al Col·legi?"

Ell m'havia demostrat com la pèrdua d'uns quants minuts cada dia, multiplicada per la meua capacitat de guany i tornada a multiplicar pel nombre de dies feiners que hi ha en un any, representava per la meua família la diferència entre una existència estancada i miserable i una opulència illimitada. El Servei m'havia estès els seus llargs braços i m'havia enlairat.

(*) Podrà semblar, de bell antuvi, que aquesta curta biografia de John H. Patterson cau fora dels temes de què sol tractar LA NOVA REVISTA. Ben mirat, no és així; l'humor — comprensiu, amable, sense estridència — del present relat biogràfic, inclou aquest en la literatura, almenys en un dels seus gèneres, que ha estat, i és encara, força cultivat als Estats Units — literatura aplicada, diríem. — L. N. R.

II

Aquest venedor era típic d'una colla d'altres que m'han visitat i als quals només per un extrem domini de mi mateix m'he resistit de comprar màquines, de sumar, calculadores llampec, protectors de xecs, armaris registres, enquadernadors de fulles soltes, mapes de paret, maquinetes de fer punta al llapis, pesa-cartes, enginys per a obrir i segellar lletres, màquines facturadores, màquines de posar adreces, sense esmentar tretze mètodes d'augmentar la producció i dinou maneres de donar al departament de vendes l'acceleració del jazz.

Els raonaments de propaganda d'aquests agents i apòstols del Servei han estat tan curosament standartitzats com les parts d'un Ford. Quina fou la gènesi d'aquestes modernes màquines parlants? On foren originades? On apren-gueren l'art de vendre'm una llapidera de llautó per 5 dòlars demostrant-me que sense ella Shakespeare no hauria pogut escriure el Hamlet — i ensenyant-me testimoniatges de gent que les fa servir i que diu: "Si jo no en podia obtenir una altra no em vendria la que tinc per 10.000 dòlars"?

Jo us ho diré de seguida. Jo us diré on el pelegrí del Servei fou concebut, incubat, educat i desenvolupat fins a la més alta perfecció. Jo us diré incidentalment l'origen del sistema de vendes, del quota system, del territori garantit, de la demostració standartitzada i de noranta nou altres misteris que ocupen els enteniments mestres a les conferències i congressos de venedors i anunciants.

Tot això ha estat la invenció del difunt John H. Patterson, de la National Cash Register Company, una de les individualitats més atrevides i originals que s'hagin vist mai en el comerç americà, el descobridor del Servei, de l'abor-datge científic, l'alt sacerdot del Rotary, el pare del Kiwanis. Patterson standartitzà i romantitzà el despatx de l'antic venedor. El féu científic. Inventà el manual de vendes. Inventà el noranta per cent dels arguments que els seus deixebles i imitadors empen ara damunt vostre quan us volen col·locar els innombrables articles en què vos ni hi pensàveu i que són justament la clau de la vostra prosperitat. I ell féu la feina completament; no negligí res — cap imaginable resistència, cap concebible eventualitat. Un venedor emergint del seu seminari, sortia complet i madur, perfecte i irresistible.

III

John H. Patterson esperava viure un centenar d'anys. Morí el maig de 1922 a setanta set. Les seves contribucions a la ciència americana del negoci havien estat tan amplament aplicades que quan ell morí llur origen ja s'havia oblidat.

Patterson no va entrar realment en acció fins que tingué més de quaranta anys. Es trobava en plena glòria a seixanta cinc. Quan arribà als setanta la seva personalitat ja anava esdevenint una memòria. El seu quota system, el seu Club dels Cent Punts, la seva demostració Standard, els seus congressos de venedors, les seves conferències, els seus inacabables trucs per excitar la vanitat, la competència i el cop dur entre els venedors, havien estat adoptats per tots els altres americans del seu ofici i calibre. Pattersons d'imitació aparegueren com a bolets. Però cap d'ells no igualà mai el pare de la raça.

Quan Patterson aparegué per primer cop damunt l'horitzó dels negocis, el telèfon era una raresa, l'índex per fitxes encara no es coneixia, la màquina de sumar no s'havia inventat, i la d'escriure era molt poc usada. Diuen que el ne-

goci es mou en cicles. Durant un període de preus baixos, el diner es fa per mitjà de l'estalvi, amb una economia de puny estret, estalviant agulles de cap i fent servir els interiors dels sobres per paper de notes. En canvi, quan els preus puguen, el diner es fa amb despeses atrevides, per expansió, amb acció ràpida, arreconant la maquinària vella, llançant-se de cap. Patterson duqué la davantera durant una era de puja de preus. Per temperament ell era idealment dispost per a l'espectacular. Ell despengué la moneda esbojarradament. La seva fàbrica a Dayton semblava una universitat. La seva fàbrica era tota revestida de parres.

Jo vaig tenir el privilegi d'ésser a Dayton en 1915. Aquell any em donà l'oportunitat d'estudiar Patterson, al treball, al joc, al diner, a l'esmorzar, al lunch, a la sella, a peu, als congressos, i finalment al Sanatori de Battle Creek. No era el milionari de novella, silencios i poc comunicatiu. Ell no seia al seu despatx sol planejant grans cops. Ell era un home d'acció, acció i acció. Ell estimava el telègraf. Li agradaven automòbils ràpids, trens expressos, comunicacions a llargues distàncies, transatlàntics de cinc dies. Treballava dret. No podia pensar sense un full de paper al seu costat per esquematitzar els seus pensaments.

La màquina registradora fou la passió de la seva vida, un monument en l'erecció del qual ell trobà un infinit plaer. El seu interès mai no fluctuà; ell mantingué sempre l'esguard posat en la seva pròpia registradora. Tenia un instint periodístic per construir una història. Ell dramatitzava àdhuc els moridors laments dels seus competidors. Ell els comprava llurs màquines, les amuntegava en una enorme barricada, ho retolava "El Cementiri". Quan es posà la primera pedra de l'actual edifici de la National Cash Register Company damunt el turó que domina Dayton, John H. Patterson clavà una destrat en un pal de tanca i remarcà melodramàticament que allà era "el centre de població dels Estats Units".

Ell féu una novella fins de la seva pròpia vida. Ell havia nascut amb la cullera de plata a la boca, es graduà al Dartmouth College, i, en companyia del seu germà, adquirí extenses propietats carboníferes al sud d'Ohio, totes explotades amb èxit. En 1882 sentí parlar de la registradora, invenció d'un James Ditty, de Dayton. Segons la seva pròpia història, ell n'encarregà telegràficament dues per als magatzems de la companyia carbonera. De seguida de llur instal·lació el magatzem donà els seus primers profits; palesament el que havien estat guanyats de la dependència havien estat pèrdues de Patterson. Poc temps després Patterson el carboner esdevingué Patterson el fabricant, mitjançant la compra de la National Manufacturing Company. Però en refer aquesta història per a ús dels visitants de la fàbrica de Dayton, el rei de la Registradora féu uns quants canvis. Ell "havia nascut en una cabana de fusta", "havia treballat descalç quan era noi tot al llarg del canal d'Ohio" i "s'havia graduat a la Universitat dels Mastegots".

Això és el que li hauria agradat.

Per comprendre Patterson i tota la seva filosofia és essencial de recordar que ell no tenia absolutament cap sentit de l'humor. Ell tenia un amarg sentit del sarcasme, però per a ell res no era divertit. Ell no reia mai. Molt temps abans de la guerra mundial comprà banderes americanes a grosses. Els pals es dreçaven com pues de porc espí damunt tots els edificis de Dayton.

"Avui les banderes voleien en honor del nostre distingit visitant, Dr. Crane" anunciaven els taulons d'avisos; i alçant els ulls un veia trenta o quaranta banderes onejant a la brisa. A l'endemà: "Avui les banderes voleien en celebració de la venda de la milionèsima màquina".

L'esdeveniment culminant de la seva carrera, potser, fou el congrés de venedors tingut a la fàbrica la tardor de 1915, l'heraut del retorn dels bons temps després d'un any dolent. Tots els venedors — uns 800 — foren cridats a Dayton per telègraf. Després d'uns exercicis de tres dies a la "casa-escola", un temple

grec erigit per a aquesta mena de reunions, ells foren escortats a l'estació del tren pels 5.000 empleats de la fàbrica. La columna, marxant a quatre de fons, estigué una hora i disset minuts per passar davant el N. C. R. City Club. Sis bandes i altres tants cossos de timbalers formaren en la desfílada. Els caps de secció i els líders de les forces de venedors anaven a cavall. El President Patterson precedia la processó a peu duent una bandera. El seguïen els venedors amb pantalons i capells blancs portant banderes. Seguïen les seccions de la fàbrica, cada home brandant una atxa vermella i cada dona un foc de bengala.

Naturalment, això fou una gran reunió, fins per a Patterson, però no era en cap sentit fora de l'usual. Ell havia oragnitzat un Club Camperol per als seus empleats, al qual enormes reunions eren donades durant tot l'estiu. Una vegada a l'any invitava tota la població d'Oakwood, un suburbi de Dayton, a Far Hills, la seva casa, on els eren servides bèsties senceres rostides a l'ast. Sovint s'emportava un grup de cinquanta homes a Nova York prenent tot un pis del Waldorf. Ell trametia els homes per tot el món i els acomiadava en sec per cable. En realitat, l'acomiar la gent era un dels seus principals plaers. Si tenien l'ambició de conservar el seu empleu, era fatal d'atreure l'atenció de John H. Us podríeu trobar tot d'una promogut de preceptor a casa seva a vice-president de la corporació, com va passar a un mestre d'escola anglès. Però sabríeu que no hi podíeu durar — i el mestre no hi durà. Va marxar a Austràlia "per negocis de la Companyia", i no en va tornar.

Patterson féu la venda de la Registradora, altament teatral. Les màquines que més li plàien eren ornamentades com un carroussel de Turó Park i després els donaven un acabat d'or i argent. Quan es premien els botons feien un soroll com un engegador d'automòbil. Una campanya sonava. L'alarma feia una crida instantània als taverners que durant molts d'anys havien estat robats per llurs dependents. Poca habilitat calia de fet per a treballar aquest mercat; però quan s'entrà al camp general del detall un entrenament especial esdevingué necessari. Patterson, en conseqüència, obrí una escola per als seus venedors. Aquí l'art de canviar una Registradora pels bitllets d'un comerciant esdevingué una ciència. A tal perfecció arribà el raonament de propaganda que en llurs hores de lleure als congressos, els asos dels venedors, per esplai, ensenyaven als neòfits de vendre una registradora de mil dòlars a un cira-botes. En aquells dies una Registradora era un certificat de prosperitat, com un automòbil ho és avui; i Patterson en tregué tot el partit possible. Ell inventà el quota system i organitzà un Club dels Cent Punts al qual els asos del venedor eren promoguts.

Quan hagué ben passat de mitja edat Patterson tingué serioses pertorbacions de la digestió. Ell havia sentit parlar de Battle Creek, segó, espinacs, vegetarisme, oli d'oliva, pastanagues crues, nous, banys de vapor, passejades a cavall, dietes sense esmorzar. Ell sempre raonava: "El que és bo per mi és bo per tothom". Així que hagué deixat la carn, no podia suportar de veure ningú menjant una costella. Un dia a les cinc del matí passejà a cavall i ho trobà agradable. Ergo, tots els caps de departament havien de muntar a cavall. Foren comprats els cavalls i es construïren estables. Durant uns quants mesos tothom, magre o gras, sortia a cavall i l'esquadró era precedit per un trompeter. Ell cancellà l'ordre tan sobtadament com l'havia donada. Una nit els cavalls i tot rastre dels estables desaparegueren.

Els visitants de la fàbrica sovint s'astoraven d'aquesta extravagància, i aquesta era exactament la impressió que ell volia produir. Se'ls deia: "Això paga". Sens dubte pagava. Feia parlar de la Cash Register Company. Els joves més brillants eren atrets als rengles dels seus venedors.

Els veïns de Patterson a Dayton el tenien per boig. Molts dels seus empleats

CLASSICAL—JACQUES LOUIS DAVID: HEROIC AGE
1780-1800

estaven segurs que era boig. No obstant quan havien estat acomiadats trobaven que els sortia a compte de seguir els seus mètodes en tot o en part. Tant si sortien a compte com no, Patterson se'ls podia permetre, i ell en tregué el mateix deprofit que altres obtenen de patrocinar companyies d'opereta. Ell creia que el negoci oferia una oportunitat de completa auto-expressió. Per ell fou així. Ell ho relacionà tot a la fabricació i venda de Registradores. Els seus comptes de despeses feien esborronar els petits magatzemistes; ell àdhuc acomiadà agents seus perquè llurs comptes de despeses no eren prou pujats. Res no li era tan ofensiu com el fracàs d'un representant de la National Cash Register Company en vestir i produir-se d'una manera escaient al seu principal, això és, amb una elegància extravagant.

La vida duqué per ell un temps vivíssim. Fou un idealista dintre l'esfera del seu geni. Engendrà una raça de Pattersons menors, però ningú no ha arribat mai a l'alçada d'aquest mestre del jazz. — W. A. BODFISH.

■■■■■ EL DR. MELÉ DE TOSSA

Tossa, la vila que seria cara als déus, serva els més preats joiells de la nostra Costa Brava empordanesa. La població medieval emmurallada, amb les seves torres esveltes i majestuosos i aquell proporcionat Palau del Governador, sembla talment que hagi infós la seva vida amb l'encís imponderable d'aquell rocam ple de color i de formes magnífiques, dels freus fantàstics, de les cales dolcíssimes, de les muntanyes que porten la fosca verdor del bosc fins a banyar-se en l'aigua marina, de la Mediterrània que allà pren la seva màxima bellesa i és plena de gràcia àdhuc en la negror de la tempesta. La natura harmonitza ben bé amb la vila dotada d'obres arqueològiques.

I un joiell més de la gràcil Tossa és aquell home que ha consagrat el seu talent i el seu entusiasme al progrés de la vila: el Dr. Ignasi Melé. El tribut de devoció ens obliga a esmentar des d'aquestes planes la tasca valuosíssima del Dr. Melé.

Alt, sec, un poc feixuc, el metge Melé passeja pels carrers la seva bonhomia i el seu rostre simpàtic que palesa que l'amistat és el seu déu. La porta de la seva llar-museu està oberta tothora als forasters i és sempre el guia preciosíssim que els emmena a conèixer les riqueses de la vila. És a la seva intel·ligència i als seus cabals que es deu el descobriment d'un bell monument de la nostra terra: Turissa, la villa rústica de la baixa època romana, amb els seus mosaics plens d'art; tal vegada deurem a ell mateix el coneixement d'un poblat ibèric, del qual ha trobat vestigis.

Fa escassament dos anys, el Dr. Melé publicà un fullet destinat als infants tossencs per a mostrar-los la riquesa de la seva terra. Ara, acaba de publicar un altre fullet que és una completa guia de Tossa, obra d'imprescindible valor per conèixer les belleses naturals i artístiques de la vila.—J. ROURE I TORENT.

■■■■■ L'APORTACIÓ OLOTINA EN L'OBRA DE LA CULTURA CATALANA.

Formar part de la redacció d'algun periòdic o revista comarcal, és avui una de les joies intel·lectuals més pures que existeixen a casa nostra. Fullejar, quotidianament, l'embalum de premsa que us arriba de tots els indrets de Catalunya, és una cosa que us alegra el cor i us omple d'optimisme. Ningú, per poc daler

cultural que tingués, no podria restar indiferent a ço que vol dir, a ço que representa, a ço que respira aquesta notable quantitat de paper imprès que ininterrompudament arriba a les nostres redaccions. Amb la seva varietat de mèrits i formats, podríem establir en ella un objectiu homogeni, un ideal que els és comú a tots: el noble afany de perfeccionament cultural de la ciutat o vila que representen. Llegiu els articles llurs (molts d'ells no desdirien pas de figurar en revistes d'alta volada), i us adonareu de la importància dels temes que sovint tracten, de la claredat de llurs punts d'albir, de la cura i voluntat que els autors hi posen en tractar-los. Crítiques dels nostres llibres, biografies dels nostres artistes i escriptors, justos comentaris al voltant de fets d'actualitat (recordeu la notable aportació que la premsa comarcal ha dut amb motiu de l'homenatge al canonge Collell i al cinquantenari de l'*Atlàntida*), en fi, totes les manifestacions de la nostra cultura hi són escatides degudament. Llegiu després la secció de noves locals: conferències, cursets, audicions de bona música, lectures íntimes, creació de biblioteques circulants, en una paraula, es treballa i es treballa intensament i amb meritòria perseverança. I això, amb major o en menor escala, en totes les ciutats i viles de Catalunya d'una importància relativa.

Davant d'aquest fet, nosaltres estem temptats de creure que allò de la Catalunya-Ciutat, tan comentat darrerament, ja no és una idea, una aspiració, sinó una realitat de les més palpables.

Olot, la nostra volguda ciutat nadiua, no ha estat pas de les massa avançades ni tampoc de les massa endarrerides en la tasca de la cultura. La seva tradició cultural és, afortunadament, força envejable. Les coses de l'esperit han tingut sempre en ella un camp abonat, fèrtil, propici. Això ho ha donat a entendre en repetides i albiradores manifestacions. Una prova no gens negligible és el nombre força crescut de personalitats il·lustres que han vist la llum i s'han format en aquesta bella ciutat de muntanya.

Actualment, seguint l'exemple que li ofereixen les altres ciutats i viles germanes, Olot no dorm pas. La seva manifestació cultural més albiradora (que sempre ho ha estat), radica en el terreny artístic, en la continuació d'aquesta gloriosa "escola olotina", prou coneguda arreu. La nostra benemèrita Escola de Belles Arts, sota l'excellent direcció de l'illustre paisatgista Iu Pascual i amb la col·laboració dels notables escultors Celestí Devesa i Martí Casadevall, està portant a terme una tasca digna de tota reconeixença. Prova palesa en són aquests esperançadors rebrots que es diuen V. Solé Jorta, Josep Pujol, Ramon Barnades, J. Curós, etc., les obres dels quals ja són una ineludible realitat.

També cal esmentar la meritíssima Associació de Música, gràcies a la qual l'afició olotina pot gustar els concerts més selectes. Tampoc seria just deixar passar per alt el nostre incansable Orfeó Popular Olotí el qual, sota la direcció intel·ligent de Mn. Fèlix Farró, realitza una obra no gens menyspreable.

Dintre el terreny del periodisme (una de les activitats en la qual Olot té una tradició ben important), la *Revista d'Olot* ha vingut a sumar-se a aquesta florida de publicacions que han brotat i segueixen brotant de la nostra terra, i que ha tingut arreu un immillorable acolliment i notables distincions. L'esforç d'aquesta publicació és digne de l'ajuda de tots els olotins que tenen prou mèrits per aportar-hi llur col·laboració i que per motius no gens excusables són apartats materialment i espiritualment.

Amb aquestes dades, hom es pot fer càrrec de l'activitat cultural olotina. Per bé que no sigui pas menyspreable, nosaltres entenem que es podria i s'hauria de fer molt més encara. No fa pas molt, hi hagué l'intent de crear un Cercle

Artístic, però les primeres dificultats foren prou per anullar aquesta noble aspiració. Evident manca de destresa. Per què, si més no, no podria fundar-se una agrupació amb el nom d'Amics de les Arts que les abraçés totes íntegrament? Tenim, a Olot, prou elements i mitjans, no sols per a intentar-ho, sinó també per dur-ho a felíç terme.

Confíem que l'obra de la cultura local no s'interromprà, ans al contrari, seguirà amb una perseverant continuïtat. Hi ha molta de tasca a fer encara! I el deure de tots, deixant-nos de diferències mesquines i ridícules que sols serveixen de destorb a aquestes nobles activitats, és de procurar que aquesta tasca es realitzi, si és que volem conservar i augmentar el nom de ciutat culta que portem.
—RAMON PLA I CORAL.

■■■■■ CULMINACIÓ DE L'HOMENATGE A MN. COLLELL

El cel de la Plana és un safir puríssim. El dia 22 de maig de 1927 és diumenge i diada assenyalada ensems. L'antiquíssima ciutat d'Ausona s'anima i hom observa que en la faç dels vianants, vigatans i forasters, voleia una joia expansiva qui delata una íntima frisança. Som a mig matí i la casa del canonge periodista és envaïda pel poble. Comença la desfilada, el gran jubileu que ha de durar fins al capvespre. No citem noms de personalitats ni adhesions, seria tasca inacabable; podem dir, però, que tot el que hi ha de valor i noblesa en el camp de la cultura i en les diferents esferes de la vida catalana és representat amplament en l'ordenadíssima recepció. El cos de la festa el constitueixen els actes que hom celebra en l'església de la Pietat, Temple Romà i casa on morí Balmes. La manifestació religiosa — magnificència, llum, melodia i els més bells colors del sentiment — sols és comparable a les que, en diades assenyaladíssimes, es descabdellen al cim de la Muntanya Santa, en la històrica Basílica de Montserrat... En el Temple Romà, avui convertit en Museu Lapidari, es fa l'ofrena de la ploma. Díficilment hom podia trobar un lloc més adequat per descabdellar-hi una manifestació així. Aquí, entre els blocs de pedra millenària qui ens parlen tan poderosament de grandeses i opulències dels avantpassats, també l'acte hi pren un aire ferreny insuperable. Altrament tothom sap que el nostre escriptor en la seva actuació i en mantes de les seves obres hi ha posat la bravesa de la pedra. Joaquim Pellicena, president de l'Associació de Periodistes de Barcelona i director de *La Veu de Catalunya*, ofereix el joiell simbòlic — que és, dit sigui de pas, una obra mestrivola — en un discurs elogiós, tendre i correcte. I diu: "Companys, l'ofrena que hom fa al periodista octogenari jo crec que és tribut igualment endreçat a tota la premsa catalana. Per a pintar-vos un poc l'excelsitud de la joia que riu en mon dins, us diré que en aquests moments sento que la vida se m'ha rejuenit fortament. Jo en aquest joiell tan delicat, tan formós, tan sòlid, tan ric, hi veig l'ànima de Catalunya..." Hem escoltat un discurs de fervorós regraçament, espurnejant d'amor patri, evocador de recordances vigoritzadores, arruixat d'anècdotes suggestives, un discurs eloqüent, arravatador. Mentre el poble, incansable, es lliura a fèrvides demostracions d'aprovació i afecte, la comitiva es dirigeix vers la casa on morí Balmes. Són uns instants de fonda emoció. Mossèn Collell, en un gest simpàtic, patriarcal, tremola en l'aire la ploma, suprema meravella fulgurant al sol, tal el rei conqueridor qui mostra als seus l'espasa gloriosa... Reconeixem que una de les qualitats més albiradores en ell és l'enginy d'organització, ha estat sempre l'home de les belles sorpreses, i ara ens en dona una prova magnífica en l'acte de pia recordança que hom dedica al filòsof vigatà Jaume Balmes. Malgrat les grans dimensions de la sala de casa Fatjó, és impos-

sible encabir-hi tota la gent que ho desitja. L'aspecte del lloc és imponent, el presideix un bust de l'autor d'*El Criteri*, tallat en marbre blanc i de gros tamany, i prompte ressonen majestuosos, enternidores les notes de l'absolta. Després, l'illustre ardiaca encara ens obsequia amb una petita oració fúnebre massissa i enèrgica, tota amarada d'admiració vers el mestre de periodistes... Heus aquí els caires més vius de la magna diada, coronament de l'homenatge a Mn. Jaume Collell amb motiu de les seves noces de platí amb el periodisme, coronament, diem, car l'homenatge s'és descabdellat durant unes mesades amb rara unanimitat i creixent fervor per part de la nostra premsa ben acompanyada de la voluntat cordial del poble. Heus aquí unes pàgines per a la nostra història, pàgines qui parlaran a la posteritat en un llenguatge ben entenedor, amb una força cor-prenedora formidable. — PERE VERDAGUER.

■■■■■ L'ESCOLA CORAL DE TERRASSA. Vint-i-cinc anys d'activitat.

Durant el passat mes de maig, han tingut lloc a la ciutat de Terrassa una sèrie d'actes de caràcter espiritual amb motiu de les noces d'argent de l'Escola Coral, d'aquella ciutat. Aquesta entitat orfeònica no cal pas descobrir-la. Qui ha seguit l'evolució artística de Catalunya durant el darrer quart de segle, sap ben bé prou que l'Escola Coral de la vella Egara ha estat sempre una de les associacions filles de l'Orfeó Català que amb més interès ha cooperat a l'expandiment de la música coral a la nostra terra.

Malgrat, però, aquest no desconeixement, estamparem algunes de les seves més assenyalades dades biogràfiques perquè es vegi el grau d'intensitat de la tasca realitzada, i la transcendència que per a la vida espiritual de Terrassa ha tingut, contribuint a la formació d'una joventut plena d'ideals i ardidesa.

L'Escola Coral va néixer en l'any 1900, de l'entusiasme i la calor que li prestaren uns quants fervents devots de tot el que en la nostra terra representa educació i cultura, al front dels quals figurava l'excel·lent pintor Joaquim Vancells. Aquests amics, desafiant tota mena d'ironies dels qui encara estaven orfes de renovació i d'espiritualitat, crearen, sota els auspicis de l'avui desapareguda Agrupació Regionalista, un petit cor d'homes, la direcció del qual s'encomanà a En Martí Alegre, un bon terrassenc, artista de temperament, avui ja traspasat. L'orientació definitiva va venir per mitjà del músic-poeta Joan Llongueras, qui havent arribat a Terrassa, i endevinant en aquella petita associació el nucli que havia de deixondir la ciutat de la indiferència i la incomprensió, s'hi consagrà amb tota l'ànima creant les seccions de senyoretetes i nois. Era l'any 1903. Amb una fe sense límits el mestre Llongueras purificà el que ja era Escola Coral, i assolí per ella una importància extraordinària fins a fer-la un dels centres musicals i d'educació artística més fermes de Catalunya.

Amb una constància gens comú, el mestre Llongueras conreà aquella organització, i així veiem com davant tanta exuberància, l'humaníssim i alt poeta Joan Maragall escrigué la seva famosa epístola titulada *Als cantaires de Terrassa*, i els dedica un himne ple d'ardidesa i joventut, al qual posà música el Mestre Morera.

I era en els primers anys del seu viure que l'Escola Coral assolí un premi en un concurs de cors que tingué lloc a Mataró; i en 1906 donava a conèixer els resultats obtinguts en els seus petits deixebles per mitjà de l'admirable educació pel ritme de l'eminent compositor i educador E. Jaques Dalcroze. La gimnàstica rítmica consolidà la fama de l'Escola Coral.

I així podríem anar enumerant una incalculable sèrie de fets rellevants d'a-

questa exemplar agrupació, però els límits a què ens hem de circumscriure no ens ho permeten pas. Ho farem, doncs, globalment, sintetitzant-ho el més possible.

En el transcurs dels seus vint-i-cinc anys de vida, l'Escola Coral ha organitzat i ha pres part en més de 150 concerts, festes d'art, populars i benèfiques, solemnitats religioses, etc. Ultra els concerts donats a Terrassa, ha realitzat excursions artístiques propagant la seva obra a Barcelona (Associació Wagneriana, Palau de la Música Catalana, Palau de Belles Arts, Parc Güell); Palma de Mallorca, València, Vich, Girona, Manresa, Mataró, Sant Andreu de Llavaneres, i en quasi totes les poblacions del districte de Terrassa. L'Escola Coral s'ha vist honorada amb la visita i els elogis de les més famoses personalitats catalanes, poetes, escriptors i músics, com Maragall, Malats, Casellas, Guimerà, Iglésies, Ors, Carner, Rucabado, Galí, Pena, Pujols, Mossèn Collell, Mossèn Garriga, Gual, Rusiñol, Karr, Montoliu, Pous i Pagès, Dídac Ruiz, Torres Garcia, els mestres Franz Beidler, i la seva esposa la filla del genial Wagner, Morera, Millet, Granados, Pedrell, Lassalle, Pujol, Salvat, Lamote de Grignon, Crickboom, Mas i Serracant, Balcells, Arbós, Ribera, Casals, etc., etc., artistes com la Barrientos, Plantada, Fornells, Madriguera, Badia, Callao, els Perelló, Ainaud, Net, Vives, i molts d'altres.

L'Escola Coral ha estudiat i cantat un repertori de més de 175 composicions dels autors catalans Morera, Millet, Lamote de Grignon, Mas i Serracant, Esquerrà, Vives, Pedrell, Cumellas i Ribó, Llongueras, Pecanins, Borràs de Palau, Casademont, Nicolau, Pérez-Moya; dels clàssics i estrangers J. S. Bach, Victòria, Palestrina, Orlandus Lassus, Jannequin, Manduit, Tessier, Éccard, Dowland, Mendelssohn, Waelrant, Schumann, Schubert, Brahms, Schutz, Gluck, Haydn, Cèsar Franck, Vincent d'Indy, Max Reger, Jacques Dalcroze, Grieg, Lallo, Zollner, Locard, Barblau, Wagner, Kerle, Lotti, Delsarte, Weyts, Rontgen, Viadana, Lully, Bourgault, Ducondray, Pastor, etc., etc. D'aquestes n'ha estrenat i n'ha donat a conèixer, com a primeres audicions a la Península, més de 120 dels anomenats autors catalans i estrangers.

L'Escola Coral organitzà les seves memorables Sessions Selectes d'Art, en les quals féu passar per Terrassa els més famosos artistes i les més notables agrupacions musicals.

Contingències de la vida obligaren al mestre Llongueras a absentar-se de la ciutat on havia passat tota la seva joventut, i s'encarregà de la direcció de l'Escola el mestre Joaquim Pecanins, qui continua amb gran delit la tasca tan bellament portada a terme pel seu antecessor.

En 1915, l'Escola Coral va pujar al Sinai català, per beneir el fruit de quinze anys de perseverança, de vida laboriosa, la seva senyera, de la qual feren ofrena a la ciutat, pocs dies després.

Cal esmentar, com a fita gloriosa, el memorable concert que per l'octubre de 1921 va donar sota la direcció del Mestre Pecanins, en el Teatre Eldorado, de la capital catalana. La premsa, unànimement, va qualificar la tasca de l'Escola Coral com una de les més perfectes de Catalunya, posant aquella institució com una de les primeres entitats corals catalanes.

I tota aquesta vida l'ha vinguda a culminar suara, amb la vinguda a Terrassa, i amb motiu de les seves Noces d'Argent, de l'Orquestra Pau Casals, la inimitable, que juntament amb l'Orfeó Gracienc i l'Escola interpretaren la Novena Simfonia, de Beethoven. Aquest acte ha estat un dels més remarcables de la vida artística de Terrassa i que difícilment podrà superar-se.

Però, més que la materialitat de tot ço globalment fins ara exposat, cal re-

marcar el que significa per a la ciutat del Vallès tota aquesta croada, l'essència espiritual que porta en si una vida com la que acabem de descriure.

Terrassa, abans de la creació de l'Escola Coral, era una ciutat mercantilitzada en el seu més alt grau. Vingué aquella, i nous horitzons plens de llum i de bellesa començaren a albirar-se. I així veiérem com ella ens ensenyava a estimar les coses ben nostres; com ella anava redimint tota una generació, inculcant-li una cultura musical, com ella li donava fe; com ella, malgrat la incomprensió i la indiferència ja alludides, donava a Terrassa un renom que artísticament no tindria. A l'Escola Coral es deu la creació d'organismes que tant han contribuït a l'elevació espiritual de la ciutat; ella ha estat la capdavantera de totes les sublimitats de què s'ha pogut gaudir a Terrassa; ella és la que ha donat les més altes notes d'exemplaritat i fermesa en els seus ideals; les més rellevants proves de ciutadania han sortit de l'Escola Coral..

Tot això, doncs, és el que més s'ha d'estimar d'ella, l'esperit que la informa. Per això s'ha de procurar per la seva existència. Organitzacions com l'Escola Coral no poden morir, i Terrassa ha de tenir-ho ben en compte. La desaparició de l'Escola Coral voldria dir tant com deixar a la ciutat a les fosques de tota espiritualitat, i equival a viure sense amor, orfes d'abnegació, i la llosa de glaç de la indiferència ens anorrearà, i estariem per sempre més allunyats de respirar aires sans de poesia, com nou càstig de Déu, per no haver sabut comprendre la tasca de l'Escola Coral, que ha estat la que ens ha donat la més alta nota de distinció, civilitat i cultura artística que registra la història de Terrassa. — RAMON MAÑÀ.

LITERATURA GENERAL

■■■■■ J. M. POUS I PAGÈS: *LA VIDA I LA MORT D'EN JORDI FRAGINALS*. — Editorial Mentora, S. A.

No sembla pas haver-se donat la deguda importància a la nova edició de la novella *La Vida i la Mort d'En Jordi Friginals*. La publicació d'aquest llibre es prestava a una sèrie llarga de comentaris i àdhuc a fer, en justícia, merescuts elogis al seu autor. Més que l'elogi en si hauria estat escaient desfer el silenci que ha planat sempre entorn d'aquest llibre. Aquest silenci injust l'hem constatat diverses vegades, fins i tot aleshores que es va parlar tant de la novella catalana. Els que s'han queixat i es queixen de la manca de novel·les ben sovint han omès alguns noms i alguns autors que no podem ni devem negligir. Potser ajudi a aquesta falta, la poca difusió que han tingut la majoria dels llibres publicats anys enrera; però, en parlar a fons d'una matèria, és imperdonable no parlar-ne amb absoluta coneixença.

Els pocs comentaris que ha suscitat la nova edició d'aquest llibre ens fa témer que vulguin ésser regatejats els seus mèrits. La qual cosa seria ben bé de doldre per tal com en *La Vida i la mort d'En Jordi Friginals* tenim una novella d'un valor no gens menyspreable. Tècnicament no creiem que hi hagi cap retret a fer-li, i quant a intensitat i emoció, tampoc. En Pous i Pagès ha sabut cenyir-se dintre uns límits que no ha ultrapassat, i no ha caigut per tant en un excés de cap mena, que hauria perjudicat la normalitat del curs dels esdeveniments de l'acció que ens descriu. Altrament, la vida d'En Jordi Friginals és una cruel lliçó que l'experiència ens repeteix sovint. La força humana es llan-

ça a una dura palestra en la qual només impera l'energia, l'enginy i el valor; enduta per l'entusiasme, aquesta força humana tendeix a superar-se i a assolir la realització dels propòsits preconcebuts: per uns serà la glòria, per altres la fortuna, per altres el saber. Sovint s'arriba als cimals cobejats i aleshores, quan ja la lluita sembla finida restant la victòria per l'home, ve la mort i presenta la batalla nova i definitiva de la qual ella ha d'ésser forçosament la victoriosa. El dramatisme del desenllaç és punyent i sovint encara solen ésser-ne més les conseqüències que arrossega. En el cas d'En Jordi Fraginals, l'aplom i la serenitat amb què, no solament afronta la seva dissort, ans s'avença a la fi tràgica que l'espera, dóna una esgarrifança punyent al lector i hom es demana si ens trobem davant d'un cas d'aplom sereníssim o d'inconsciència reflexiva. Tant d'una com d'altra manera, el desenllaç del llibre adquireix un dramatisme patètic que lliga perfectament amb la vida realment èpica que ha tingut Jordi Fraginals.

La pintura d'aquesta vida i la dels tipus entre els quals conviu el protagonista és acabadíssima i pròpia de la mà d'un novellista de debò. El pare, la mare i el germà d'En Jordi, mossèn Llorenç, l'oncle Martí, En Pau, l'Alberta, el pastor, etc., són figures que presenten un relleu acurat, propi i característic. De totes elles, la de mossèn Llorenç i l'oncle Martí — no esmentem la de la mare de Jordi i Alberta — són les que tenen un valor més noblement humà.

Algú ha dit — i ha dit molt bé — que la novella *La Vida i la Mort d'En Jordi Fraginals* podíem considerar-la en determinats aspectes com la *Madame Bovary* de la literatura catalana. Aquest qualificatiu el trobem exactíssim i just. Hi ha una mena de saber fer, de saber escriure, presentar i resoldre els esdeveniments, que dóna a la novella de Pous i Pagès el to de les veritables creacions de gran volada. I tant ho creiem així que ens sentiríem ben orgullosos que la nostra joventut actual deixés a la posteritat una obra d'una alenada semblant, d'un escalf tan vital i d'una força tan serena i aplomada.

Ens ha mogut a redactar aquest comentari l'entusiasme sentit en rellegir *La Vida i la Mort d'En Jordi Fraginals*. Aquest llibre, que havia estat llegit ara fa alguns anys, en plena adolescència, fou aleshores per a mi com una revelació d'un valor que no creia que posseís la literatura catalana. La seva lectura no solament m'entusiasmà, sinó que m'impressionà fortament. Avui, després de rellegir el llibre, he experimentat idèntiques sensacions, i això no succeeix pas amb tots els llibres que cada dia passen per les nostres mans. I és aquesta, al nostre entendre, la millor prova del valor autèntic de *La Vida i la Mort d'En Jordi Fraginals*. — ALFRED GALLARD.

||||| JOAQUIM M.^a DE NADAL: *PER LES TERRES DE CRIST*. Pròleg de Francesc Cambó. — Biblioteca de *La Paraula Cristiana*.

Honorat pel Capítol de Catalunya de l'Ordre del Sant Sepulcre amb la presidència del IV Pelegrinatge a Terra Santa i Roma, el Sr. de Nadal tingué ocasió de viure — com ell mateix diu — en les terres de Crist, uns dies inoblidables. La descripció del viatge, la pintura del paisatge i de l'ànima de la natura i dels pobles, la mostra de les impressions viscudes en aquelles terres, l'afinament de la fe i l'emoció produïda per la visió directa dels Sants Indrets, bressol de Qui dugué la Redempció al món, tot plegat forma el contingut d'aquest llibre: mena de dietari espiritual, amb un entusiasme serè, amb una ingenuïtat noble, amb una ironia optimista, sense ganyotes.

El Sr. de Nadal, en aquest volum, no "fa literatura". Però tampoc cau a l'altre cantó: el seu llibre de viatges no se sembla gens a un Baedeker; si per

cas és un Baedeker espiritual. Copsa la visió dels pobles i dels bells indrets, no pas com un mirall inanimat, sinó com un esperit àvid, dalerós, qui reacciona enfront de les diferents impressions sentides en trobar-se en contacte amb les terres que descriu.

El llibre va il·lustrat amb mant gravat interessant i precedit d'un pròleg sucós i claret de Francesc Cambó.

Fa bonic de veure com el senyor Joaquim M.ª de Nadal sap revestir d'actualitat els grans esdeveniments bíblics del poble d'Israel, lligant les seves impressions — sense forçar-ho — amb passatges evangèlics que hi van com anell al dit. — R. NEGRE-BALET.

■■■■■ MIQUEL ROGER I CROSA: *EL GRAN REI*. Novella històrica. (Estampada a casa d'En Joaquim Horta. Barcelona, 1927.)

La moda actual, a base sobretot de d'auto-introspecció, de projeccions agudes individu endins, o de detallismes multiplicats d'ambient viscut, no és pas gaire favorable, certament, a la novella d'història, objectiva o de panorama.

El gènere, però, com tots els gèneres, no és bo ni dolent en ell mateix. Tot depèn del talent de l'autor, de la seva imaginació, de la seva suggestió, sobretot.

Per la meua part, més d'una vegada em plau de posar-me a llegir o a rellegir alguna d'aquestes novel·les històriques.

Per poc que el tema no sigui submergit del tot per l'arqueologia, per poc que l'acció no sigui un pur afer d'antiquari, la novella em distreu i em plau.

La bella i noble temptativa — sota alguns aspectes essencials completament reeixida — de la novella *El Gran Rei* d'En Roger i Crosa, m'ha distret i m'ha plagut pels motius esmentats, i, també — això ja no cal dir-ho —, pel tema paral·lèl que és el fons principal de la reconstrucció de l'obra.

Hi ha un final de capítol — el capítol VI — capaç d'enlairar i de fer entusiasmar l'esperit més materialitzat o més adormit:

“Llevades àncores, inflades veles, tot el navili s'abrivà. El velam lluminós, de tan compacte, tapava la mar. Cada nau era una forteresa inexpugnable. L'esperit s'obria confiat al desplegament de senyeres. Tota la força i vida de Catalunya es llançava al mar per acomplir una redemptora gesta immortal”. — JOSEP MARIA JUNOY.

■■■■■ EL PRESTIGI D'EN FRANCESC MATHEU. — HOMENATGES

Toca al seu terme la publicació de les poesies completes de Marian Aguiló, pulcra edició d'homenatge pòstum, deguda al bon zel i al bon seny del noble poeta Francesc Matheu.

Homenatges a morts i a vius, a grans i a petits. És l'obsessió del temps. Homenatges mundials a aviadors que travessen l'Atlàntic d'un vol; homenatges íntims a artistes i poetes sols coneguts del nucli dels seus amics; homenatges palesant èxits esclatants o reconeixent valors humils... Molts d'aquests, no són homenatges, sinó compensacions. Abans, els autors dramàtics i llurs interpreters gaudien quasi exclusivament el privilegi de les funcions dites d'honor i benefici, mentre els cultivadors d'altres arts liberals, menys en contacte amb el públic, restaven un si és no és “desairats”. Algun article laudatori, algun àpat íntim de tant en tant, i res més. Ara han canviat les coses, i un llibre nou, una exposició, una campanya periodística, són pretext per a actes de més o menys

teatralitat. Abunden els organitzadors especialitzats i espontanis que es mouen, que atrauen voluntats, que en parlen i en fan parlar amb immediates i fortes ressonances, encara que l'eco sigui de poca durada.

Però hi ha homenatges callats, persistents, que no es tradueixen en actes aparatosos, que obeeixen a actuacions austeres, de validesa perdurable. D'una d'aquestes actuacions n'han sortit ara les poesies de l'Aguiló de què hem fet esment, com abans n'havien sortit les obres completes de Verdaguer i de Vilanova, en edició popular, i les edicions definitives de les obres de l'Oliver i d'En Costa i Llobera, totes per iniciativa i esforç del mateix patrici benemèrit; i com n'havien sortit, també, els vint-i-un volums de l'antologia popular d'autors catalans, i més d'un centenar de llibres de totes les tendències, que constituïren la biblioteca de l'antiga *Il·lustració Catalana*...

Aquesta tasca, realitzada en silenci i a tall de gran senyor; aquesta vida de munificència i alhora de personal retraïment, de desinteressat homenatge als altres i d'absoluta eliminació de si mateix als ulls del públic, dóna a En Matheu un prestigi tal, que el manté per damunt de tota lloança. Ell en el nostre renaixement ha actuat sempre amb la més gran senzillesa, com per a esplai del seu esperit, sense aquell èmfasi, sense aquell empirisme que tal vegada caracteritzen els vells caducs o els joves apassionats. En Matheu no figura ni entre els uns ni entre els altres, sinó entre els cordials i els comprensius, constituint un alt exemple per a vells i joves, i essent creditor de la simpatia i l'agraïment de tots.

— LLUÍS VIA.

|||||| JULI SLOWACKI

Exhumada del petit cementiri de Montmartre, on reposava feia setanta vuit anys, la despulla mortal de Juli Slowacki ha estat traslladada solemnement a la cripta del castell reial de Wawel, al costat de les dels monarques polonesos i de les de diversos promotors de la renaixença nacional polonesa, tals com Kosciusko, Poniatowski i Mickiewicz. El poble polonès ha fet a les cendres del poeta, mort en l'exili als quaranta anys, una rebuda triomfal. Aturem-nos un moment a contemplar la vida i l'obra d'aquest poeta "que mai no va desesperrar", com diu un dels seus biògrafs.

Nat a Krzemienice, a Volhynia, en 1809, son pare, professor de literatura, va iniciar-lo en les obres de l'antiguitat clàssica. A vint anys, Slowacki se'n va a Varsòvia i al cap de poc esclata la revolució de 1830. El poeta la saluda amb una sèrie de cants patriòtics que estableixen la seva reputació. El govern revolucionari li encarrega una missió a Anglaterra, i quan es prepara a tornar a Varsòvia, s'assabenta de l'ocupació de la capital polonesa pels russos i del fracàs de la revolució. En 1832 publica a París dos volums de versos i l'any següent és a Ginebra, on l'amor l'atura tres anyades. En 1836, el poeta emprèn un llarg viatge a Orient, que li dóna diverses inspiracions. De retorn a Europa, el veiem a Florència en 1838, decidint-se a tornar a París per fer-hi imprimir les seves darreres obres. París era, en aquell temps, el veritable centre de l'emigració polonesa agrupada entorn de Mickiewicz. De París va partir la conspiració de 1848, en la qual Slowacki estava també compromès. El poeta es va traslladar a Poznan, per entrar a la seva pàtria així que la nova revolta triomfés. Però havent fracassat la temptativa dels patriotes polonesos, tornà a París ja molt malalt, i hi moria el 3 d'abril de 1849.

Juli Slowacki morí deixant una obra considerable, escrita en una llengua meravellosa, que un altre poeta polonès, Sigismond Krasinski, alaba en els se-

güents termes: "Slowacki posseeix la llengua polonesa com no la posseeix ningú, esclava del seu geni i del seu caprici, i ha estès el seu imperi per tots els àmbits de la seva imaginació. Ço que en Mickiewicz era una unitat dura com la pedra, que absorbeix el món enter, emmotllant-lo al seu albir, és en Slowacki un eixamplament, un retorn a l'espai sens limit, a la fluïdesa de la llum, al joc de les colors, a les ones de l'harmonia, al perfum de les flors, a tot el que vol esclatar i escampar-se per retrobar la introbable divinitat".

El romanticisme polonès fou l'època més ardent de la reconstrucció nacional; a desgrat de totes les seves afinitats amb els romanticismes europeus, aquell no pot ésser comprès més que en funció de la història polonesa. Slowacki és, dintre d'aquell romanticisme, un element representatiu de la fusió de l'Orient amb l'Occident. El poeta es va assimilar l'Occident en l'objectivitat dels seus monuments, en l'ordre del seu pensament, en la plasticitat del seu art, des dels grecs fins als seus contemporanis anglesos i francesos; però servà de l'Orient, per un meravellós atavisme arià, observa Antoni Potocki, la força prodigiosa que crea els mites. No és que faci pas del seu art un instrument utilitari, però no pot concebre l'art, ni la vida, ni el pensament, ni el sentiment, per separat, ni els pot concebre, afegeix l'esmentat crític, "*in frigore*, sense la voluntat de devenir que els organitza en un tot, en un Ésser".

Entre les obres més conegudes de Juli Slowacki, esmentarem: *Korjan* (1834), poema dramàtic, primer element d'una trilogia que no fou acabada; *Mazepa* (1836) i *Balladyna* (1837), drames en vers; *Horstynski* (1838), drama en prosa; *Anhelli* (1839), drama d'exili; *Lilla Weneda* (1840), tragèdia en vers; *Beniowski* (1841), poema, i les seves obres mestres, posteriors a 1842: *El prevere Marc* (*Ksiadz Mareck*) i *El Rei-esperit* (*Krol Duch*), on la inspiració roman fusionalada a la mística messiànica. *El prevere Marc* ens mostra totes les forces dorments de l'antiga Polònia concentrades en la ciutat de Bar, que per al poeta ha d'esdevenir la Jerusalem de la seva pàtria. *El Rei-esperit*, dissortadament inacabada, intenta representar el propi poeta presidint, gràcies a la doctrina de la reencarnació, els grans moments de la història del seu país fins que aquest arriba a fondre's, com els altres, en la Jerusalem celestial. Dramaturg, poeta tràgic i poeta líric, Slowacki fou un artista acabat que molts tenen per un precursor del simbolisme. La seva obra, amarada d'amor patri, és considerada avui com l'expressió més pura del pensament polonès. No és d'estranyar, doncs, que el trasllat de les seves cendres a Varsòvia hagi produït en el poble polonès una grandiosa manifestació de fervor pel patriota i pel poeta.—A. MASERAS.

■■■■■ CARLES RAHOLA, TRADUCTOR

Coneixiem tots l'illustre escriptor gironí com un dels literats d'estil més depurat i noble. Els seus llibres de recerques històriques, els seus articles inquisitius plens d'una continguda emoció, guanyen en tot moment l'atenció del lector, en termes que, una volta llegida qualsevol de les seves pàgines, el nom de Carles Rahola ja no us serà fàcilment oblidatís.

Girona té en la persona del nostre admirat i bon amic, un dels seus més fervents enamorats. Els tortuosos carrers antics, les pedres patinades per les centúries, les esglésies de mole imponent, els antiquíssims palaus de l'amable i acollidora ciutat ducal; no podien trobar altre rapsoda de llurs gestes més apassionat i més fidel. Rahola ha sabut escorcollar, gosariem a dir, l'ànima de les vetustes cases i de les oblidades vies gironines, i ens les presenta plenes de vida encara, com si l'ahir hagués fet al seu conjur, càlid i emocionat, un atur en el

transcurs del temps. Girona, l'Empordà tot, se li lliuren obertament, encisadorament. La ploma, en mans de Rahola, és una vareta màgica; del minúscul pou de tinta, com per art de taumatúrgia, a la sola evocació, bategant i pura, del cronista i del poeta, sorgeixen la història tota, el paisatge, les altes gestes, els homes rellevants de la graciosa ciutat immortal i d'aquest assolellat, franc i admirable Empordà, que ha servit d'inspiradora musa a tants catalans eminents.

Des de l'ablamada obra, eufòrica de joventut i d'alts, inquietants idealismes, *El llibre de l'August d'Alzina* (1909), que prologà el nostre admiradíssim Alomar, nosaltres havem seguit amb devoció tota la producció de Carles Rahola. *En Ramon Muntaner: L'home: La Crònica* (1922), *La dominació napoleònica a Girona* (1922), *L'Empordà a la "Crònica" d'En Muntaner* (1925), *Girona* (1925), *Els emigrats polítics en la Història* (1926), tenen, en la nostra biblioteca i en les nostres dileccions, lloc preferent que per res no negligiríem. Avui que Rahola ha estat definitivament consagrat amb els llorers immarcescibles dels Jocs Florals vernaculars, ens eixampla el pit i ens omple de joia el poder dir ben alt, als quatre vents, la devoció que pel singular escriptor i bon amic sentim. La tasca poc fressejant, persistent, allixonadora, exemplar, ha estat coronada amb el guasadó merescut.

Mes no és d'aquest aspecte de Carles Rahola del que jo volia parlar-vos. Ja dic en començar aquestes ratlles que tots el coneixem com un dels escriptors més depurats d'estil. Vull parlar-vos ací, encara que breument, de Carles Rahola traductor.

La casa barcelonina "Editorial Mentora" tingué la bella pensada d'encomanar-li la traducció al català del llibre de Peter B. Kyne, *La vall dels gegants*. Inútil dir-vos que l'havem llegit amb fruïció. Més que l'interès de la novella nordamericana — recomanable com a bell model de perseverança, audàcia i fortitud —, ens intrigava la traducció escaient, fluida, feta sense esforços aparents, amb una justesa de lèxic, amb una naturalitat desconcertants. Tanta és la compenetració del traductor amb l'obra traduïda, tant el domini ple del llenguatge, que, de no donar-vos els noms del traductor ni de l'autor, us empassàrieu *La vall dels gegants* com a obra escrita directament en català.

Feijóo que, ara com adés, podria repetir que "hi ha pesta de traductors i que els traductors són pesta", no dubtem gens que en pronunciar de bell nou les seves paraules àcides i justes, apartaria amorosament del seu blasme la traducció exquisida de Carles Rahola i la recomanaria vivament com a lloable model de dignitat i compenetració literària. — ENRIC BOSCH I VIOLA.

■■■■■ J. M. ROVIRA ARTIGUES: *POEMES D'AMOR I DE CAMÍ*. Pròleg de Josep Lleonart. — Les Edicions d'Art. Barcelona, 1927.

Poemes d'amor i de camí és un llibre de juvenesa, no certament per la petulància i els defectes estridents, sinó per l'ensomni tendre i vagarós que es desprèn de totes les seves planes.

Un dolç neguit i una dolça serenitat apaivagadora emanen d'aquests poemes curts, en els quals l'autor diu la confidència del seu cor, tota pura i tota recollida, a l'aire clar del matí i a l'aire de la vesprada, en versos mai trencats per cap aresta viva, fàcils, iguals i harmoniosos, que per moments atenyen una bella plenitud:

Oh font, paraula viva de la terra!...

La musa d'En Rovira Artigues camina amb pas tan lleu que sembla un vol a ras de cel i a ras de terra, dins una llum aperlada, religiosa, pensativa.

La natura té, ensems que agullons, coixins de pau per les recances delicades del poeta, a qui parla només en ses hores de joia més clara i reposada i en ses hores de lassitud més inefable, en un to menor exquisit i vellutat:

*Hora d'amor, encara és blau el cel
i l'arbreda és ardent al jorn qui fina,
i neix en l'infinit el primê estel,
i ens plau el somni dins la pau divina...*

L'amor és per ell una ombra beneïda, una florida imatge,

*—com una imatge florida
que em porten l'aire i el ven—,*

un pur ensomni, tal volta una enyorança...

El Déu que invoca,

*Senyor del dia pur i la nit clara,
del mar quiet i de l'estel errant.*

Sobre la tomba de l'amada morta, massa immaterial perquè la reguin les llàgrimes calentes, sembla passar l'oreig graciós que mou els llorers immortals de les *Rimes* i els verds boscatges de la *Plèiade*:

*Dorm aquí, sota l'ombra que l'arbreda
espandeix convidant al dolç repòs,
i on llisca la fontana d'aigua freda
i el vent regala aromes de les flòs;*

*aquí dorm, la que un temps fou ma estimada,
en la gran serenor d'aquest cel blau,
i cada nit de l'any fresca rosada
mulla amb son plor aquest recó de pau.*

*Vora el fossar floreix el gessamí,
i m'apar veure encara el seu cos fi
com si l'aroma en fos la perdurança.*

*Dins el florit ramatge un passarell
apar que digui amb el seu cant novell:
"Dorm en pau i en eterna benaurança".*

F.

■■■■■ DOMÈNEC GUANSÉ: *LA VENUS DE LA CARETA*. Biblioteca Catalònia, 9. Barcelona, 1927.

Primer que tot hem de declarar que el llibre de Domènec Guansé *La Venus de la Careta* és un d'aquells llibres que apleguen contingut i qualitat, condició ben difícil. També hem de dir que en el seu llibre Domènec Guansé gairebé ha assolit de realitzar una de les fortes preocupacions que li sabem: fondre l'art i la vida. I si hem dit "gairebé" no ha estat per regatejar-li mèrits, sinó perquè és molt arriscat parlar en termes absoluts.

En el llibre de Domènec Guansé hi ha tres novel·les: *La Venus de la Careta*, *Cara i Creu* i *Gàrgoles*.

La primera d'aquestes novel·les hi ha moments que ens produeix la impressió d'un joiell barrocs. Magnífic joiell treballat amb mans pulcres, primmirades, per un orfebre d'esperit delicat i torturat alhora per qui sap quins penombres.

En *La Venus de la Careta*, a més, esdevé qualitat el que regularment és un defecte: la imprecisió. Tot, ambient, personatges, semblen desdibuixats. I diem semblen, perquè en realitat el que succeeix és que Domènec Guansé ha sabut trobar aquella boirina rosada amb la qual el narrador sempre voldria embolcallar els seus personatges i de vegades no sap crear-la i d'altres se li converteix en espessa capa de plom.

I encara el més curiós és que en *La Venus de la Careta* aqueixa boirina de sobte s'esquinça i ens permet de contemplar un quadro de crua realitat, com succeeix cap al final del capítol VI; però la boirina es torna a cloure i tot queda difumat, misteriós als nostres ulls. Diríeu que mentre llegiu l'autor us diu, a cau d'orella, una infinitat de coses que al llibre no hi són.

Únicament, i a canvi de la sinceritat estem segurs que ens serà perdonada la nostra impertinència, ens desplaui una mica el desenllaç de *La Venus de la Careta*. No pel desenllaç, sinó per la forma. La cortina — perdoneu la imatge — cau massa de pressa. Us sorprèn.

En encetar *Cara i Creu* de seguida ens donem compte d'haver canviat d'ambient. Heus ací, doncs, una de les altres qualitats de Domènec Guansé: el no repetir-se.

El to imprecís de la novel·la anterior ha desaparegut. Ara estem encarats amb gent que va i ve com en la vida quotidiana, que seu i parla a la terrassa d'un cafè, que estrena barret de palla.

Al protagonista immediatament li descobrim el fons de l'ànima: Antoni Mas és feble, però ho és com ho són els qui porten la bondat arrelada a les entranyes.

L'interès de *Cara i Creu* creix a les primeres pàgines — un interès ben distint del que desperta *La Venus de la Careta*. Ací l'interès el produeix sempre una novel·la on els caràcters hi són entrellaçats, isoladament i conjuntament complexos.

Domènec Guansé en *Cara i Creu* ha escollit per tema un adulteri. Posat en altres mans potser hauria resultat un assumpte vulgar; però Guansé no ignora que els personatges posats en circumstàncies idèntiques sofreixen reaccions anímiques ben distintes. I en saber trobar aquestes reaccions, en prospeccionar-les — emprant un mot aquests dies molt corrent — està tota l'originalitat.

A més, Domènec Guansé ha fos sàviament el conflicte d'adulteri amb el contrast de dues germanes: l'encarnació de la sensualitat l'una, de l'espiritualitat l'altra.

En el desenllaç, Antoni Mas, el marit, befat per Catarina, troba en Irene la fortitud espiritual que a ell li manca.

Idilli? Una mica. La solució, certament, no s'adiu gaire amb la tònica general de la novel·la; però això no pot ésser assenyalat com a defecte, puix llavors equivaldria a controlar la concepció que l'autor ha tingut de l'obra per ell creada.

Gàrgoles, aquest és el títol de la tercera i última novel·la del llibre de Domènec Guansé. I ens apremem a declarar que és la que ens ha plagut més.

L'autor de *La clínica de Psíquics* es transforma altra vegada. Ja no és l'im-

precís que hem trobat a *La Venus de la Careta*, ni el minuciós qui ens ha descrit el cas d'Antoni Mas.

Ara Domènec Guansé és comparable a una locomotora a tota marxa, brunzent, trepidant. El veiem avançar sense vacil·lacions, en línia recta. Arribeu al final de *Gàrgoles*, novella que no és pas curta, i us dol que no hi hagin més pàgines. I és que l'embranchida, sense eufemismes, és formidable. És un viatge sense escala.

La labor més elogiable, però, de Domènec Guansé en escriure *Gàrgoles*, és la delicadesa. Ell de *Gàrgoles* n'hauria pogut fer una novella senzillament infecta. I això només mostrant-nos la llaga viva; però Guansé té el pudor de deixar-nos endevinar l'existència d'unes ànimes purulentes sense aixecar el vel que cobreix la ferida gangrenada.

Hem dit que ell hauria pogut fer i cal rectificar-nos. No ens dol pas. *Gàrgoles* a mans de Domènec Guansé no podia ésser altra cosa del que és: altrament fóra dubtar de la seva delicadesa. Més: de la seva intel·ligència.

I no volem passar per alt que en llegir *Gàrgoles* hem constatat una reflexió que ens havíem fet altres vegades.

Algú — molts — creu que per observar la vida dels sòrdids cataus, les ànimes enfangades en el crim, cal viure una existència anormal, palpar la realitat sota les aigües tèrboles. Nosaltres creiem el contrari i el cas de Domènec Guansé ens ho confirma plenament.

L'existència de Domènec Guansé s'escola dintre els límits de la més perfecta normalitat, materialment viu allunyat de l'ambient on es mouen els protagonistes de *Gàrgoles*. En canvi, però, ha sabut trobar-los. Més: ha sabut esquinçar la carn dels seus personatges i ens posa a les mans les ànimes nues.

I és que per descobrir què hi ha sota les aigües tèrboles no cal pas submergir-s'hi; cal, i això sí que és indispensable, tenir la vista prou sagaç, prou escrutadora, per fer-hi penetrar la mirada.

Aquesta és la gran facultat de Domènec Guansé. Els seus ulls petits, una mica enfonsats, es mig clouen, es fixen en un home, i penetren endins. Després, embriagar-se amb aquell mateix home, quina importància té?

Dies enrera es parlava del sentit humà que cada vegada més informa la nostra novella. Foren assenyalades diverses aportacions. Cal afegir-hi la de Domènec Guansé amb *La Venus de la Careta*, llibre que conté tres cors que bateguen a l'unison d'un mateix sentiment. — J. NAVARRO COSTABELLA.

■■■■■ UNA CARTA D'EN RUYRA A L'AUTOR D'EXALTACIONS I PAISATGES.

Reproduïm alguns fragments d'una carta d'En Ruyra adreçada al poeta E. Bosch i Viola, autor d'*Exaltacions i paisatges*:

"Sr. Enric Bosch i Viola.

Distingit poeta:

...el vostre llibre *Exaltacions i paisatges* em causà tot seguit una bella impressió i m'inspirà una simpatia que la seva lectura no ha fet sinó acreïxer més i més encara. Us agraesc de tot cor l'exemplar que m'heu dedicat, així com la gentilesa d'haver encapçalat amb el meu nom la bella *Fantasia* de la qual us vaig fer elogi en llegir-la per primera vegada en un extraordinari de *L'Avi Muné*.

Amant com sóc de la Costa Brava i de l'Empordà, un llibre que, com el vostre, me'n pinta els encisos, podeu comptar com ha d'ésser-me plaent. Dels vostres versos, harmoniosos i fluids, se n'exhala una aura tota olorosa d'Em-

podrà, fresca i sanitosa com la marinada. La vostra poesia té a voltes gràcies i sentimentalismes d'ànima ingènua i a voltes tocs d'observador profund que donen força sensació de realitat.

És molt modest, per part vostra, el final d'aquell sonet que tituleu *Oriental*. Allà dieu:

—*Tu rai, tens un consol que mon amor no troba.
Més de plànyer que jo, cantaire rossinyol:
per plorà el goig perdut tens veu melodiosa;
cantant pots la tristesa destrènyer bella cosa;
a mi, ni per plorar-la, em queda aquest consol.*

Us aplaudesc aquest gest, i estic segur que, en compondre aquesta poesia, us nasqué ben espontàniament. Els lectors, com jo mateix, es cuidaran d'afegir-hi un comentari a honor vostre.

Us prec de nou que em perdoneu la trigança. Feu-vos compte que sóc un amic vell i una mica estrany. La darrera vegada que em vàreu escriure estava engolfat en una obra que ara he donat a la impremta... i no em cuidava de res més.

Si mai aneu a Blanes, feu-me el favor d'una visita, que em plaurà de conèixer-vos personalment. Igual faré jo amb vós, si vaig a Sant Feliu.

Disposeu del vostre vell company de lletres

J. Ruyra

Barcelona, 30 de maig de 1927.

M'ha agradat de saber que, a la vostra comarca, de les flors d'atzavara en dieu *ballarancs*. Ho comunicaré a l'Institut. És un terme que no coneixíem."

■■■■■ FRANCESC DE P. BOVÉ: *EL PENEDÈS*. Folklore dels balls, danses i comparses populars.

L'agost passat, en visitar la I Exposició d'Art del Penedès a Vilafranca, va venir-nos a les mans el llibre, llavors aparegut, de Francesc de P. Bové, musicògraf i folklorista, i del qual l'atzar avui ens porta a parlar. De seguida vam tenir la sensació que se'ns retornava, bellament ordenat, quelcom d'espars, perdut en tombar les anyades i que una gran descurança havia fet gairebé oblidar i preterir.

Nosaltres que havem tocat de prop l'afer de les danses populars per les Festes Majors i havem observat adés com se les menyspreava, adés com se les explotava amb fi mercantilista, adés com se les feia servir d'antidot de les reivindicacions democràtiques, al punt de figurar llur desaparició en un programa socialista local, comprenem perfectament que En Bové hagi tractat aquest tema amb explosions d'entusiasme i amb un apassionament assats manifest, tot donant a la seva prosa el to pla de casolana conversa, amb el probable intent de reclutar la seva major massa de lectors entre la gent sentimental dels pobles que han de menester que se'ls polsi la corda més sensible per tal que parin esment a les coses delicades.

L'autor ja ens prevé que es tracta d'un aplegament del que "separadament ha fet" cadascun dels folkloristes vilafranquins per servir, en record, els balls, danses i comparses populars del Penedès i especialment de Vilafranca. Val a

dir que les figuracions plàstiques d'aquesta vila s'emporten tota l'atenció d'En Bové i que no es fa menció d'altres variants — per exemple: de l'Arbós i de Sitges —, on la música i l'execució d'aquestes performances són ben característiques.

Per tal de construir la seva obra, Bové ha extret els carreus de la pedrera d'Antoni Incenser, posat que aquest altre vilafranquí publicà molts anys ha a la *Revista Musical Catalana*, portantveu de l'Orfeó Català, uns interessants articles molt ben documentats que constitueixen, evidentment, el protoplasma de l'interessant llibre que comentem.

El pacient recopilador ha tingut, altrament, l'encert d'acompanyar la música dels balls i llur fotografia a cada explicació. Sota el punt de mira de presentació artística, potser hauria escaigut més que Agustí Ferrer, qui ilustra la coberta, hagués descrit, amb el seu llapis incisiu, els moviments i els gestos enèrgics dels braus penedesencs, car l'objectiu fotogràfic no pot copsar-los amb tota llur gràcia i ja sabem l'encarcament que hom posa en retratar-se. Així i tot, conservarem aquest llibre com un reliquiari fet amb traça i a temps, per tal d'evitar el total esbravament de les pures essències de les festes populars de Catalunya. — S. SOLER I FORMENT.

■■■■■ ANTHERO DE QUENTAL

La noble i dolorosa figura d'Anthero de Quental (1842-1891), a qui tenen els portuguesos per un de llurs millors poetes vuitcentistes, és ara revelada als països de llengua castellana per una brillant poetessa cubana, Emilia Bernal, la qual acaba de publicar *Los sonetos completos de Anthero de Quental* (Madrid, 1927), bellament i fidelment traduïts, junt amb la versió de l'estudi que Oliveira Martins escriví poc abans de la mort tràgicament voluntària del poeta.

Emilia Bernal fa precedir les seves traduccions d'un entusiasta pròleg i d'un llarg assaig biogràfic que ens revela les causes pregonas i subconscients del pessimisme d'Anthero de Quental. És un fet digne d'esmentar, que la revelació o almenys la consagració, en terres hispàniques, d'aquest poeta ibèric, sigui l'obra d'un esperit de l'altra banda de l'Atlàntic, obert a tots els vents de l'intel·lecte i a totes les tribulacions de la sensibilitat, una poetessa aguda, que sense deixar-se contaminar de la desesperació de l'illustre portuguès, s'ha apropat a la seva obra amb tanta de pietat com d'admiració. Les seves traduccions serven una fidelitat remarcable: hom hi sent viu el pensament de l'autor, la seva emoció, la seva inquietud, les seves angoixes terribles.

*Dorme o teu somno, coração liberto,
Dorme na mão de Deus eternamente!*

A desgrat del seu pessimisme, del seu dubte constant, dubte que el dugué finalment a la destrucció de la seva pròpia existència, Anthero de Quental clamà més d'una volta per una beatitud eterna que qualsevol místic de l'Edat mitjana hauria desitjat amb el mateix fervor. La seva obra és un anhel constant vers la fe. I el seu drama sentimental és de no haver-la pogut assolir, com el seu drama intel·lectual fou el de no haver pogut concretar en un credo polític i en una norma social la seva concepció del món. Diguem, tot passant, que Anthero de Quental fou un dels primers a predicar, al seu país, aquest federalisme ibèric que més tard ha tingut tants d'adeptes a l'extrem oriental de la península.

Acabem aquesta lleugera nota amb les següents paraules d'Oliveira Martins, totes xopes d'admiració i de comprensió: "El qui davant d'aquests versos no senti que l'esperit se li enlaira com en una oració, devés el Déu que sigui compatible amb el seu temperament i amb l'estat d'educació del seu pensament, és que té en el pit, en lloc de cor, un roc fred i cantellut. El qui en mig de la brega de la vida, topi amb les arestes tallants que tornen l'existència eriçada d'angles, i giri els ulls de l'ànima vers un d'aquests sonets i no tingui la mateixa sensació que experimenta l'assedegat caminant en trobar una font d'aigua cristallina, és que a dintre seu només hi ha egoisme. I el qui, després de triar els munts de paper imprès que les estampes vomiten diàriament, posés l'esguard en aquestes planes i no sentís l'enlluernament que donen els diamants, serà que la seva vista és ofuscada per l'examen dels llibres grollers i que el seu esperit ha perdut ja el costum de parlar portuguès". — A. M.

EXPOSICIONS

■■■■■ PERE BARCELÓ, PINTOR MALLORQUÍ

Hi ha en el paisatge mallorquí quelcom d'un pintoresc massa fàcil que és el que turistes i pintors habitualment se n'assimilen. Els artistes del pinzell més conscienciosos saben les dificultats que aquell paisatge ofereix quan volen construir-lo dins una lluminositat tan pura com és sovint la de Mallorca; però, endemés de reeixir a mitges, el sentiment amb què molts l'interpreten és superficial i fluix. Diguem que hi ha hagut i hi ha excepcions glorioses: després de Dé-gouve, En Mir n'ha dit coses màgiques; En Rusiñol n'ha donat una revelació exquisida; alguns americans l'han estilitzat elegantment — amb força sabor En Montenegro —; En Francesc Bernareggi, que ja quasi considerem com a mallorquí, n'ha dit tota l'ànima delicada. — Alguns espanyols, *hélas!* hi han fet literatura pseudo-ètnica de museu, a l'estil de l'altiplà. — Però, generalment, la nota banal predomina en la interpretació pictòrica de la illa. Als seus pintors els provaria una quaresma entre els olivars i les muntanyes austeres de Lluch, lluny dels reconets florits i de les costes, simples cromos per llur esguard.

Si un pintor hàviem de dispensar d'aquests exercicis, és En Pere Barceló. Ell, altrament, va purificar-se pintant la taula devota, i no exempta d'emoció, de Ramon Llull, destinada a l'Exposició de les Missions de Roma: esforç prou reeixit per portar a l'art dels nostres dies l'esperit dels primitius. En Barceló ho sabé fer amb traça, però al mateix temps amb amor i simplicitat per dintre.

Ara, el passat mes de maig, va exposar uns paisatges a les Galeries Laietanes. No li sabríem demanar cosa distinta de la que va donar-nos. El ple sol i el realisme de *surface* convenen al seu temperament franc, sanitós i optimista. És un pintor de facilitat mestrivola que coneix bé el seu art. Les seves teles evocuen reconades plàcides de Deià i d'Estallencs, els dos poblets de muntanya penjats sobre el mar, de cases vermelloses, escalonades entre olivars, amb parrals i flors a les eixides i pollancrecs vora el torrent; recons de cala, on fresqueja l'aigua polícroma entre roques; barques i pins sestejant sota el sol d'agost que inunda la badia, l'arsenal i la ciutat llunyana d'una llum tan vivent, tan fina i somnolenta, que quasi us fa tancar els parpres. Les conquestes de l'impressionisme no poden servir millor una retina sensible i uns nervis equilibrats. — F.

EXPOSICIÓ BARRADAS (Galeries Dalmau).

Si havíem de classificar En Barradas amb negacions, li diríem l'anti-Bakst, escriví Joaquim Folguera amb la seva enyorada agudesa.

Efectivament, res de menys escenogràfic, de menys condescendència oriental, de menys decoratiu.

Sovint és amb negacions que ens sembla afirmat l'art d'En Barradas.

Així, el veiem negant la determinació anecdòtica dels ulls, en una absència de color específic retallada en la coloració esbandida del rostre. La mirada — oh prodigi — subsisteix, però, vaga i serena. El procediment, netament escultòtic, renuncia doncs al que és considerat com una conquesta de la pintura.

També renuncia, bo i negant-lo, al dibuix, que no es manifesta sinó a través de pàl·lids reflexos del convencionalisme cubista. Entengui's com a dibuix l'esquematzació formal que s'amaga sota el ropatge més folgat i violat de les colors. Aquell és el nirvi i aquesta és la carn; l'un és la nuditat, l'altre és el ropatge social, la vida de relació de les coses entre si en la ciutat de l'espai i el reialme de la llum.

D'aquí la perspectiva i el color; en l'una rauen els relleus, en l'altre els contrastos valoratius. Doncs en la pintura d'En Barradas també es suprimeixen ambdós efectes, que podrien semblar encara massa físicament explicables. Les extensions tridimensionals a què la pintura té dret, cedeixen lloc a les limitacions pròpies de l'escultura; l'escultura cedeix al dibuix l'especulació ideal del seu relleu; i la pintura cedeix la seva força aprensiva de la llum i la seva suscitació de contrastos, i manllevant a la música una fantasiosa vaguetat es plau a reduir-ho tot a una baixa gamma de valors expressives, que ve a resoldre's en una mena de cant pla, d'una estrident paradoxal monotonia.

Per a fer més entenedora la imatge, alludirem a les ombres que es susciten ran de les figuracions apagades del pintor i que corresponent a llur irreal vaguetat, són d'un color de xocolata més pujat, concret com una taca, però no pas negre que és el color sintètic atribuït a les ombres. El contrast va només de diferents concentracions d'una mateixa color, com si fossin gradacions d'una mateixa nota. Però la successió, així i tot, devé estrident per causa de la seva proximitat i de la supressió de tota relació intermediària.

També, una vegada sentat que no es proposa dibuixar, adquireix una valor només d'intensitat, la desproporció, posem per cas, amb què són acusades les mans, d'una qualitat altrament extraordinària.

Aquesta qualitat, arreu defensada per damunt de tot, és en últim terme la formidable força valorativa de les teles d'En Barradas. Els tipus que evolucionen, concrets en llur essència i anecdòtics, no serveixen més d'ells mateixos que aquesta abstracció espremuda, eixuta i cordial alhora, que el pintor ha sabut fer-se'n amb un sensualisme de primitiu i un ribet epigramàtic; un tast d'universalisme decadent i un pols específic de raça, diguem-ne celta, o, si voleu, germànica. — C. FAGES DE CLIMENT.

DIBUIXOS I PINTURES DE FERRAN CALLICÓ

Ferran Callicó és, primerament, un cas de precocitat. A la seva exposició, darrerament celebrada a la Sala Parés, hi havia retrats de tres, de cinc i àdhuc de set anys enrera gairebé de tanta perfecció tècnica com els fets darrerament.

Callicó s'ha trobat posseïdor d'una gran habilitat i ha volgut esmerçar-la a fer alguna cosa que valgués la pena. Ha resistit la seducció de la facilitat pro-

posant-se uns models difícils. Al capdavant — la història de l'art ens ho confirma amb multiseular experiència — els cànons més rigorosos no escanyen mai la individualitat, si aquesta té prou vigor. Del contrari es produeix l'obra de recepta, aplicació de fórmules superficials, sense alè ni vida.

És clar que proposar-se uns models difícils és triar el camí més costerut, quan no es vol pastitxar epidèrmicament, mal sigui amb inconsciència. Callicó ha tingut aquesta valentia, en les seves pintures. Ha vogut fer allò que se'n diu pintura de museu. Ara bé; sota l'exterior acabat, bastant correcte, d'aquesta pintura, hi ha alguna cosa no prou madura encara. La tasca de l'artista, d'ara endavant, hauria d'ésser de desenrotllar la seva personalitat, per a la qual cosa té uns mitjans tècnics formidables. La preocupació de l'artista ha d'ésser que aquests no l'ofeguïn, sinó que ell ha de junyir-los al seu servei. L'artista que no domina els mitjans d'expressió, deixa una obra mancada. Aquest és el perill del qual a Callicó li convé guardar-se.

Els seus retrats a la mina de plom són d'una gran semblança física i resoltos amb una netedat insuperable. Hi ha, però, en alguns d'ells, un excés d'insistència en aspectes secundaris que l'artista hauria d'eliminar procedint d'una manera més sintètica. Tot l'art— totes les arts — són afer d'eliminació.

Callicó, joveníssim, està dotat de mitjans per fer molt i molt. Ara, diríem, està en un tombant. Una severa autocrítica, un examen de consciència el poden fer avançar. — J. C.

■■■■■ MARIUS VIVES, ESCULTOR (Galeries Dalmau)

Màrius Vives havia estat uns quants anys sense donar ocasió d'ocupar-nos d'ell i de la seva escultura. Havia pres part en la darrera Exposició de Primavera (1923), i de llavors ençà el seu nom només el vèiem en les ressenyes d'exposicions parisenques. Ara, amb la seva doble aportació, a l'Associació d'Escultors i a l'exposició individual de les Galeries Dalmau, gran part del públic que s'interessa per les coses d'art ha re-conegut aquest escultor que, malgrat l'allunyament, ha seguit esculpint amb un deix català innegable. Cada any ha passat una temporada al Rosselló, de paisatge tan semblant al nostre.

Hom ha pogut constatar els guanys per ell assolits en aquests quatre anys que no havíem vist res d'ell. La seva escultura s'emparenta amb la de l'escola de Ceret. Té aquella robustesa simple, un xic dura de vegades, i realista fins al moll dels ossos, característica de l'esmentada escola, però que en Vives és atenuada i endolcida per la influència dels mestres francesos de darreries del XVIII i començos del XIX.

Sempre, però, Vives és estrany a cap preocupació que no sigui la forma, l'harmonia de volums, l'equilibri de masses, ço és, escultura en la pura accepció de la paraula. — J. C.

■■■■■ APÈNDIX A L'EXPOSICIÓ DE CLAVELLS DE SITGES

André Gide confessa en el seu assaig *La Normandie et le Bas-Languedoc*, que si hagués pogut decidir el lloc de la seva naixença, hauria nat a Bretanya i no al cor mateix de la capital del Sena on la seva mare normanda i el seu pare llenguadocià l'infantaren. Però, a desgrat de la seva predilecció, les veus de la terra li fan entenedor l'espès argot normandès i el parlar cantador del migdia i serva alhora el gust del vi i de la sidra, l'amor dels boscos profunds i de la garriega, de la pomera blanca i del blanc ametller.

Crec que cap sitgetà no es planyerà d'haver esquinçat a Sitges el vel del món i que les veus de la terra li cantaran directament, amb els tons més aguts, per lluny que es trobi, la música que surt del seu autèntic paisatge, el qual no és altre que el que serveix de fons al nu magnífic pintat per Joaquim Sunyer i que LA NOVA REVISTA suara ha reproduït.

Tirant idealment una ratlla perpendicular al mar, des de la muntanya, partirem Sitges en dues parts eminentment característiques: a la dreta la Sitges brillant i presumptuosa, amb la seva platja enjoiada pels velàriums ratllats de blau i els mallots de seda, els hotels de "season", els xalets de "grande tenue", els perfums de flascó, els "ice-creams" xuclats per llavis de carmí pujadíssim, el jade urbà, el púrpura inclement i tots els col·laboradors de la voluptat. A l'esquerra, en compensació consoladora, la nuesa dels marges, el verd piadós dels garrofers, la visió de les xarmades, l'Hospital, el dur reflex de Garraf i tots els col·laboradors de l'austeritat, que solament la joia pasqual trenca amb un aplec ple de gràcia antiga. En aquesta banda és on la generació artística d'ara troba els millors panorames.

La part dreta dirà, però: Jo tinc el Vinyet, que és l'expressió màxima de sitgetanisme i la Mare de Déu de Gràcia exultada encara pel cant de les premses en setembre. La part esquerra li replicarà: De mica en mica et llevaran el pur sentit del santuari i de l'ermita per a fer-ne de l'un el clos parroquial de la Sitges nova i de l'altre un mirador escaient, vora un hotel de luxe. Jo t'ofereixo amb llur gust prísti, l'ermita de Sant Sebastià que presideix centenars de generacions de pagesos i mariners soterrades, el palau dels sofrents, la Trinitat atalaiada amb la seva crosta lluenta de calç, l'única expressió boscana que atresores i la fidelitat pairal de les masies.

¿No és doncs ací que havien d'esclatar els clavells de Sitges, si és que els clavells són fets preferentment per anar sota els peus creuats del Crist, arran del mantell de la Verge de les Set Espases, al volt de la Custòdia emplujada de ginebra i dins els pitxers que exornen els flancs dels gabinets d'estudi?

El cultiu sortós dels clavells a Sitges ve a ésser, segons la nostra concepció mística, com l'explicació o la resultant de l'existència honorada del Greco a la vila blanca. Barrès veu les figures de Domenico Theotocopuli com si fossin estirades cap al cel, a manera de flames que les tenebres fessin créixer encara. Unes flames votives, com les flames d'aquelles flors triomfadores del dolor. Domènec Carles té, altrament, en les cinc centes varietats de clavells de Sitges, un enamorament constant per als seus pinzells. Els morats, els grocs, els rosa pàllid, els roig de foc, els blanc de llet, els purpuris, els violeta, poden dur-nos, a través de la seva retina i del seu cor, ultra les emocions apuntades, belles imatges de la fillada odorant que cria aquesta mare nodrissa qui ha donat ja vida i glòria al malvasia i al moscatell, al xarelló i al parellada, al pica-poll i al queixal de llop. — S. S. i F.

■■■■■ ENTRE DOS CALVARIS

Cal dir que el pintor tarragoní J. Sancho és, abans que tot, un prioratí de soca i arrel.

Mireu els seus vells i digueu-me si no tenen el rostre torrat pel mateix sol que escalfa i vivifica aquella clapa de terra opulenta; si la seva indumentària no és la dels jaïos d'aquella comarca; si els seus ulls desperts i penetrants no reflecteixen la joia d'haver esguardat un camp de vinya gemada; si la bonhomia que per ells traspua no té el seu bressol al redós del Montsant; si, en fi, l'esperit que els anima no és l'esperit del Priorat!

Amb la d'enguany, ja són dues les exposicions que porta celebrades a les Layetanes. La de l'any passat era un arreplega d'obres, les més reeixides, de tota la seva vida artística.

Aquella — diguem-ne — exposició-balanç semblava anunciar-nos amb formidable empenta la represa decidida d'una tasca prou madura. La del passat abril ens ho confirma a bastament.

Una llarga corrua de teles i carbons han constituït la primera aportació anyal després d'un perllongat silenci inexcusable.

Sancho pinta amb coratge, amb sinceritat i al marge de tots els formulismes més en voga, completament antagònics amb el seu temperament.

En vigílies de la seva darrera exposició el sorprenguí al seu estudi, optimista com sempre. Donava les darreres pinzellades al seu *Fill pròdig*.

Als pocs moments, ja havíem donat una ullada general a totes les teles visibles, moltes de les quals flairaven encara a pintura fresca. Vaig pronosticar-li un èxit sorollós.

—Per als qui com vós segellen la seva obra amb aquesta empremta de fe, de bondat i d'entusiasme inexhauribles, ésser incompresos pel públic, no tenir èxit en una exhibició, deu ésser la més amargant de totes les contrarietats?

—Un calvari!—respon descontentat.

Hi hagué un lapse de silenci.

Embolcallant el *Fill pròdig*, amb una mirada manyaga i sadolla d'unció paternal, continuà...

—Per altra part, encara que ho paguessin bé, no podeu imaginar-vos la magnitud de la meua angoixa, en acomiadar-me per un *mai més*, d'una obra que he viscut tan intensament!

—Comprenc. Un altre calvari!

Si les seves mateixes obres no fossin el millor testimoni de la seva sinceritat, un hom podria copsar-la en aquesta darrera COMPLANTA, que és tota una revelació.
— J. BARCELÓ.

CONFERÈNCIES I LECTURES

UN AMIC DE LÉON BLOY

Si a un aficionat a la música li demanàveu quatre detalls de Ricard Viñes, deuria dir-vos: — És un home baix, bon tros calb, una mica corbat, amb un bigotí que li juga entre el nas i els llavis, els ulls una mica malalts part de fora, guspirejants i amables part de dins. Quan s'asseu davant d'un piano dirieu que aquell no és el seu ofici i que damunt del teclat deu cercar-hi qualche cosa perduda. Però després, quan ha començat de tocar, us sorprèn, us captiva i us entusiasma.

I bé, el que no us dirien gaires aficionats a la música és que un dia Ricard Viñes s'assegué a la tribuna de l'Ateneu i pronuncià una suggestiva conferència. Una conferència on no va parlar de música, sinó d'idees, d'homes, de llibres i sobretot de Léon Bloy.

Viñes, que viu a París i conviu amb els ambients més moderns de l'art francès, fou un gran amic de Léon Bloy. I el millor de tot és que només cal una curta estona de conversa amb ell per endevinar, en el to de la veu, en la convicció de les idees, en la sinceritat de la seva expressió, que fou i *podia* ésser

un amic íntim del gran "naïf", de l'heroic autor de *La femme pauvre*. Més que una conferència, el que ens digué Ricard Viñes fou com aquella conversa del germà que retorna d'un llarg viatge i explica les emocions i les coses que ha vist. Érem pocs a escoltar-lo, però això encara donà més intimitat a la conversa, i la paraula del nostre inquiet pianista sonà viva i càlida.

Si de l'amor se n'ha parlat tant i a causa d'ell s'han produït tantes belleses dintre de l'art, no hi ha pas cap motiu perquè hàgim d'arreconar l'amistat, que al capdavall és una forma de l'amor. Hauriem de pensar força en aquests homes que han estat una mena de campions de l'amistat, aquests homes que han sabut estimar fervorosament els seus amics, aquests homes que han servat una mena de culte a l'amistat. I d'entre aquests homes, a despit de les veuetes envejoses, malgrat les calúmnies de genteta mesquina, excel·leix Léon Bloy, aquell lleó del desert que obria les portes de la seva casa i hi acollia els seus amics com a membres de la família i els hi feia quedar tot el dia i encara, quan en marxaven, ell s'estranyava com si només fes mitja hora que els estatjava. Léon Bloy mai no tingué ni un sou, sempre hagué de córrer d'una casa a l'altra buscant la manera de viure; això, però, no li privà que el dia que tenia un amic a casa li parés una taula abundant i olorosa. I Ricard Viñes, que sembla ésser un altre campió de l'amistat, cristià fervorós i home d'una cultura literària i històrica insospitables, admirant l'obra d'Ernest Hello vingué en coneixement de la de Bloy, i a través dels seus llibres volgué conèixer l'home i no parà fins a ésser-ne un dels millors amics. Per això ell més que ningú podia explicar-nos, amb grans dots de psicòleg, els records íntims del *Pelegrí de l'Absolut*.

S'ha dit que Léon Bloy només tenia enemics. Sembla que les paraules damunt dites són prou eloqüents per desmentir-ho. Però és que si ell efectivament tenia enemics és que no podia ésser altrament, car ell investí molts dels seus contemporanis i ho feia perquè ho creia just i els atacava amb paraules dures, gairebé insultants. Però no era per aquestes paraules dures que tenia enemics, sinó pel fons de les seves idees abrاندades de fe, expressades amb gran sinceritat, dites amb el cor. Léon Bloy era un home que estimava molt i per això, diu Ricard Viñes, també s'indignava molt. S'indignava contra les mitges tintes, contra aquells que es tornen catòlics perquè un finestral gòtic els sembla un tapís oriental. I, cosa curiosa, mentre els que ell més atacava, gairebé sempre, eren gent que es deia catòlica, entre les seves amistats hi havia homes que pensaven de maneres completament oposades a les seves. I és que allò que més l'indignava era l'estar a un pam de la veritat i romandre en l'error. Per això ell, que mai no volgué passar per filòsof ni per pensador, sinó per un simple creient, era un enemic del catolicisme protocol·lari ple de conveniències i insinceritats.

A Léon Bloy se'l tenia per una mena de fera intractable que només es dedicava a mossegar els grans homes del seu temps. Però heus aquí que mentre ell comença d'ésser reconegut arreu com un gran home, la part més immensa d'aquells que ell atacava han quedat arreconats en el recó de les coses inútils i ningú ja no se'n recorda. Prova que moltes vegades voldríem amagar la veritat en benefici d'uns prestígis falsos que amb la mort es desinflen i fan riure.

I no gens menys, aquella mena d'energumen ple d'odis i rancúnies que res no respectava, ben conegut esdevenia un home de casa seva, mansuet, que res més volia que viure amb els seus i els amics. Léon Bloy era un pare i un espòs fidelíssim, amant de tot el de casa, tot volia fer-ho en família, celebrar les grans festes, alegrar-se amb les coses dels altres, donar-se constantment, jugar amb els fills, parlar amb els amics,

La seva vida era austeríssima, i tot volia fer-ho dins de casa d'una manera medieval. Llegia constantment la Bíblia, d'una manera especial l'Antic Testament, el captivaven totes les gestes heroiques i coneixia perfectament la *Crònica* d'En Muntaner la qual havia llegit moltes vegades (a Ricard Viñes li deia *l'Almogàver*). Era un admirador de Colom, sobre el qual havia escrit dos llibres.

Ricard Viñes assistí a molts moments grandiosos de la seva vida i així pogué veure la conversió de Jacques Maritain i la seva esposa, que explicada per ella fou una cosa vivíssima. Fugint a estones del tema central, Viñes parlà de múltiples coses, revelant, sense cap ostentació ni pedanteria, el seu gran catolicisme i la seva gran cultura. Els seus judicis sobre homes com Shakespeare, Maeterlinck, France, Voltaire, Hello, foren una cosa sorprenent i que revelaren un criteri personalíssim molt estimable.

Voldríem, i no podem, recordar moltes altres coses que aquella nit, en una "causerie" atraient, simpàtica, senzilla, ens digué l'illustre pianista. Però, si més no, en treurem una conseqüència, tanmateix ben alligadora. Ricard Viñes, home d'ànima vertaderament medieval, té un criteri amplíssim i una comprensió màxima. Ricard Viñes, un fervorós del cristianisme, s'ha lliurat entusiastament a l'art modern i recerca sempre la música d'última hora. Exemple ben gran per a tots aquells que volent servir les grans virtuts de l'antigor es tanquen en l'estretor d'un eixarrement d'esperit i es queden, com a càstig, sense el modern i sense l'antic. — JERONI MORAGAS.

■■■■■ EL PROBLEMA DEL LLIBRE. — (Fragment inèdit d'una conferència recent d'En Joan Estelrich).

...Evidentment, el geni no es crea, dèiem fa dos anys, en tractar de les possibilitats de tenir novella entre nosaltres. Hi ha, però, circumstàncies, que nosaltres podem provocar, les quals determinen l'ambient propici a les aparicions genials. Hi ha, també, produccions que poden obtenir-se per l'acció col·lectiva. I l'acció col·lectiva s'organitza. Al fons de molts problemes que ens angunien com a insolubles, hi ha una qüestió a resoldre: organització. Un home de mèrit produeix per si sol—abandonat al seu humor o fantasia—una utilitat x; inserit dins una organització, amb un objectiu coordinat amb altres objectius i un estimul paral·lel a altres estímuls, multiplica considerablement aquesta utilitat. Prou observem que el succés no corona sempre els més savis, no per defectes de la multitud, sinó per defectes de caràcter de certs savis. El succés és l'aliat més tost dels més intel·ligents, dels més coordinats, dels més ben util·lats.

No ens ha de deprimir la convicció de no tenir entre nosaltres genis extraordinaris en cada disciplina humana. Ens ha d'espantar més aviat la manca d'homes per a les empreses en camí o en projecte; afavorir les vocacions és la tasca indispensable i peremptòria. No podem fiar-nos només al seny i als dots naturals de la nostra gent. Agullonar, preveure, és més prudent. Els confians són els esclafats primer. Intervenir tots és més prudent també. Aquest esperar-ho tot d'un home o d'un moment—que ens porta a tantes exaltacions messiàniques, acompanyades d'altres tantes irritades depressions—és un dels errors més greus de la nostra psicologia. La gran victòria l'ha de guanyar cadascú, tu i jo, proporcionalment. Ningú—ni un ésser diví—no la guanyaria per nosaltres, per assegurar-nos el gaudi d'una passivitat encara més pacífica, sinó, en tot cas, per empènyer-nos a una major activitat. No vingué Jesús a garantir-nos gratuïtament la possessió del cel, sinó a exigir a cadascú l'esforç per obtenir-lo.

L'home individual, tu i jo, pot desesperar del seu succés en la vida. No es-

cau, però, a un poble de desesperar. Per comptes de l'orgull inútil d'un passat brillant, pot sentir la utilíssima aspiració d'un gloriós futur. Per aquesta esperança—illusió, si voleu, però illusió més proficua que la realitat—resistirà.

Sortosament ens adonàvem, en defecte de riqueses més ofensives, del capital intel·lectual que tenim, amb possibilitats de multiplicació magnífica. Heus aquí almenys un glavi positiu i vincladís. Si els actes contundents fallen, no disperseu els afanys en mala retòrica pamfletària, ni en gesticulacions pintoresques, ni en murmuració covarda. Divulgaran millor i més autènticament el nostre nom els vehicles de la ciència i de les lletres.—JOAN ESTELRICH.

|||||| JULIA GUAL: *ELS CAMINS DE LA LITERATURA CATALANA*. Conferència donada a la Societat Iris, de Mataró.

Heus ací els paràgrafs finals de la important conferència d'En Julià Gual: "...Tenim, doncs, escriptors capaços de fer vibrar el poble: Pere Corominas, Puig i Ferrer, Josep Pla, Ventura Gasol, Rovira i Virgili...

Cal, doncs, pensar que la paraula viva que proclamava un dia Maragall, abrandid la ploma dels nostres escriptors i es torni la paraula encesa que infli de passió la gran massa del nostre poble. Els camins de la literatura catalana són ben marcats, són ben definits. Els nostres literats han de complir la tasca de portar per ells el poble de la seva llengua. I cal, en una paraula, que el poble trobi en els nostres llibres, escriptors de carn i ossos, carn de la seva carn, sang de la seva sang, nervi de la seva ànima i essència de la seva inquietud; que compregui que l'home que escriu és l'home que vibra a totes les sensibilitats de l'esperit; que l'home que escriu té la responsabilitat de les angoixes collectives.

Potser més que novel·les, ens calen de moment pamflets. Puig i Ferrer ens ha donat la seva *Servitud*, obrint la seva sinceritat de cara al gran servei de la collectivitat. Bellafila ha salvat l'esperit de tota una època amb un sol llibre: *Tres estels i un ròssec*.

En una paraula, per acabar: per al futur de la nostra llengua, del nostre esperit, de la nostra cultura, de la nostra collectivitat, la humanitat ha d'entrar al poble de Catalunya pels camins de la literatura catalana".—JULIÀ GUAL.

CONCERTS

|||||| LA *MISSA SOLEMNIS* DE BEETHOVEN, interpretada per l'Orfeó Català, sota la direcció del Mtre. Lluís Millet.

Les audicions de la *Missa Solemnis* de Beethoven, per l'Orfeó Català, han constituït el moment culminant de la magna commemoració del primer centenari beethovenià a Barcelona.

D'aquestes audicions memorables que ens han revelat, gairebé gosàriem a dir, un Beethoven inèdit encara, ens en resta dins el cor una lliberadora esgarri-fança i una molt pregonia i perdurable emoció.

Ens en resta també la visió d'una figura il·luminada i transportada; d'una figura arborada pel mateix foc i arravatada pel mateix esperit immortal de Beethoven; d'una figura inspirada i genial, piadosa i sublim, forta i senzilla, noble i sincera, que s'aixecava imponent davant l'orquestra i davant l'estil en-

fervorit dels cantaires; la visió d'aquella figura que ho movia i ho vivificava tot, entregant-se visiblement, en cos i ànima, a la volada sublim de la inspiració beethoveniana i ens oferia, palpitant i viva, lluminosa i radiant, adorativa i com-mosa, la mateixa ànima del geni ferida i sublimada per l'alenada poderosa de Déu.

La visió d'aquesta figura, tan humana i tan nostra, creix i s'ageganta, de dia en dia, dins el nostre esperit. La veiem com un tità que aixeca el cor de tot un poble; la veiem enardida i panteixant com nou Jacob lluitant misteriosament amb l'àngel i ens apar que la veu eterna torna a dir des del pregon misteri: "Has lluitat amb Déu i amb els homes i has vençut". Lluís Millet s'anomena aquesta figura triomfant, aquesta figura exemplar, aquesta figura immortal. Calia igual-lar-se amb el mateix Beethoven per a lluitar amb ell i vèncer. Calia gairebé su-perar-lo per a poder-li arrencar viva i vigorosa tota la intenció del seu pensament genial, de la seva emoció desbordada, de la seva bondat redemptora. Això s'és complert.

La *Missa Solemnis* de Beethoven, tal com ha estat executada i interpretada per l'Orfeó Català a Barcelona, constitueix, més que el vol d'un avió traspasant l'oceà, un acte del més pur, del més vibrant heroisme. Lluís Millet és l'heroi, és l'ungit que ha realitzat el miracle.

La ciutat, la raça no sabrà dignament perpetuar el seu gest i deixar plena-ment fixada, per la més alta exemplaritat de tots, aquesta gesta de l'esperit, aquesta gesta sens igual, aquesta gesta meravellosa?... — JOAN LLONGUERAS.

L'EXCURSIONISME

■■■■■ ARRAN DE LA CLAUSURA DELS CURSETS DE FISIOGRAFIA I GEOGRAFIA HUMANA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

La segona quinzena de juny acabaren les conferències d'iniciació geogràfica donades al Centre Excursionista de Catalunya pels professors senyors Marcet i Vila. Els directius del Centre restaren agraïdolament astorats en veure les nombroses inscripcions que seguiren a l'anunci de les dites conferències i es meravellaren de bell nou en constatar l'assiduïtat remarcable amb què la quasi totalitat dels inscrits assistiren a totes les lliçons.

Les excursions pràctiques de Fisiografia i Geografia Humana, dirigides pels dos professors damunt anomenats, foren altres tantes sorpreses per a llurs organitzadors, que copsaren tot seguit les innúmeres possibilitats que, en el camp del conreu d'aquestes ciències experimentals, encloïa aquesta cooperació entusiasta dels joves excursionistes catalans. Hom ha ja exterioritzat el ferm propòsit de continuar la vinent tardor aquestes conferències, enfondint més pregonament en l'estudi fisiogràfic i antropogeogràfic de la nostra terra.

Paral·lelament a aquest esforç fet pels elements excursionistes del Centre, els nuclis forans i de la perifèria barcelonina es preocupen de cooperar a les tasques del Centre Excursionista de Catalunya creant i ensinistrant equips excursionistes aptes per fer observacions i recollir dades arreu de Catalunya que puguin servir a la formació d'un diccionari geogràfic de Catalunya a l'estil dels que van completant les comunitats humanes més avançades en civilització.

L'excursionisme català ha estat de tot temps un campió de la cultura i cal reconèixer i estimar l'esforç cultural realitzat pels nuclis i agrupacions excursionistes de la nostra terra, però cal dir també que els resultats obtinguts no respongueren a l'esforç realitzat per manca d'orientació, mètode i disciplina en el treball emprès. L'excursionisme a la nostra terra nasqué a l'escalf de la nostra renaixença, i, com aquesta, obeí més a una forta abrivada sentimental que a imperatius de l'intel·lecte i la seva creixença fou a borsada, plena de romàntiques influències d'època i d'ambient. Ara pot dir-se que iniciem el període clàssic de clara disciplina i màxima eficàcia seguint el moment intel·lectual, i no creiem pecar d'optimismes en assenyalar a l'excursionisme català un pregon desenvolupament que el farà contribuir en alta mesura al moviment intel·lectual del nostre poble fent que els nostres estudiosos no es tanquin dins les biblioteques i arxius, ni visquin exclusivament en els laboratoris, sinó que siguin forts i agosarats per a cercar en plena natura els fenòmens i realitats que vulguin estudiar, *vivint* les experiències i especulacions llurs. El savi no és pas un ésser renyit amb la vida, sinó un ésser *vivint* amb més intensitat i comprensió que els altres.

L'evolució del nostre excursionisme és ben palesa. No trepitja encara terra ben ferma i segura, però fa albiradora ja la seva fortitud definitiva. L'excursionisme viu l'actual moment de desorientació de l'intel·lectualisme pur davant l'esclat i el triomf de l'esport en les seves múltiples manifestacions, i en agermanar l'exercici del seu esport físic amb la cultura de la seva espiritualitat marca el camí de l'intel·lectual a conrear les seves possibilitats físiques i teixeix la trama i l'ordit que ha de crear el català de demà, fusió equilibrada dels esforços físics i espirituals.

Aquesta evolució del nostre excursionisme, tan bellament iniciada, cal que perduri i s'acceleri per la cooperació de totes les nostres activitats i nuclis dirigits, car aquesta tasca excursionista de la nostra gent jovençana és una força immensa de penetració poble endins, la qual farà la nostra cultura entenedora dins els més amagats recons de la nostra terra i centuplicarà la força espiritual del nostre poble, aquesta força espiritual que, servida per una força física sana i escaient i portada per un intel·lecte ben organitzat i viu, porta els pobles a les regions serenes i immortals de l'eternitat. — DR. RIERA I PUNTÍ.

ESPORT

■■■■■ LA PROPAGACIÓ DELS ESPORTS NAUTICS A LES COMARQUES.

Oportuníssima la idea de l'Associació d'Alumnes Obrers de l'E. I. de Vilanova — entitat cultural qui porta com a guiatge el daler d'ésser-ho en el sentit més ample del mot — d'oferir llur tribuna, per parlar sobre temes de natació, a un dels més prestigiosos tècnics d'aquest esport, el vice-president del Club Natació Barcelona, En Francesc Gibert, la dissertació del qual tingué lloc el dia 21 del passat juny a l'Ateneu de Vilanova i Geltrú.

Bella continuació de la tasca de la dita societat nàutica de Barcelona, qui inicià a la Península la pràctica dels esports de mar i en particular de la natació, hauria d'ésser una intensificació de la campanya en pro de l'esmentat esport per totes les ciutats i les viles del nostre litoral.

La natió, ultra la seva indiscutible utilitat pràctica, constitueix, per la naturalesa de l'exercici que comporta, un magnífic pretext per lliurar l'home a la carícia tonificant de l'aire marí i al ple batent del sol sobre el cos nu.

Aquesta qualitat essencial de la natió, com a pràctica higiènica, és en si prou poderosa per justificar llur propagació.

Tant com l'excursionisme, i més, segurament, que cap altre esport, la natió és el complement indispensable de les activitats normals de l'home modern, folles absorbidores dels seus elements vitals, desenrotllades generalment en un oblit complet de la naturalesa.

La natió, altrament, fa néixer, en el si d'aquell qui s'hi és lliurat, l'amor envers el mar, i més encara si és un mar tan amable com la nostra lluminosa i dolçíssima Mediterrània. Res com l'amor per estimular la comprensió de les coses i apendre'n llur història, sobretot quan aquesta és una història tan bella com la del mar que ha bressolat l'expansió d'una pretèrita grandesa.

I és en els pobles de la nostra costa on més cal inculcar l'amor al mar, desmaterialitzant l'estima en què el pugui tenir la gent, solament com a deu inestroncable de riquesa.

Per això és digne d'imitació l'exemple de l'esmentada entitat cultural vilanovina, qui amb el concurs d'En Francesc Gibert organitzà la conferència que acabem d'anotar. — ANTONI ESCOFET.

L'ESPERANTO A CATALUNYA

■■■■■ MÉS OPINIONS SOBRE LA NOSTRA LITERATURA

Sigui'ns permès d'acabar de fer conèixer, encara que només parcialment, els més interessants comentaris suscitats per la *Kataluna Antologio*, la qual, complementant l'eficàcia de les antologies franceses de Schneeberger, de la italiana de Giardini i de l'alemanya de Grossmann, té distribuïts entre trenta sis nacions els cinc cents exemplars de la primera edició en paper de fil.

Traduïm de *Pola Esperantisto*, de Varsòvia: "Per mitjà d'aquesta Antologia els nostres amics catalans han provat la vitalitat i la cultura de llur idioma. El català és una de les més velles llengües romàniques, i una de les més flexibles i expressives. En aquest llibre excellent veiem la seva història, amb instructives comparacions, i retrobem el fort poble que la parla".

La gasetta setmanal *Heroldo de Esperanto*, de Colònia, fa un complet elogi del "tesor literari de la millenària llengua dels catalans" i, en estudiar detalladament el contingut de l'Antologia, observa que "la concisa exactesa dels capítols relatius a la llengua permet gairebé de fer-se una noció detallada de la gramàtica catalana".

La revista *Literatura Mondo*, de Budapest, diu que "el llibre és una abundant font de bellesa clàssica" i després afirma que l'estat actual de la nostra literatura promet una bella perspectiva per al futur. Parlant també dels estudis preliminars sobre la llengua i la literatura catalanes, diu que "ni per un moment no fatiguen el lector, car hom sent sense voler que són necessaris per valorar justament l'obra mateixa", i esmenta després que els compiladors de l'antologia l'han feta "evitant els defectes característics d'una compilació maquinal i donant a l'obra una base lingüística. Enlloc no ens parlen amb to frívol ni fanfarró

d'allò que és una cosa santa per a la majoria, però tanmateix llur brau coratge fa aparèixer sense por davant del lector la història d'un poble, del qual fins avui molts no sabien gairebé res. Tot allò desitjat és dit objectivament, bibliogràficament. Solament en el pròleg i en els estudis biogràfics resplendeix la flama, que amb dret demana respecte i simpatia per a un poble que vol viure, però això es fa sense ofenedora agressivitat”.

Això darrer vol dir, una vegada més, que l'esperit erudit — un cert esperit erudit que hi ha en la nostra obra — no exclou pas la passió, i que la passió, tant més com més madura, no exclou la serenitat. — JAUME GRAU CASAS.

TEMES DIVERSOS

■■■■■ SANT ELM O SANT TELM?

Anys enrera, un escriptor guixolenc, confonent un sant amb l'altre i creient resoldre una qüestió d'elegància ortogràfica, en un seu article emprava Sant Elm per Sant Telm, sense cap argumentació que dilucidés o esclarís el per què de la grafia referida.

En més d'un revista o setmanari, en la *Geografia general de Catalunya*, de F. Carreras Candí i en altres obres encara, hom llegeix ben sovint articles on s'empra Sant Elm per Sant Telm un reguitzell de vegades. Anem a esclarir d'un cop si les dues coses són una mateixa i si es refereixen a un mateix sant les dues acepcions? Dilucidem, així mateix, quina és la grafia correcta?

Contestem a la pregunta primera: Sant Elm *no té res a veure* amb Sant Telm.

Contestem a la segona: Sant Elm i Sant Telm *són dues grafies distintes*, que es refereixen, per tant, a dues coses distintes.

Raons morfològiques en les quals ens basem:

Santelm, substantiu comú, és sinònim de guia. Prové del grec, tenint el significat d'“helena” (foc de Sant Telm) i torxa. D'aquí ve el *santelmo* espanyol; i *los fuegos de San Telmo* o llumenetes de Sant Telm, es refereixen als focs que, per la fosforescència llur, han servit des de les primeres civilitzacions de nocturnal guiatge als nautes.

A Sant Erasme, segons alguns hagiògrafs als quals hom veu que no els venia d'un pam i que no s'hi amoïnaven gaire, “l'apellaven també vulgarment Sant Elm, *Sant Erm* i, per corrupció de Sant Elm, *santelm*, que vol dir guia”, etcètera, etc. Aquestes coses, sense cap ni peus, es llegeixen en un dels diccionaris enciclopèdics espanyols escrits amb més pretensions i suficiència i que assolí una difusió més que regular.

L'elm català és el *yelmo* espanyol. Sant Elm, per l'horrible martiri que sofrí, fou considerat cap de l'església; mirall, guia... D'ací, tal vegada, la confusió, perquè també *santelm* és sinònim, com ja deixem dit, de guia.

Altres raons hagiogràfiques i històriques:

Sant Erasme, o Sant Elm, si es vol així, fou bisbe de Forbies (Itàlia), durant el temps dels emperadors Dioclecià i Maximilià. Morí, després de cruent martiri, per l'any 304 de l'Èra cristiana. L'Església, que hom ha de suposar autoritat màxima en aquestes matèries, venera Sant Erasme, bisbe i màrtir, el dia 2 de juny.

Sant Telm—*San Telmo* i no *San Elmo*, en espanyol—és el veritable, no l'únic, patró dels navegants. És el port i salvació dels mariners que l'invoquen en les hores tràgiques de les grans tempestes marítimes. El seu ascendent—el del seu nom (santelm, guia, llum)—arrenca de quelcom més lluny que del segle tercer de l'Era cristiana. Ja els argonautes, en anar a la Còlxida, en sabien el seu significat i se n'aprofitaven. El mot *santelm* actual era l'*helen* (torxa) grega. El nom de Sant Telm porta en si el patrimoni morfològic de l'antiquíssima accepció pagana. L'Església té entre els seus sants il·lustres al patró dels navegants Sant Telm, màrtir, i el venera cada 4 d'abril.

La qüestió, creiem, queda així indubtablement clara. Ja no es tracta de si, per corrupció fonètica, una cosa vol dir també l'altra. Morfològicament havem vist que no; *santelm*, guia o llum, i *elm*, cap d'una cosa (estri dels cavallers antics per protegir el cap), capdavanter, n'és una altra. Hagiogràficament, trobem dos sants distints i dues dates distintes d'eclesiàstica veneració. Amb tot no voldríem posar plaça de pedants i que la nostra argumentació, que recolza—creiem—sobre base sòlida, fos definitiva i acceptada com article de fe. Molt al contrari; res no tenim de pragmàtics i veuríem amb veritable pler que algú, amb autoritat suficient, prengué cartes en un assumpte tan escaient com suggestiu. — E. B. i V.

NECROLOGIA

RAFAEL SALA

Rafael Sala, el pintor vilanoví, morí el dia 7 de juny a Califòrnia. Tenia 35 anys.

Feia uns vuit anys que Rafael Sala estava allunyat de tota manifestació artística de casa nostra. Era un rodamón incansable i això feia que no sempre pogués col·laborar amb la seva aportació en les coses d'aquí, que ell, però, estimava molt. Optimista i entusiasta fins a la passió quan pintava, quan col·leccionava documents curiosos, llibres i objectes arqueològics, quan destriava dades amagades en uns volums amagats de biblioteques amagades de província. D'això darrer n'és un exemple el seu recull *Marcas de Fuego de las antiguas Bibliotecas Mexicanas* (Monografías Bibliográficas Mexicanas), publicacions de la Secretaria de Relacions Estrangeres, llibre importantíssim que aplega una gran quantitat de marques, moltes de les quals d'un positiu valor artístic. Aquest llibre va dedicat així: "A tots els bibliòfils catalans". Sala a Mèxic ha decorat una escola oficial, creiem que al fresc.

La seva pintura, completament llatina, no s'havia desbaratat amb el contacte dels diversos aires que havia respirat el nostre amic. Podien més les irrisacions dels garrofers atapeïts de vora mar que no pas les angulositats i els camps muniquesos que ell veia, i les noies colrades d'aquí que ell pintava no es ressentien de les llargues estones admiratives davant les Venus malaltisses de Botticelli a Florència. Ajudà sens dubte a la seva formació la pintura saborosa — saborosa de gust de terra coneguda — de Joaquim Sunyer.

Marxà a Nova York quan Nova York semblava que esdevindria la meca de l'art modern. Hi anà engrescat per l'avantguardisme francès d'aproximació americana. Pel mateix devia anar-hi En Torres Garcia. L'un i l'altre varen sortir-ne pensem que pel mateix: que és més bonic imaginar-se o recordar-se dels

gratacels i dels anuncis i dels ponts de ferro que no pas pensar en llatí en mig d'aquell art massa assequible i numèric. — E.-C. RICART.

* * *

Dies d'adolescència entre quatre parets emblanquinades de taller on els dibuixants del *Simplicissimus* rebien igual acatament que a la villa de Careggi, en plena paganització renaixentista, els pensadors hellènics; la marxa furient vers Munich on veuria de prop el maridatge de l'art i la bohèmia que en Rafael Sala aconseguí ésser perenne, però sempre en harmonia amb una meticulositat ordenadora de les petites coses, que apareix com a bastant vilanovina, mentre la vida va, si molt convé, a la desbandada; el venir ell de Munich, dient-ne mal, però influït de l'Acadèmia; la vida de Florència i les postals pisanes que, amb lletra de serenor, entusiasta ens enviava — amb la gresca en la fumera mantegosa de Can Lapi o en la dispesa de la via S. Zanobi —, de la Florència artista emborratxada en aquell temps del futurisme, fresc i gemat llavors, i que no va estroncar mai, en l'art ni en la vida del nostre Rafael Sala, el Botticelli benamat, ni — *hélas!* — el decorativisme muniquenc del qual havia estat massa a la vora; la consulta, temps després, damunt la platja ponentina — altra baralla, sota la guia d'En Sunyer, amb el muniquesisme dels records d'estudi i de bohèmia — d'una italiana edició riallera d'Oscar Wilde, o de l'àlbum — que mai no ens cansàvem de mirar! — de Busch, o del manifest d'un Marinetti o d'una Valentina de Saint Point; la fugida, amb un entusiasme redoblat, a l'Amèrica del Nord; les noces seves allà dalt i l'establiment del jove i artista matrimoni al Mèxic furgador de Vasconcelos, obtenint En Sala d'ell, ben prest, la gràcia oficial — entre tertúlies d'artistes que aspiraven a un comunisme en el treball i messiàniques mestresses amarades de dolor —; la mania colleccionadora arribada en Rafael Sala a una respectable dignitat d'ençà que pogué dar-se a la recerca arqueològica; i la física dolor dels darrers temps en aquell a qui mai no espaordí que del goig massa cercat també en vindria: tots els passos de la vida aventurera d'aquest rodamón català que semblava que mai no havia de deixar-nos — ni per lluny que visqués — de tan illusionat com sempre estava, feien vibrar en el cor nostre un acord simple entre les dues millors fibres: les de pietat i simpatia. — JOSEF F. RAÏOLS.

MEMENTO DE REVISTES

EUROPE (maig-juny). — Romain Rolland: *Goethe et Beethoven*.

LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE (juliol). — Paul Claudel: *La Maison-du-Pont-des-Faisans*. — Jacques de Lacretelle: *Le rêveur parisien*.

L'AMIC DE LES ARTS (juny). — Josep Carbonell: *Notes per a una crítica de l'eterisme*. — M. A. Cassanyes: *Josep Granyer escultor pur*.

L'OPINION (14 maig). — Jacques Boulenger: *Deux éditions de Gérard de Nerval*. — Gonzague Truc: *Bergsonisme et catholicisme*.

MERCURE DE FRANCE (1 juliol). — Gabriel Faure: *Au Ventoux, avec Pétrarque*. — Paul Léautand: *Guillaume Apollinaire*.

LA MUSE FRANÇAISE (10 juny). — Número especial dedicat a *Charles Maurras* poète et critique de la poésie.

LA REVUE DES VIVANTS (juny). — Léon Tolstoï: *Eve*. André Maurois: *L'Angleterre et nous*. — Émile Vuillermoz: *La musique mécanique*.

L'ART VIVANT (15 juny). — Número especial dedicat a *L'Art Romantique*. — (1 juliol). — André Salmon: *Le Salon de l'Araignée*.

LA REVUE DE L'ART (juny). — Thiébault-Sisson: *Les Nymphéas de Claude Monet à l'Orangerie des Tuileries*.

LES MARGES (15 juny). — Eugène Montfort: *César Casteldor*. — A. de Bersaucourt: *Un éditeur romantique: Renduel*.

THE NINETEENTH CENTURY (juliol). — M. Aldeston Pink: *Jane Austen and a forgotten dramatist*.

REVISTA D'OLOF (juny). — J. M. Mir Mas de Xexàs: *Escola olotina: Francesc Vayreda Casabó*.

REVUE MUSICALE (juny). — André Schaeffner: *Wanda Landowska ou le retour aux "Humanités" en musique*.

NOTICIARI

JUST CABOT ha assumit la tasca de redactor en cap de LA NOVA REVISTA.

LA NOVA REVISTA té en projecte la publicació de Cèsar i Cleopatra de Bernard Shaw, traducció de Carles Soldevila.

JOSEP PLA ha sortit cap a Londres i Estocolm.

PUIG PUJADES, malalt a la seva Figueres, reprendrà la col·laboració a LA NOVA REVISTA bon punt li ho permeti la salut.

CARLES RIBA passarà, acompanyat de la seva esposa la poetessa Clementina Arderiu, uns mesos a Grècia. Un dels bells resultats de la seva estada serà, potser, un llibre de viatges?

MANOLO exposarà a Barcelona, la tardor vinent. Aquest important esdeveniment artístic coincidirà amb l'aparició del llibre de Josep Pla sobre el nostre estimat amic.

G. K. CHESTERTON serà editat en català per LA NOVA REVISTA. Un pròleg escrit expressament avalorarà aquesta edició. L'Esfera i la Creu serà una de les primeres obres que apareixerà, amb importants modificacions que hi està fent l'autor. Serà doncs, quasi, una edició original.

LA NAU, diari del vespre (A. Rovira i Virgili, director-proprietari), començarà a publicar-se la tardor vinent.

EL CONCURS DE PROJECTES PER AL MONUMENT A FORTUNY ha estat declarat desert. La decisió no ha plagut gens, als ciutadans de Reus principalment.

PAU GARGALLO, TOGORES i HUMBERT es troben a Barcelona. Aquest darrer illustrarà un llibre que editarà A. López Llausàs.

LA NOVA REVISTA publicarà un estudi de Llorens i Artigas, amb quatre notables reproduccions d'obres, sobre Raoul Dufy.

LA REVISTA ha publicat un nodrit quadern corresponent al primer semestre de l'any que som. És un honor per nosaltres testimoniar públicament el nostre homenatge a la continuïtat d'aquesta publicació precursora.

MARTÍ BAIGES prepara un important assaig sobre l'obra de Puig i Ferrer.

Igalada compta amb una BIBLIOTECA POPULAR, sota la protecció de la Caixa de Pensions i Estalvis per a la Velleja, la qual i el seu director senyor Moragas i Barret s'han fet creditors de la reconeixença dels igualadins.

GUTIÉRREZ GILI s'ocuparà, amb l'extensió merescuda, de l'obra de GARCÍA LORCA, Mariana de Pineda, ara ja poc estrenada a Barcelona, amb decorat de SALVADOR DALÍ.

A PRAGA, en ocasió d'una festa esperantista, han estat donades tres conferències sobre Catalunya, amb recitació de poesies i un cor de noies ha cantat cançons catalanes.

TOMÀS GARCÉS ha publicat La Rosa y el Laurel inaugurant la Biblioteca Ibérica que edita La Gaceta Literaria. La traducció és de J. Ortega Costa, amb un pròleg de M. Fernández Almagro.

A. BERGÓS, un dels esperits més desperts

i constructius de Lleida, ha estat nomenat cap dels tallers de la casa Sol, veritable fogar de cultura lleidatana.

G., inicial en què volem veure el nostre amic Josep Ganiguier, signa un justíssim article, al Baix-Empordà de Palafrugell, de molt d'interès pel que fa a les relacions entre la Capital i les Comarques. Li agraïm l'esment que fa de LA NOVA REVISTA, el qual ens encoratja encara més a perseverar en la nostra obra.

Entre les galeries d'exposició amb les quals s'ha enriquit Barcelona, hem d'esmentar l'annexa als establiments DAMIANS i la retolada ARTS DECORATIVES, d'A. Fuster Valldeperas, la notable activitat artística de la qual, bellament iniciada aquesta temporada, serà, no ho dubtem, represa i superada passat l'estiu. LA PINACOTECA, per la seva banda, procedeix a reformes i ampliació del seu local.

EL DIA, de Terrassa, és en perill de desaparició. Si aquesta ve, tots en serem responsables. Cal que no deixi de publicar-se un dels diaris millors i més representatius de Catalunya, digne d'una gran ciutat, un dels primers a tenir pàgina literària de gran independència, on han trobat acollida autors exclosos de diaris més importants.

J. M. GOL ha exposat a les Galeries Laietanes una mostra dels seus darrers vidres, abans d'empèndre un viatge a l'Amèrica del Nord.

A. ROVIRA I VIRGILI ha publicat el quart volum de la seva important Història de Catalunya.

Un RECULL D'EDITORIALS d'A. Rovira i Virgili està en premsa.

LA NOVA REVISTA té la satisfacció d'anunciar, per a un número pròxim, la publicació d'un treball del mateix autor, el títol del qual ja ha estat donat.

L'HOMENATGE A PAU CASALS i la inauguració de l'EXPOSICIÓ D'ART DEL PENEDÈS ja han tingut lloc. Ens en ocuparem amb l'extensió que cal.

El P. LÉONCE DE GRANDMAISON, S. J., ha mort. Era director d'Études, portaveu d'un nucli escollidíssim, revista de temes literaris i artístics. D. E. P.

MARC LAFARGUE, l'autor, entre altres obres, de L'âge d'or i un assaig sobre Corot, ha deixat d'existir. D. E. P.